SZÍN

KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

A kultúra közös ügyünk

XXIX. ÉVFOLYAM 1-2. SZÁM
2024. JÚNIUS

Nemzeti Művelődési Intézet

Impresszum

SZÍN – KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS FOLYÓIRAT
Kiadja a Nemzeti Művelődési Intézet

Felelős Kiadó:
Novák Irén

Megjelenik évi négy alkalommal

Főszerkesztő:
Novák Irén

Szerkesztőbizottság:
Dr. Baloghné Uracs Marianna, Éles Krisztina, Farkas Rebeka,
R. Simor Katalin, Szerdahelyiné Lőrincz Nóra

Szerkesztők:
Lengyel-Kőszegi Katalin, Wittmer-Besze Erika

Szerkesztőség bejegyzett székhelye:
6065 Lakitelek, Szentkirályi út 2.

Levelezési cím:
6065 Lakitelek, Pf. 53.

Honlap: https://nmi.hu/
E-mail: szin@nmi.hu

A lap megrendelhető:
https://webshop.aszakkor.hu/

A lapot tervezte, tördelte:
Kovács Krisztián

Nyomda:
Budai Nyomdaipari Kft.

ISSN 1416-6925 (nyomtatott)
ISSN 2416-1004 (online)

Tartalom

2024. JÚNIUS

5 A főszerkesztő levele

I. VISSZATEKINTŐ: XIX. STRATÉGIAI KONFERENCIA

8 **Novák Irén:**
Megtérülő kultúra

12 **Dr. Remenyik Bulcsú:**
Támogatás a kultúraiparban

16 **Dr. Ásványi Katalin:**
Vállalati felelősségvállalás a kultúra területén

18 **Dr. Domokos László:**
Szponzoráció és projektmenedzsment a kultúra értékhordozó eseményein

22 **Dr. Juhász Erika:**
A kultúrafinanszírozás esetei Európában

26 **Golyán Krisztina:**
Partnerekkel céljaink felé – Palóc Divatnap

28 **Málek Andrea:**
„Az ország legrégebbi történelmi fesztiválja”

30 **Seffer Edina:**
Változások a céges társadalmi felelősségvállalásban

32 **Vágó Emese:**
A kabai LAKAT Színpad mecénásai

II. A TELEPÜLÉSEK KINCSESLÁDÁJA

36 **R. Simor Katalin:**
„Én magyar vagyok, kezét csókolom!”
– Mold Marius, a mecénás

38 **Bálint Csilla:**
Egy kulturális misszionárius Hajdú-Biharból
– Tatár Éva újságíró, aki sokszor jókor volt jó helyen

42 **Wittmer-Besze Erika:**
Sokszor meglep az élet
– Mohos Zsófia fotográfus az eltűnő szakmák és viseletek nyomában

48 **Hiszek Judit:**
Interaktív VersPont a Versek Utcájában Kübekházán

50 **Dr. Baloghné Uracs Marianna:**
Legyen a lakóhelyünk az otthonunk! – egy követendő példa Olaszfaluból, ahol az aktív nyugdíjasok a közösségi élet kovászai

52 **Éles Krisztina:**
Nem marad a családban Nagyék Erdőszéli Lélekfarmja

56 **Mihalcsik Márta:**
Komatál közösségek Veszprém vármegyében

60 **Kovács-Csonka Szilvia – Almási Emerencia:**
Középiskolás kvízek Kiskunfélegyházán

62 **Szerdahelyiné Lőrincz Nóra:**
Kulturális híd építése Sümeg térségében – beszélgetés Oszkai Rékával, a Kisfaludy Sándor Művelődési Központ, Könyvtár és Emlékház vezetőjével

66 **Farkas Ildikó:**
Ötéves álom kelt életre – Vonyarcvashegy polgármesterének kulturális alapú gazdaságfejlesztési törekvései

III. KITEKINTÉS

70 **Harangozó Imre:**
Hagyomány és jövő – avagy a pap, a tanító, a népművelő mai küldetése

72 **Ádám Zsófia:**
Elmélyülni a felszínességben

76 **Viski Noémi:**
A mindennapok kultúrája – bevezetés a designkultúra-tudományba

IV. A KULTÚRA KÖZÖS ÜGYÜNK – JÓ GYAKORLATOK

82 Kendereskert az élő hagyomány közösségi tere
83 Citera együttessel a közösségért
84 Helyi értékek: nem csak a múlt emlékei

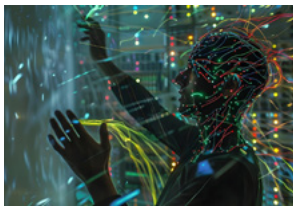
V. AKTUALITÁSOK A KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉSBEN

88-115 Ebben a rovatban a szakmát érintő legfrissebb, fontos eseményekről olvashatnak

„A kultúra azért különlegesen szép terméke
az emberi viselkedésnek,mert egyedi és megismételhetetlen.
Minden igaz közösség egyszeri jelenség.
(...) A kultúra éppen úgy egyedi, mint az emberi személyiség.”

Csányi Vilmos

Kedves Olvasó!

A nyár számomra a találkozások ideje. Jó érzéssel tölt el, hogy a kultúra kilép a falak közül és birtokba veszi a tereket, utcákat, parkokat és áthatja a hétköznapi pillanatokat.

A nagyi tarkedlije, a hűs rozé fröccs a szőlőlugas alatt, a szerelmet megéneklő népdal a tábortűz körül… ezek az ízek, hangulatok és élmények fűszerezik a nyári találkozásokat, és nekik köszönhetően kerülnek föl arra az értékes polcra a szívünkben, ahonnan erőt merítünk a borúsabb napokon.

Találkozásaink értékét a közösen megélt pillanatok adják. A digitalizált világban, amikor a személyes jelenlét elkerülhető, már-már nélkülözhető, szinte új dimenziókat nyit meg számunkra, ha közösségben éljük át az élményeket. Hiszen nemzeti kultúránk és identitásunk éppúgy gyökerezik íróink, művészeink és hőseink hagyatékában, mint a mindennapokban megélt találkozásokban. Hagyományainkat és értékeinket természetes módon örökítik át az „unoka üzemmódra” váltó nagyszülők, a gulyásfőző verseny lelkes szakácsai, vagy az utazók, akik büszkén fotózkodnak magyar emlékekkel szerte a világban.

A kultúra tehát közös ügyünk, ezért érdemes keresnünk a találkozásokat, hogy átadjuk, vagy épp megkeressük azt az élményt, amely összeköt bennünket. Tettük ezt a tavaszi stratégiai konferenciánkon is, amelyen a kultúra támogatóival és pártolóival kerestük a közös pontokat. Közös gondolkodásunk és találkozásaink „gyümölcséből” folyóiratunk lapjain is ízelítőt adunk.

A közelgő nyári hónapokban is találkozzunk a kultúrában, közösségeinkben, hogy ezek „fűszere” gazdagítsa életünket!

Novák Irén
főszerkesztő

SZÍN

Visszatekintő: XIX. stratégiai konferencia

I.

NOVÁK IRÉN

Megtérülő kultúra

Talán minden közművelődési szakember szembesül a pályája során azzal, hogy csupán egy “kicsi hiányzik” egy szép előadáshoz, vagy a gyerekek új tánccipőjéhez. Ilyenkor minden követ megmozgatunk, hogy előteremtsük a hiányzó forrást, amit hol összefogással, hol pedig kitartással próbálunk elérni. A nehézség nem újkeletű, ahogy a megoldáskeresés sem, hiszen a mecenatúra évszázadok óta, sokféle formában gazdagította a kulturális életet.

A mecénási vagy szponzori kapcsolódás nem csupán értéket ad és segíti annak megteremtését a kultúrában, ugyanis legtöbbször a pártoló is azonosul a támogatott értékkel és részesedik belőle. A kultúra közösséget teremt a szponzoráció és mecenatúra rendszerén keresztül is. Talán megfogalmazhatnánk úgy is, a támogatók keresése közelebb vihet minket ahhoz, hogy átadjuk az élményt, a lelkesedést és felfedezzük a bennünk rejlő lehetőségeket. Ha jól sikerül, akkor nem csupán egy segítő kézzel vagy néhány pár tánccipővel, hanem életre szóló partnerséggel is gazdagodunk.

TÖBB MINT FORRÁS

A közművelődés több mint kultúraközvetítés, hiszen a nemzeti jólét eszköze, a tehetséggondozás terepe. Jelentőségét – a nemzethez hasonlóan – személyiségformáló, identitásképző erőként is jellemezhetjük. De az ilyen átható, mélyen gyökerező, hosszú távú hatásokat nehéz számszerűsíteni, amit munkánk során is megtapasztalunk. A pár soros szavalat az ünnepi megemlékezésen a szégyenlős kisfiú számára olyan sikerélmény és bátorítás lehet, amiről később elismert művészként egy életútinterjúban is említést tesz.

A közművelődés rengeteg apró élmény és öröm forrása lehet, amelyek lelkesítenek és boldogabbá tesznek, de igazi értéküket nem lehet táblázatba foglalni.

A támogatási formák fogalma is jóval összetettebb a közművelődés szakterületén. A mecenatúra ellenszolgáltatás nélküli támogatásként határozható meg, míg a szponzoráció két fél közötti üzleti kapcsolatot jelent, amelynek során az egyik fél anyagi javakat vagy szolgáltatást nyújt egy közösségnek, eseménynek, szervezetnek, akinek értékei és tevékenysége a szponzort kereskedelmi előnyhöz juttatják. Ezek a meghatározások területünkön irányadóként vannak jelen. Az anyagi támogatás ugyanis nem cél, csupán eszköz ahhoz, hogy a magyar kultúrát megőrizzük, továbbadjuk, és éltessük. Fontos kiemelni, hogy a pénzügyi támogatás mellett széles körű és sokoldalú támogatási formák állnak rendelkezésünkre a közösségi célok elérése érdekében. Lehetnek ezek termékek vagy szolgáltatások, szakértelmi befektetések, mentorálás, vagy akár logisztikai segítségnyújtás. A méhész, aki mézet adományoz az óvodának, vagy az idős hagyományőrző, aki ízelítőt ad mesterségéből. Képzeljük csak el, a nyári kiránduláson megfáradt gyerekek milyen kitörő örömmel fogadják, ha lovasszekéren rövidíthetik le az utat a faluba.

VERSENYBEN

A szakmai fórumok egyik visszatérő gondolata, hogy a közművelődés területén állandó versenyben vagyunk az embereket érő hatásokkal. Ez arra ösztönözhet bennünket, hogy figyeljünk és keressük a kapcsolódási lehetőségeket és formákat az emberekhez.

VIZUÁL
VIZUÁL TÁBLA
Nekem az érték...

A mecénásokért és szponzorokért folytatott versenyben szintén meg kell mutatnunk értékeinket, de talán legfőképpen hatásunkat. A támogatók olyan ügyeket pártolnak szívesen, amelyek jelentősek, aktuálisak, társadalmi konszenzus alapján jók és sok embert elérnek. Tehát meg kell mutatnunk, hogy jelen vagyunk az emberek életében, hatásunk pedig pozitív, s ami még fontos: egyedi, hozzánk köthető. Számos civil szervezet foglalkozik kultúrával, közösségekkel, ezért rá kell mutatnunk, hogy rangos, sokrétű tevékenységet végzünk.

A közművelődés rendszerébe olyan támogatási formákat szeretnénk beépíteni, melyek a szponzorálás, a mecenatúra és az adományozás sajátosságait ötvözik. Ezek lehetőségeket teremtenek partnerségi együttműködésekre, valamint kooperációkra és növelhetik a kultúra presztízsét a magánszféra felé.

MEGISMERNI A VILÁGOT
- A MÁSIK SZEMSZÖGÉBŐL

Az ismert amerikai színésznő, Michelle Pfeiffer, a Szép kis nap! című filmben egy dolgozó édesanyát alakít, aki egy családi katasztrófákkal teli napon egy óriási jelentőségű prezentációt tart ázsiai partnereknek egy általa tervezett parkolóházról. Az ügyfelek üveges tekintettel nézik a makettet, ráncolják a homlokukat, majd kifejtik, hogy nem érzik jónak a tervet, valahogy nem áll össze. Ekkor az élelmes anyuka a mindent rejtő női táskából előhúzza a fia kisautóit, és lemodellezi az épület működését az üzletembereknek. Óriási siker, a tervet elfogadják. A fiúgyermekes édesanyák számára ismerős lehet a helyzet a mindenhol megbújó versenyautókkal, dömperekkel és tűzoltóautókkal.

Valahogy így érezhetjük magunkat akkor is, amikor egy üzletembernek akarjuk elmagyarázni, miért fontos mindaz, amiért dolgozunk. Ahhoz, hogy sikerrel járjunk, meg kell ismernünk a másik ember nézőpontját, kicsit ki kell mozdulnunk a komfortzónánkból, hogy kívülről is megvilágíthassuk, miért olyan különleges, amit kínálunk.

A támogatók megkeresésekor rendkívül fontos az elvek, célok, elképzelések és értékek hatékony kommunikációja. Egyértelműen kell kommunikálnunk a projektünk céljait, értékeit és előnyeit a potenciális mecénások felé. Mindemellett, a kapcsolatfelvétel során előnyös lehet a személyre szabott megközelítés, és hogy kiemeljük azokat az aspektusokat, amelyek a mecénás számára fontosak lehetnek. Itt rávilágíthatunk például arra, milyen célcsoportokat tudnak rajtunk keresztül megszólítani. Hiszen egy babáknak szánt ásványvizeket gyártó vállalkozás nyitottabb a kisgyermekes családokat megszólító programok támogatására és a családi autókat kínáló szalon is szívesebben települ ki egy nagy létszámú családi eseményre.

A támogatás formája lehet lokális támogatás, – amikor egy mecénás helyi kulturális közösséget, mondjuk a szülőhelyén élő művészcsoportot dotál – vagy egy ügy támogatása, ami lehetővé teszi egy cél népszerűsítését, elérését. De lehet akár egy kezdeményezés támogatása is, amiből új ötletek nőnek ki, és előmozdítják egy közösség aktivitását. Ha az általunk képviselt értékek a partnerhez is közel állnak, érdemes erre helyezni a fókuszt, és közös pontokat keresni. A bizalomépítés, a rendszeres kommunikáció és a visszajelzés ezen együttműködések esetén is kiemelten fontos.

POTENCIÁLIS PARTNEREINK

A kultúra üzleti életre gyakorolt hatása folyamatosan növekszik. A forprofit szféra társadalmi szerepvállalása, illetve az ezen belül hangsúlyosan megjelenő szponzoráció és mecenatúra szoros összefüggésben van a vállalati marketingkommunikációs stratégia végrehajtásával.

A szponzorálás első lépése ezért sohasem kérelem, hanem ajánlat, aminek tartalmaznia kell a paramétereket, a szervezők bemutatkozását és referenciáit, a részletes költségvetést, a kért támogatás konkrét összegét és a felajánlott ellenszolgáltatások teljes spektrumát, miért éppen az adott vállalatot keresték meg, és a támogató számára milyen előnyökkel járhat a szponzoráció.

A vállalatok nem csupán a termékeikkel, hanem a CSR tevékenységükkel, azaz társadalmi felelősségvállalásukkal is szeretnének kitűnni a tömegből. Ez előnyös lehet a számunkra, hiszen a közművelődés területén számos kiaknázatlan, kreatív lehetőség van még. Emellett nehézségeink is adódnak sajátosságainkból, hiszen a mai társadalmi berendezkedés és gazdasági viselkedés egyre inkább a rövid távú megtérülésre, az azonnali eredmények iránti vágyra épül. Ez a rendszer gyakran ellentétes lehet a hosszú távú fenntartható fejlődéssel és befektetésekkel, ami hatással van a kulturális élet jelentőségének megítélésére is. Hiszen a kultúrában elérhető eredmények néha generációkkal később válnak igazán láthatóvá. Nem csupán az egyes márkák, hanem a gazdasági szektorok is más és más megközelítést igényelnek. Kis- és középvállalkozások szívesen támogatnak helyi művészeti és kulturális kezdeményezéseket, szponzorálnak helyhez kötött rendezvényeket, közösségi tevékenységeket. Egy gasztronómia területén tevékenykedő vállalat például támogathatja alapanyaggal a helyi ízeket egy rendezvény kapcsán, a helyi specialitások elkészítését, a gasztronómiai hagyományok továbbélését. Könyveket forgalmazó vállalatok, könyvkiadók, antikváriumok támogathatják a tudás terjesztését, könyveket juttathatnak kisebb településekre, vidéki könyvtárakba.

A multinacionális vállalatoknál hangsúlyosabban van jelen a saját profilhoz illeszkedő támogatás. Számos példát találunk arra, hogy a hosszabb távú befektetéseket is szívesen választják a tehetséggondozás művészeti és kulturális területein. Emellett támogathatnak profiljukhoz kötődő eszközökkel, vagy ösztönözhetik alkalmazottaikat az aktív bekapcsolódásra. Egy multinacionális cég pályázatot írhat ki fiatal tehetségek felfedezésére, vagy kínálhat saját értékrendjével megegyező előadásokat, ismeretterjesztő programokat.

A civil szféra talán az egyik leghálásabb területe a partneri kapcsolatoknak. A nyugdíjasok, akik idejüket áldozzák annak érdekében, hogy kapcsolódjanak a fiatalokhoz, a hivatástudattal rendelkező szakemberek, akik át akarják adni tudásukat, a lelkes önkéntesek, akik tenni akarnak a közvetlen környezetükért vagy épp a nagyvilágért. A kapcsolati hálózatok kialakítása a civil szervezetekkel már korábban is kiemelt célunk volt. A mecenatúra és szponzoráció szemüvegén nézve elsősorban a szakmai kapcsolatok, az eszköz- és tudástranszfer bővítését tűzhetjük ki további célul. Amikor új lehetőségek után kutatunk, érdemes figyelembe venni a társadalmi változásokból adódó problémákat is, mint a generációs szakadék, a nehézségek, amelyekkel a családok szembesülnek (nagyszülők a távolban, fiatalok segítség nélkül) vagy a településszerkezet demográfiai változásai.

MECÉNÁS IDENTITÁS A MINDENNAPOKBAN

A mecénás nemcsak a művészetet, hanem a nemzetet is támogatja. Kossuth Lajos gondolata rávilágít azokra a távlatokra, amelyekben a mecenatúrát illetően gondolkodnunk kell. A magyar állam, mint a kultúra és közművelődés legnagyobb mecénása ilyen keretekben gondolkodik, de amint a nemzet alapkövét a magyar emberek alkotják, úgy a mecenatúra eredményei is az emberek szerepvállalásán múlik. Rajtunk, és azokon, akiket meg tudunk szólítani. Küldetésünket láthatóvá kell tennünk a társadalomban, és nyitottan tekinteni a partnerségre, mellyel nemzetünk újabb alapkövét tehetjük le.

NOVÁK IRÉN

Felsőfokú tanulmányait az Eszterházy Károly Főiskola könyvtáros szakán végezte, ezt követően a Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságtudományi Karán kulturális turisztikai menedzser, majd a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán kulturális mediátor mesterdiplomát szerzett. A szakirányú képzések mellett rendszeresen részt vesz készségfejlesztő tréningeken, aktív résztvevője szakmai fórumoknak, workshopoknak. Két évtizede dolgozik közművelődési területen, 2015-2021 között a Miskolci Kulturális Központ Nonprofit Kft. ügyvezetője. Vezetői munkájának köszönhetően a Miskolci Kulturális Központ Minősített Közművelődési Intézmény Címet, Látópont címet, Felelős foglalkoztató díjat, Családbarát Munkahely és Családbarát Szolgáltatóhely díjat, EFFE Label minősítést kapott. Közművelődési, kulturális és turisztikai szakember. 2022-től a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai igazgatóhelyettese, 2023 februárjától ügyvezetője.

DR. REMENYIK BULCSÚ

Támogatás a kultúraiparban

A kultúraipar kifejezést az európai uniós csatlakozásunk után kezdték el használni Magyarországon. A szó jelentése mutatja, hogy országunkban 2004. után a kultúrára már egyfajta gazdasági ágazatként tekintettek, aminek profitot kell termelnie. A 2010-es években a kultúra a posztmodern turizmus egyik leggyorsabban fejlődő megatrendjévé vált, azonban a gyorsan növekvő élményigények kielégítéséhez (izgalom, kaland, új ismeretek, esztétikum, együttlét, egzotikum) egyre több pénzre volt szükség.

A VÁLLALATI SZPONZORÁCIÓ

Vállalati szempontból nézve a kultúraipar támogatására érdemes úgy tekintenünk, mint marketingkommunikációs eszközre, melynek célja, hogy a cégek fenntartsák a vállalkozásukra irányuló potenciális vásárlói figyelmet. A támogatás kétoldalú üzleti kapcsolat, amelynél a szponzoráló vállalkozás általában pénzt, szolgáltatást, illetve egyéb anyagi javakat bocsát a szponzorált rendelkezésére. A vállalat mindezért hosszú távon üzleti eredményeket, kereskedelmi előnyöket remél a fogyasztóktól.

A szponzoráció nem kereskedelmi szituációban szólítja meg a célközönséget, segítségével a vállalkozás jelen lehet a környezetben, a fogyasztó pozitív élményhez kapcsolhatja a céget és azon keresztül az általa gyártott termékeket, szolgáltatásokat. Az, hogy egy multinacionális cég támogatóként mibe fekteti a pénzét, a vállalat döntéshozóitól, részvényeseitől függ. A magyar kultúraipart szponzoráló külföldi nagyvállalatok között főleg német tulajdonban lévő cégeket (pl. Audi, BMW, Mercedes, Telekom, E-on) találunk, a magyar befektetők közül a MOL, a Szerencsejáték Zrt. az OTP és az MBH Bank emelkedik ki. A kulturális rendezvények szponzorációjában leginkább az élelmiszer- és az alkoholiparban érdekelt magyar vállaltok (pl. Soproni- és a Borsodi Sörgyár, Zwack Unicum Nyrt.) képviseltetik magukat.

A kultúraipar támogatóit általában 5 kategóriába lehet sorolni:

- Névszponzor vagy rendezőszponzor esetében a rendezvény nevében szerepel a vállalat neve, vagy az általuk gyártott termék,
- Fő/vagy Hivatalos szponzor: a reklámfelületen a legfőbb helyen áll a nevük, a legtöbb joggal rendelkezik a szponzorvállalatok között,
- Hivatalos szállító cím alatt többnyire természetbeni szponzorálást értünk. A rendezvényünkhöz kapcsolódó termékeket, szolgáltatásokat biztosítja. Például a hangosítást, a fellépők utaztatását, elszállásolását, a technikai eszközök szállítását, telekommunikációs eszközök használatát, a reklámeszközök előállítását stb.,
- Helyi szponzor elsősorban a rendezvény színhelyén tartózkodókat célozza meg. Például a helyi szolgáltatókat (vendéglő, szálloda, üzlet stb.),
- Médiaszponzor a TV-ben vagy az online és a nyomtatott médiában történő megjelenésekhez nyújt támogatást.

A szponzoráláshoz kapcsolódó ún. „catering”, azaz a szponzorált eseményen történő vendéglátás jelentősége egyre növekszik. A vállalkozás az üzleti partnereit a VIP helyiségben fogadja, megvendégeli, különleges programot biztosít a számukra; kellemes környezetben ápolja kapcsolatait.

A szponzoráló oldaláról két dolognak kell teljesülnie, egyik a szponzorálás tervezése, a másik a szponzortevékenység lebonyolítása, a szponzoráló kötelezettségeinek betartása (sajtó, szerződések megkötése, igazolások kiadása, adózási kérdések).

AZ ÁLLAM ÉS AZ ÖNKORMÁNYZATOK SZEREPE

Az állami szerepvállalás nagyon fontos kérdés a kultúraipar finanszírozásának a szempontjából, mert több száz milliárd forintos bevételhez juttatja a költségvetést. Az állam a minisztériumok és a Nemzeti Kulturális Alap által támogatja a kultúrát. A Magyar Turisztikai Ügynökség által nyújtott támogatások célja az idegenforgalmi ágazat hatékonyságának és bevételeinek növelése, a turisztikai térségek belső gazdasági kohéziójának erősítése, munkahelyek megteremtése, a vidékfejlesztés, továbbá a vidéki infrastruktúra, illetve a falusi lakosság munkalehetőségeinek és életkörülményeinek javítása.

A kultúraipar harmadik nagy támogatóját az önkormányzati szektor hozzájárulásai jelentik (megyei és helyi önkormányzatok). Feladataik közé tartozik a múzeumok (állami fenntartásban is lehetnek), a közgyűjtemények (állami fenntartásban is lehetnek), a fesztiválok, a konferenciák, az örökségparkok és a kulturális utak működtetése, fejlesztéseik támogatása. A kultúraipar eredményességének a növelése a települések számára is számtalan előnnyel jár.

A bevételek generálása mellet egy jó hírű fesztivál megrendezése erősíti a városmarketinget, melynek következtében a település egy „jó hely” imázsát alakítja ki magáról. Célszerű lenne e tekintetben a kiépülőben lévő Turisztikai Desztinációs Menedzsment rendszert tovább erősíteni, és a szponzorok felkutatását is rá lehetne bízni a Turisztikai Desztinációs Menedzsmentben dolgozó szakemberekre.

A MECENATÚRA KÉRDÉSEI

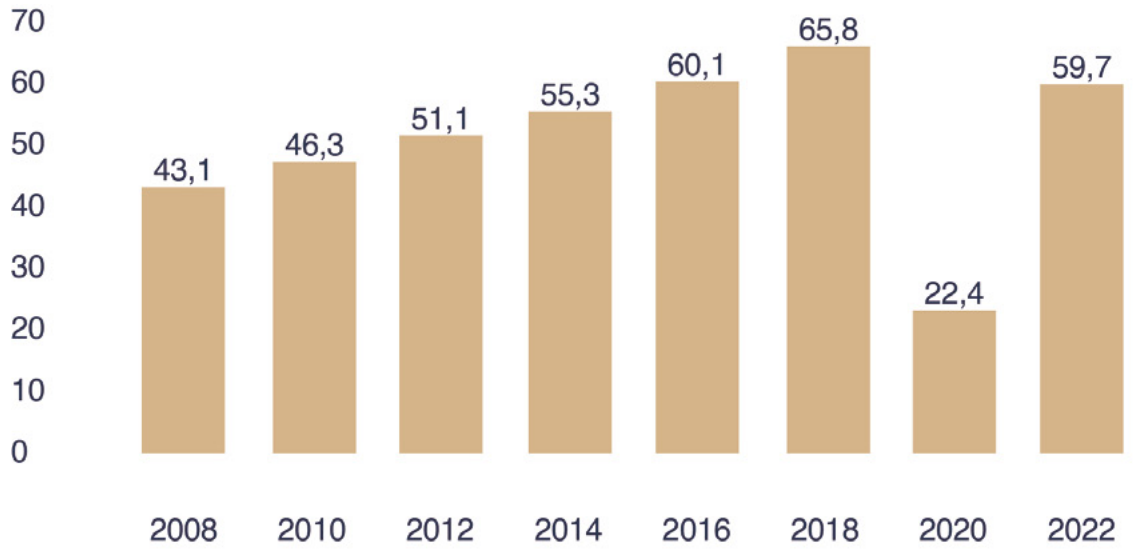
A mecenatúra a kultúra támogatásának egyik lehetséges formája. Ilyenkor a művészetpártoló teljes szabadságot nyújthat a művész számára, cserében a művész hírnevének az emelkedésével a mecénás is halhatatlanságot szerez magának (pl. Haydn – Erdődy kvartettek).

Az Art is Business Díjat 2019 óta hirdeti meg az Art is Business Közösség annak érdekében, hogy a vállalatok, magánemberek és települések önzetlen támogatói váljanak a művészeti piac számára. Azonban elmondható, hogy a megjelenő mecénás támogatók között is a vállalati szponzorációnál említett cégek jeleskednek, a kultúrának nagy szüksége lenne olyan korábbi híres támogatókra, mint amilyenek Marczibányi István és Hatvany Lajos voltak.

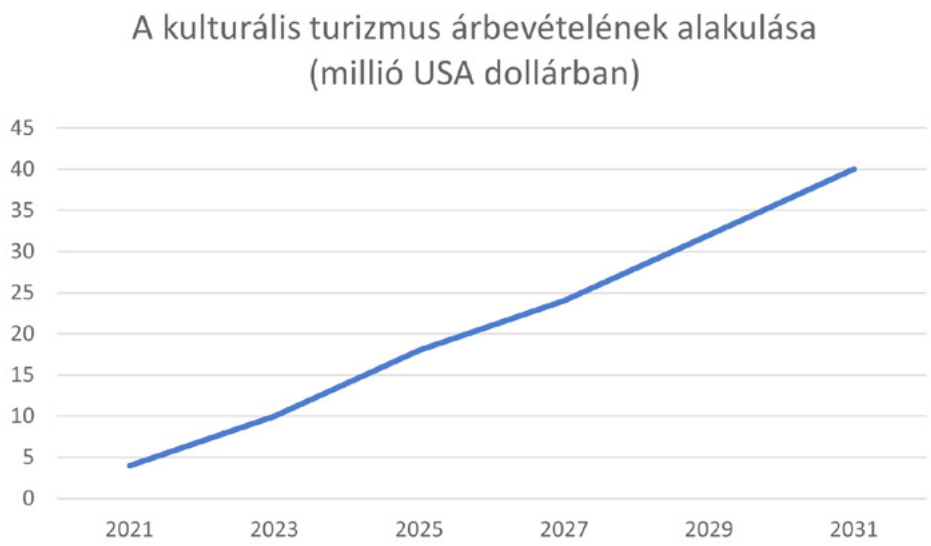
Összehasonlítás szempontjai	Mecenatúra	Szponzorálás
Kap-e ellenszolgáltatást a támogató?	nem	igen
Milyen a kommunikáció intenzitása?	gyenge	sok, nagyon intenzív
Milyen érdek vezérli a támogatót?	humanitárius, kultúrtámogatás	üzleti, kommunikációs érdekek
Milyen jellegű a támogatás?	szubjektív, diszkrét	professzionális, szerződéskötésen keresztül megszerzett támogatott, kockázat mérsékléssel
Melyek a támogatás jellegzetes formái?	adományok, segélyek	rendezvények, kiállítások, versenyek, „kisebb közösség közös ügyének” támogatása

Mecenatúra és szponzoráció (Kónyáné Tömpe L. 2006)

SZPONZORI KIADÁSOK MÉRTÉKÉNEK A VÁLTOZÁSA A VILÁG ORSZÁGAIBAN

Szponzori kiadások a világ országaiban (milliárd USA dollárban)

ÖSSZEGZÉS

A támogatók keresése területén a legelső lépésekhez tartozik a szponzorok felé kiajánlásra kerülő ún. „marketing koncepció” elkészítése. A koncepció elkészítésében igazodni kell a szponzoráló cégek, önkormányzatok éves költségvetési ciklusaihoz, üzleti terveihez. A támogatás megszerzésének érdekében gyakran előfordul, hogy a tárgyaló partnerek még az utolsó pillanatban is engedményeket tesznek a szponzorálók felé. A szubvenciót adó cégek, önkormányzatok nem ragaszkodnak szigorúan a gyémánt, az arany és az ezüst fokozatú partneri elnevezéshez, mert számtalan variáció létezik, amellyel a szponzoráltak között a támogató jelen lehet. Fontos a két szervezetnél lévő hozzáállás, rugalmasság, kreativitás, persze az adó- és reklámtörvények betartásával. A szerződést általában jogi szakemberek készítik elő és általános sémát alkalmaznak, amelyben megnevezik a szerződő feleket, a szerződés tárgyát, az esemény időpontját és helyszínét, majd a szponzoráló feltételei következnek, végezetül a szponzorált kötelezettségei és az ennek be nem tartását sújtó szankciók.

A cégek és önkormányzatok számára lehetőség nyílik egyedi célpiacokra, piaci résekre való belépésre is. Egy termék és/vagy szolgáltatás bevezetésének támogatása, márka imázsának kialakítása, -növelése egy új szegmensben; kapcsolatépítés az elosztási (értékesítési) csatornák képviselőivel (hospitality sátorban új partnerekkel történő tárgyalás); kereskedelmi, értékesítési lehetőségek kiaknázása; egy termék tulajdonságainak bemutatása vagy értékesítés növelése (pl. sportcipő a sportrendezvényen); speciális referencia elérése (óra az Úszó EB-n); dolgozói jutalmazás, teljesítmény elismerés-belső PR-eszköz; jó hírnév, publicitás (Tégy jót és beszélj róla); negatív asszociációk eloszlatása (zöld szemlélet oktatása).

Arany et al. 2002. Üzleti rendezvényszervezés.

Barakonyi K. 1997. Támogatás-szerzés: célok, projektek, akciók.
In: Magyar Felsőoktatás 7. 21–24.

Dávid L. et al. 2011. Rendezvényszervezés.

www.tamop.karolyrobert.hu

Csizmadia L. 2000. Rendezvényszervezés. KVIF jegyzetek. Budapest, 126p.

Faragó H. 2007. Idegenforgalmi rendezvények és kongresszusok szervezése. Budapest,

Fazekas I. – Nagy A. 1994. Szponzorálás. Mind Bt. Budapest, 124p.

Gál Gy. et al. 2001. Piacbefolyásolás. Kisváradi és Társa Kiadó. Budapest, 98p.

Heezen, R. R. Take money for granted: grant proposals that work.
In: Library Journal 116 (1991) 18. 62–63. p.

Referátum: Hogyan nyerhetünk el biztonságosabban pályázati pénzeket;
néhány tanács a kérvények elkészítéséhez.
In: Könyvtári Figyelő 38 (1992) 2. 574–575.

Kónyáné Tömpe L. 2006. Szponzorációval kapcsolatos feladatok,
a szponzortevékenység irányai. NSZFI. Budapest, 32p.

Macdonald V. 2000. Selling your message without selling out.
In: Public Library Journal 15 (2000) 3. 79–82.

Vrannai K. 2001. Hírnév és lelkiismeret: vállalati adakozás.
In: Figyelő 45 (2001. február 8.) 6. 49–53.

www.fesztivalregisztracio.hu

www.kulturpont.hu

www.fesztivalszovetseg.hu

DR. REMENYIK BULCSÚ

1974. június 23-án született Komlón. A Pécsi Tudományegyetemen doktorált 2007-ben, a Szent István Egyetemen habilitált 2018-ban. A Tokaj-Hegyalja Egyetem Turizmus és Vendéglátás Tanszékének főállású tanszékvezető egyetemi docense 2022 óta.

DR. ÁSVÁNYI KATALIN

Vállalati felelősségvállalás a kultúra területén

Cikkem arról szól, hogy hogyan lehet a vállalatokat és a civil szervezeteket, közösségi partnereket közös nevezőre hozni és együttműködéseket kialakítani, és ennek egyik altémája az is, hogy ezt a kultúra területén hogyan lehet jól megvalósítani. Ez egy közös ügy és egy befektetés, mert ha befektetésként tekintünk rá, akkor az teljesen új szemléletet hoz ebben az együttműködésben. A következőkben azt mutatom be, hogy kik tudnak befektetni a kultúrába és hogyan, illetve miért jó ez nekik valójában.

Érdemes abból kiindulnunk, hogy aki egyáltalán már nyitott erre, az vajon miért az, aki viszont nem nyitott, annak mi az oka? Mik azok a hátrányok, amiket azonosítani tudunk? A „miért is támogatnak" esetében elég erősen látható, hogy azért, mert a helyi közösséghez jól tudunk kapcsolódni, vagy a felső vezető érdeklődik a téma iránt, ebbe érdemes mindig belekapaszkodnunk.

Akkor is egyszerűbb dolgunk van, ha kapcsolódunk az adott iparághoz. Lehet-e esetleg azt mondani, hogy bizonyos iparágak nyitottabbak a kultúrának a támogatására? Igen, azt mondhatjuk, hogy a pénzügyi szektor az egyértelműen a vezető támogatók között van a kultúra területén. Ezt az Egyesült Királyságban látható adatok mutatják, de ha a magyar példákat nézzük, mi is nagyon büszkék lehetünk arra, hogy a pénzügyi szektor nagyban támogatja ezt a területet. Tényleg mindig csak pénzügyi támogatásra van szükségünk? Nyilván egyszerűbb út a vállalatoknak, hogyha szeretnék ezt kipipálni. Baj az, ha így állnak hozzá? Nem feltétlen, de lehet egy jó kezdet.

Használjuk ki a meglévő lehetőségeket! Hogyha tudjuk, hogy vannak a vállalatoknál olyan pályázatok, amelyek már működőképesek, nem nekem kell kitalálni, hogyan tudjuk ezt együtt megvalósítani, akkor érdemes ebben gondolkodni. Erre jó példa a Magnet Bank közösségi adományozás programja, egyre szélesebb körben támogatnak különböző szervezeteket.

Adaptáljunk már meglévő megoldásokat! A „caused related marketing" során az értékesítésen keresztül tudunk egy ügyet támogatni. Ebbe a fogyasztót vonjuk be, hiszen a termék megvásárlásával egy jó ügyet is támogathat. Használjuk ki ezeket a lehetőségeket, és lépjünk be ezekbe a programokba.

Gondolkodjunk alapvetően a vállalatok fejével! Melyek a legnépszerűbb témakörök a vállalati felelősségvállalás területén? Egyrészt a helyi közösségek, a gyermekek segítése, a környezetvédelem, az alkalmazottak támogatása, az oktatás. A kulturális célok viszont egy kicsit mostoha terület. Próbáljunk meg kapcsolódni más témakörökhöz, próbáljuk meg magunkat kapcsolni a helyi közösséghez vagy a gyermekek segítéséhez.

A helyi közösséghez való kapcsolódás mindig egy nagy könnyebbséget jelent az adott szervezetnek, hiszen a vállalat a helyieknek akar visszaadni, és itt az egyetlen kritérium, hogy helyiek legyünk.

Használjunk azonos keretrendszereket! A vállalatoknak 2030-ig ki kell tűzni, hogy melyek azok a fenntartható fejlődési célok a tizenhétből, amelyeket el szeretnének érni. Érdemes elgondolkodnunk azon, hogy a kultúra területe mely célokhoz kapcsolható leginkább, és ha látom, hogy egy vállalat ugyanazt a célt tűzi ki, mint amit én meg tudok erősíteni, akkor azt tudom mondani, hogy ha együttműködünk, akkor együtt könnyebben el tudjuk érni.

Találjunk minél több kapcsolódási pontot! Mondjuk legyünk mindannyian családbarát munkahely vagy fogyatékosságbarát munkahely, hiszen akkor közösek a céljaink. Megvannak azok a közös értékek, amikben tudunk gondolkodni a munkavállalóink tekintetében.

A vállalati önkéntesség is egy jó terület. Az önkéntesek nagy szerepet tudnak vállalni egy-egy kulturális intézmény életében, de a vállalatok szempontjából is meg tudjuk adni ezt a lehetőséget, hogy önkéntes napot tartunk, vagy szakértelmet nem igénylő munkával próbáljuk őket bevonni, ami számukra csapatépítés is lehet. Egy másik lehetőség a szakmai tudás átadása, amikor a vállalat segít minket mondjuk abban, hogy hogyan kell egy marketingkampányt megvalósítani. Ebből mindkét fél nagyon sokat tud nyerni. De akár az is előfordulhat, hogy a kulturális szervezetek tudnak pluszt adni, skilleket biztosítani a vállalatnak.

Mikor jó a szponzoráció? Ha többet hoz, mint amennyibe került. A vállalat maximális hatást szeretne elérni minimális ráfordítással, vagyis ez ténylegesen a befektetés a kultúrába.

- Amikor különleges célpiacokra szeretnénk belépni, akkor a potenciális fogyasztókkal kapcsolatba tudunk lépni.
- Amikor egy terméket vagy szolgáltatást szeretnénk bevezetni, akkor az adott bankfiók, ha egy új helyen nyílik, tudja támogatni a helyi kulturális intézményeket és ezeken keresztül megismeri az embereket, illetve megismerik őt is közben.
- Vagy amikor szeretnék egy életstílust átadni, ehhez az egyik legjobb példa az Audi: „elengedhetetlen a művészek közötti tökéletes összhang és pontosság megteremtése és ugyanerre a precizitásra törekszünk, hogy vevőinket le tudjuk nyűgözni termékeinkkel.”
- Vagy amikor kapcsolatot szeretnénk felvenni az értékesítési csatornák képviselőivel, mondjuk tiszteletjegyet adunk, meghívjuk egy előadásra és máris megvan egy kapcsolódási pontunk.
- Vagy amikor értékesítési lehetőségeket látunk benne, tehát azt mondom, hogy az adott intézménynél kizárólag azt a terméket lehet értékesíteni.
- Vagy egy termék tulajdonságainak a bemutatása, amikor egy új terméket szeretnék bevezetni.
- Az értékesítés növelése úgy is történhet, ha találunk valakit, aki mellénk áll, és aztán a mintát követi majd a célcsoportunk is.
- Vagy amikor egy speciális referenciát szeretnék biztosítani. Tehát azt mondom, hogy én egy szolgáltatásomat szeretném bemutatni, és ezt egy kulturális együttműködésen keresztül teszem.
- Emellett a dolgozók jutalmazása is fontos, nemcsak a partnereinknek tudunk ilyen tiszteletjegyeket adni, hanem a vállalat embereinek is.

A jó hírnév elérése is nagyon fontos motiváció lehet, de vannak ebben kockázatok is, hiszen mindkét fél számára előnyösnek kell lennie. Mennyire lehet stratégiai szinten kezelni ezt az együttműködést? Ezt érdemes az alapján végiggondolni, hogy a vállalat inkább piac- vagy kompetencia-orientált az együttműködéseiben. A stratégiai filantrópia az, amikor számít a vállalatnak az, hogy az érintettjei mit szeretnének tőle, de szeretné a saját kompetenciáit is átadni. Tehát fontos, hogy ezt akár stratégiai szinten is tudja kezelni.

Milyen kapcsolatokat lehet vagy érdemes kialakítani a két szervezet között, vagyis a kulturális intézmények és a vállalatok között?

Lehet ez csak szimplán kereskedelmi kapcsolat, de lehet partneri kapcsolat, vagy azt is mondhatjuk, hogy ez patronálás vagy marketing kapcsolat, vagy odáig is eljuthatunk, hogy ez befektetés. Fontos azonosítani, hogy a különböző vállalatok milyen motivációval rendelkeznek, mit szeretnének elérni, és ehhez mi hogyan tudunk kulturális intézményként kapcsolódni. Mert lesznek olyanok, akik elsődlegesen belső motivációból, de valójában haszonszerzési célból fognak velünk együttműködni, ők a haszonlesők. Vannak, akik belső motivációból és nem is akarnak belőle semmit szerezni, ők az altruisták. Lesznek azok, akik elsődlegesen a hasznot látják benne, és külső motivációval akarnak velünk együtt dolgozni, ők lesznek a médiaszereplők. És vannak az igazán elkötelezettek, akik ugyan külső motivációval bírnak, de nem akarnak feltétlenül hasznot szerezni belőle.

Zárásképpen egy idézetet szeretnék megosztani: „Ha egy ember enni kér Tőled, halat adsz neki. De ha igazán szereted, megtanítod halászni!” Tehát nemcsak arra kell törekednünk, hogy támogatást szerezzünk, hanem hogy ez egy együttműködés legyen, hogy akár mi és a partnerünk is tanulhasson belőle. Szóval milyen lehetőségek vannak a vállalatok és a kulturális intézmények együttműködésére? A lehetőségek tárháza végtelen. Figyeljünk, járjunk nyitott szemmel és próbáljunk a vállalatok fejével gondolkodni!

DR. ÁSVÁNYI KATALIN

A Budapesti Corvinus egyetem docense, a Fenntarthatósági menedzsment és környezetgazdaságtan Tanszék vezetője, és egyben az ERS (Ethics, Responsibility and Sustainability) hub irányító testületének elnöke. Több mint 15 éve oktatja a fenntarthatóság témakörét BA, MA, posztgraduális és MBA képzéseken. A fenntarthatóság témakörét több kiemelt szempontból vizsgálja. Az egyik terület a CSR stratégiák, fenntartható termékek fogyasztói megítélése, a CSR marketing és kommunikáció, a második témakör a komolyzenei és kulturális CSR tevékenységek elemzése, a harmadik pedig az egyetemista hallgatók viselkedési preferenciáinak és tudatosságának alakulása a fenntarthatóság oktatásán keresztül. Az összes tudományos közleményeinek száma 223, melyből 44 db tudományos folyóirat cikk. Az egyetemi pályafutás alatt több hazai és 3 nemzetközi kutatási projektben vett részt és több tudományos díjat is kapott.

DR. DOMOKOS LÁSZLÓ

Szponzoráció és projektmenedzsment a kultúra értékhordozó eseményein

Nagy öröm számomra, hogy a stratégiai konferencia keretében időről időre át tudunk tekinteni olyan területeket, amelyek a kultúrát, a stratégiát, illetve a kultúra és a gazdaság kapcsolatát érintik. Az én megközelítésem az, hogy meg kell próbálni a másik ember fejével is gondolkozni: a mecenatúra fontos pszichológiai kérdés, amelyben lényeges letisztázni a szerepeket.

Lényeges szerepe van a befogadóknak, akik megélik, vagy fogyasztják a kultúrát. Legalább ennyire fontos, hogy hosszú idő óta az állam is szerepet vállal ebben a folyamatban, ezért érdemes tisztázni, hogy mi az állam szerepe és érdekeltsége. Az állam részvétele széles skálán mozog: fenntartótól a hozzájárulásig, a kiadások átvállalásától a céltámogatásig terjedhet. Ezzel fizetőképes keresletet teremtve, vagy legalábbis bővítve, így ösztönzést adva a kulturális kimeneti teljesítmény hatásának erősítéséhez, ily módon nyomatékot adva a közösség értékhordozása irányának és céljának.

Cikkemben két példát szeretnék bemutatni a mecenatúrára vonatkozóan. Elsőként engedjék meg, hogy egy húsz évvel ezelőtt elindított békéscsabai projektet mutassak be, az „Irodalmi estet”, amelyből az elmúlt két évtizedben kétszáz sikeres esemény valósult meg úgy, hogy az állam gyakorlatilag távolabbról figyelte az egészet.

Ez egy magán kezdeményezés volt, amelynek jómagam voltam az ötletgazdája. Felismertem, hogy óriási kreativitás van az emberekben, viszont nincs annyi színterük, ahol ebben meg tudnának jelenni. Klasszikusan a vers- és novella írókról beszélek. Kiderült, hogy volna rá igény, hogy egymásnak megmutassák ezeket az alkotásokat. Gyorsan rájöttünk, hogy nemcsak a család, a barátok és szomszédok, hanem más előadók is kíváncsiak ezekre a bemutatókra. Az alapkoncepció az volt, hogy támogassunk egy olyan színtér létrejöttét, amely a polgári léthez kapcsolódik, a gyökereknél van jelen és az emberi alkotó készséghez járul hozzá. Kiemelt szempont volt, hogy ez gazdaságos is legyen, hiszen magánerőből jött létre. Fontos volt, hogy legyen egy konkrét üzenete: ide mindenki jöhet, pártállástól, hitvallástól vagy bármi egyéb tényezőtől függetlenül. És végül: meg kellett találni azt, aki ténylegesen képes is megvalósítani ezt az egészet. Az kiváló, ha valaki kitalál egy remek kezdeményezést, de kell valaki, aki az elejétől a végéig koordinálja is a folyamatokat. Kellenek együttműködő partnerek, olyan helyi véleményalakító szervezőerők, akik képesek megtalálni a saját szerepüket ebben. Békéscsabán megtaláltam ezt a személyt, mondhatjuk a felelős gazdát, aki megszervezte újra és újra az eseményt; mondandóm nyomatékosítása érdekében pedig az első tíz alkalmat saját magam finanszíroztam, ezekhez minden ismeretségemet felhasználva: például egy vendéglátóhely aznap üres különtermét vagy a későbbiekben felmerült a további igényeket, úgy, mint az ételt vagy a zenét. Azt persze senki nem gondolhatta, hogy ebből egy hosszú távú esemény alakulhat ki és napjainkban már húszéves múltja lett. Sokan ezt összekeverik az író olvasó találkozóval, de ez nem az.

Lehet nagyon professzionális szerzőket is meghívni, de mindig fontos, hogy helyi előadó is szerepet kapjon az „Esten”. Több helyen is belevágtak már ebbe a kezdeményezésbe, hiszen nemcsak Békéscsabán vannak, akik írni-, olvasni szeretnek és egymásra kíváncsiak. Ehhez ötletes, innovatív mecenatúrára volt szükség.

Ha már mecenatúra, akkor két fontos dolgot a mecénás szemszögéből is látni kell. Az egyik, hogy szeretné látni az ügy értékrendjét, hogy hordozója-e a helyi értékeknek, hogy milyen közösségekre koncentrál. A másik része az, hogy professzionális legyen. Egy mecénás nem szívesen támogat gyenge minőségű programokat, kezdeményezéseket és ha elégedetlen, eláll az ügy mellől. Itt a Maslow és Herzberg szükségletpiramisának a legtetejéről beszélünk, ahol a kreativitás is megjelenik. Az alkotóerő az életfenntartás legmagasabb színterét jeleníti meg, és ezekre érdemes építeni, hiszen van egy egyéni individualizmusa a személyének. Legalább ennyire fontos, hogy a közösség mint a jól-lét minőségével összhangot teremtsen meg. Ez menedzsment képességeket kíván, menedzser módon kell hozzá közelíteni, tehát a mecenatúra az mindig magas minőséget is kell, hogy feltételezzen. Sztenderd környezetet igényel, ezért fontos, hogy – mivel ez egy fejleszthető terület –, különböző tényezőknek a mindenkori összeillesztésével tud fenntarthatóan és színvonalasan megjelenni.

Szeretnék egy másik példát is bemutatni: megyei közgyűlési elnökként sok mindennel foglalkoztunk, de az egyik olyan terület, ahol lehetett látni, hogy vannak látens közösségek, az a különféle gasztronómiai- vagy kertbarát szakkörök, csoportok. Ezek a közösségek szeretnek összejönni, megmutatni a virágaikat, receptjeiket, vagyis a tudásukat, büszkeségüket egymásnak. Ez egy belső kifejeződési és önszerveződési képesség. És általában valamilyen helyi értékekre, helyi hagyományokra támaszkodik, helyi megélhetéshez kötődik, mint minden ilyen aktivitás vagy esemény.

De hogy ebből a helyi készségből, hagyományból, hogyan lehet gazdasági erőteret, tehát üzletet, versenyképes terméket csinálni, annak talán az egyik legjobb példája a Békéscsabai Kolbászfesztivál. Ennek évszázados békéscsabai hagyománya van: ugyan vannak közös pontok a „termékekben”, de a legjellemzőbb, hogy házi készítésűek.

Ez azt jelenti, hogy mindenkinek benne van a kultúrájában, otthoni keretek között önmaga csinálja, aztán el akarja adni. Igen ám, de hogyan? Kicsi a mennyiség, a készítő nem tudja garantálni a szükséges mennyiséget, az ismétlődő minőséget. De akkor hogyan lehet ezt megcsinálni? Ahogy a lenti ábrán is látható, a folyamatban az egyes esemény féleségeknek széles skálája létezik. Az, hogy ki meddig viszi el a fokozatait, az sok esetben a véletlenen, de a szervezés színvonalán is múlik.

Lényeges, hogy mennyire támaszkodik a hagyományokra. Nagyon fontos, hogy megtaláljuk a helyi szervezőt, az innovátort, azokat, akik részt szeretnének venni benne. Meg kell mozdítani a helyi vállalkozásokat, meg kell tudni jól szervezni a rendezvényt, és akkor belép a folyamatokba az önkormányzati világ is: például a helyszínnel, parkolással és egyéb gesztusokkal támogatja a kezdeményezést. A cél: legyen mindig ott az az őrláng, amit továbbvíve lehet a nagy fesztivált megcsinálni.

A szervezésben, lebonyolításban adott segítségre példa: Nemeskürty professzor úrnak volt a Millenáris kapcsán a kétezredik évi ünnepségsorozatra. Olyan településeken is elkezdtek magas szinten, újból nemzeti ünnepeket ünnepelni, amelyekben ennek nem volt hagyománya. A megrendezhetőség feltétele az volt, hogy egy előre megadott forgatókönyvben foglaltak megvalósítását vállalta. Ekkor sor kerülhetett a „Millenniumi Zászló” átadására. Tehát létezik egy felülről, minőségben javító képesség, egy nagy eszme, egy segítő keretrendszer, amihez pénz is járulhat.

Azt gondolom, hogy a Nemzeti Művelődési Intézetnek lehet egy ilyen típusú szerepe, hogy ezeken a fejlesztési területeken (kommunikáció, lebonyolítás, értékelés, megvalósítás, logisztika) garantálja a feltételeket. Ehhez párosul az a bizonyos, mentorálás vagy moderálás, amelyben hagyom, hogy a kreativitás és az üzlet működjön, másrészről megvannak azok az alapértékek, amelyeket mi is vallunk. Másik oldalon pedig nyújtson minőséget, ehhez igazi projektmenedzsment szükséges.

A közösségek kiemelt aktivitásának logikai rendszere

Magyarországon akkor fejleszthető a mecenatúra, ha megértjük a mecénás nézőpontját és gondolatait, azt megpróbáljuk sztenderdizálni, szakmai keretek közé rendezni, és megteremteni a minőség garanciáját, valamint olyan partnereket találni, akik méltóak arra, hogy szervezzék az eseményt.

A fejlesztések fenntarthatóságának része, hogy a hagyományok hordozóit, öntevékeny csinálóit ne szorítsa ki a közeg, hanem támogassa és adjon számukra teret, keretet és lehetőséget. Úgy gondolom ezekre ügyelve lehet húsz év után is egy eseménynek nagy sikere, és lehet akár egy jó helyi hagyományból, egy kertbarátok klubjából eljutni az üzleti, sok tízezer fős vállalkozásként működő több napon át tartó, nagy eseményig, amiben még mindig benne vannak a hagyományok. Ha egy sikeres kezdeményezés elhagyja a gyökereit, véleményem szerint ki fog üresedni és fenntarthatatlanná válik előbb, vagy utóbb.

Úgy gondolom, hogy e mögött nemcsak jó szándék kell, hanem szakértelem, megfelelő emberek és sok szerencse is. Kívánom Önöknek, hogy legyen sok partnerük, szerencséjük, támogatójuk és sikeres élményeik, amelyek újra és újra erőt adnak, ha megfáradnak egy program szervezésében vagy támogatásával, hogy együtt tudjanak örülni a résztvevőkkel, a szervezőkkel, a közönséggel. Műveljék azokat a közösségi hagyományokat, amelyek talán úgy érezzük, hogy kikopóba vannak, mert valahol elfogyott mögüle az érdekeltség. Visszatérek a legelső gondolatokhoz, az emberi tényezőre, a motivációra, a legmagasabb szintre való törekvésre mindig érdemes támaszkodni, de szükséges jól bánnunk vele.

DR. DOMOKOS LÁSZLÓ

Okleveles közgazda, szakközgazdász, címzetes egyetemi tanár. Szarvas és térsége választókörzetének korábbi országgyűlési képviselője, 1998 és 2002 között a Fidesz Országgyűlési frakciójának frakcióvezető-helyettese, a gazdasági kabinet vezetője. A Békés Megyei Önkormányzat Közgyűlésének és az Állami Számvevőszék egykori elnöke. 2010 és 2022 között a Pénzügyi Szemle folyóirat szerkesztőbizottságának elnöke, 2011-2022 között a Magyar Pénzügyi – Gazdasági Ellenőrök Egyesülete (MPGE) elnöke volt és a Költségvetési Tanács tagjaként tevékenykedett. 2019-ben jelent meg „Ellenőrzés - a fenntartható jó kormányzás eszköze” című könyve.

DR. JUHÁSZ ERIKA

A kultúrafinanszírozás esetei Európában

A kultúrafinanszírozás Európában nagy mértékben átalakult az elmúlt évtizedekben, és az állami, központi finanszírozás már csak töredékét teszi ki a kulturális forrásoknak. Három pillér figyelhető meg a kultúra finanszírozásának újratervezésében Európa-szerte:

- Kulturális akadálymentesítés biztosítása (döntően állami/önkormányzati finanszírozással).
- A kulturális alapellátáson túli szolgáltatások kialakítása települési kereslet mentén (vegyes finanszírozással, amelyben önkormányzati-, piaci- és magánfinanszírozás is megjelenik).
- Piaci kulturális szolgáltatások biztosítása (piaci alapú finanszírozással).

A kulturális finanszírozásban az évszázados minták egy-egy része újra megerősödik, így a mecenatúra szerepe is megnő, amelynek Magyarországon három pillére érvényesül:

- Központi nagy mecenatúra alapok támogatásai országos vagy kistelepülési programokhoz egyaránt, mint például a MOL Új Európa Alapítvány, Magyar Vállalkozásfejlesztési Alap, Szerencsejáték Zrt., Magyar Nemzeti Bank, OTP Bank stb.
- A kulturális feladatellátók és települési-, megyei önkormányzatok által bevonzásra kerülő lokális mecénások meghatározók a helyi kultúrafinanszírozásban (helyi vállalatok, helyi kis- és egyéni vállalkozók).
- Magánszemélyek adományozási, közösségi finanszírozási támogatásainak, valamint önkéntes tevékenységének erősítése több kulturális területen.

Ezek a tendenciák nemzetközi szinten is láthatók, az egyes országok különböző modelleket dolgoznak ki a kultúra vegyes finanszírozásának erősítésében. A környező országok kultúrafinanszírozási eseteinek megismerése segítheti a hazai kultúrafinanszírozási innovációk bevezetését azáltal, hogy adaptáljuk ezeket a jó gyakorlatokat vagy azok egyes részeit, de akár azáltal is, hogy a jó gyakorlatok megismerése új lehetőségek kialakításában adhat számunkra kiindulási alapot.

NÉHÁNY AJÁNLOTT FORRÁS NEMZETKÖZI PÉLDÁK MEGISMERÉSÉRE:

Statisztikai adatok: European Comission (2024): Eurostat. Elérhető: https://ec.europa.eu/eurostat

Országtanulmányok: Kulturpolitische Gesellschaft (2021): The Compendium of Cultural Policies and Trends. Country Directory. Elérhető: https://www.culturalpolicies.net/database/search-by-country/

Elemzések: Hans-Conrad, Peter (2014): The European Cultural Sponsorship Market – Quo Vadis? (Evaluation of the first European cultural sponsorship market survey, from the perspective of cultural institutions by Causales – Cultural Marketing and Cultural Sponsoring Ltd.) Expert Papers. Elérhető: https://cultural-brands.com/knowledge/the-european-cultural-sponsorship-market-quo-vadis
Tóth Ákos (2015): Kultúrafinanszírozás az Európai Unió tagállamaiban és Magyarországon. Bp., Akadémiai Kiadó

A HATÁRON TÚLI MAGYAR JÓ GYAKORLATOK KÉT ESETE

GABRI RUDOLF, A RÁKÓCZI SZÖVETSÉG FELVIDÉKI RÁKÓCZI HÁLÓZATÁNAK ELNÖKE

Valamit valamiért - A kultúrafinanszírozás felvidéki jó gyakorlatai

Kiinduló állapot

Felvidéken a magyarság megőrzéséről, a magyar kulturális élet sokszínűségéről az oktatási intézmények mellett elsősorban a civil szervezetek gondoskodnak. Felvállalják ezt a feladatot a magyar közösségek megmaradása érdekében, működésükhöz és tevékenységükhöz azonban civil jellegükből fakadóan – mivel kevesen részesülnek állami támogatásban – folyamatosan működtetniük kell forrásszerzési mechanizmusaikat. A Felvidéken a magyar kultúrát, közművelődést és közösséget szolgáló civil szervezetek előtt alapvetően négy forrásszerzési lehetőség áll: Európai Uniós támogatások, anyaországi támogatások, belföldi állami támogatások különböző szintjei és a mecénások támogatásai.

A „valamit valamiért elv" alkalmazása a mecénások megszerzéséért

A kultúra finanszírozásának területén egyre növekvő potenciál rejlik a mecenatúra intézményében, vagyis a magánszemélyek és szervezetek, vállalatok általi támogatásban. A támogatások akkor érnek igazán célt és akkor lehetnek hosszú távon is fenntarthatók, ha mindkét félnek a javára válnak – a támogatónak és a támogatottnak is. Felvidéken ennek egyik jó gyakorlata volt az, amikor a magyarországi OTP Bank szlovákiai leányvállalata létrejött, együttműködött a felvidéki legnagyobb kulturális szervezettel, a Csemadokkal. A Csemadok szervezetek az OTP Banknál nyitottak számlát, így növelve a bank klienseinek számát, cserébe viszont a szervezet tagjai olyan kedvezményes bankkártyát kaptak az OTP-től, melynek használatakor a bank egy töredéknyi százalékot mindig átutalt a Csemadoknak, mely ebből tudta finanszírozni az alapszervezet kulturális tevékenységeit.

A kultúrafinanszírozás következő jó esete volt az ugyancsak anyaországi MOL vállalat és szlovákiai leányvállalata a Slovnaft magyar óvodákat, iskolákat érintő programja. Az üzemanyagszolgáltató által kibocsátott tankoló kártyák használata alapján támogatta az intézményeket, vagyis minél többet használták az adott intézményhez köthető személyek a kibocsátott üzemanyagkártyát, annál nagyobb mértékű támogatást tudtak intézményük számára szerezni.

A valamit valamiért elve a kultúrában a legkisebb szinten is érvényesül. A következő forrásszerzési lehetőség szinte minden kulturális szervezetet érint, ez pedig a magánszemélyek és vállalatok adójának 2%-os felajánlása. Az adófelajánlás nem jelent plusz terhet a felajánló számára, hanem a lényege az, hogy évente egyszer mindenki eldöntheti, mi legyen az egész évben befizetett adója 2%-ával, dönthet arról, hogy konkrétan milyen civil szervezetet, oktatási vagy vallási intézményt támogat vele. Mivel ezzel a támogatással a szervezet felé irányuló szimpátiájukat és bizalmukat fejezik ki, meggyőződésünk, hogy cserébe adni is kell valamit. A kulturális szervezetek a rendelkezésükre álló eszközökkel és módszerekkel tudják a támogatást meghálálni/megszolgálni, melyek nagyon is fontosak lehetnek a támogatást felajánló számára is. Például kedvezményes belépőjegyek a támogatott szervezet által szervezett rendezvényekre, és különböző reklám lehetőségek.

Egy biztos, hogy a mecénások megnyerésének a legjobb és legjobban bevált módja, ha eleve úgy próbáljuk a tevékenységeink támogatására megkeresni őket, ha fel tudjuk felvillantani számukra mindazon előnyöket, melyet mi tudunk nekik szerény eszközeinkkel biztosítani, ha mellénk állnak.

SUTUS ÁRON, A VAJDASÁGI MAGYAR MŰVELŐDÉSI SZÖVETSÉG ELNÖKE

2023-ban a vajdasági magyar táncházmozgalom éves nagyrendezvényét, a Vajdasági Magyar Tánchátalálkozót és Sokadalmat (továbbiakban Tánchátalálkozó) az előző évekhez képest új szervezői csapat, új településen, új helyszínen valósította meg. A váltás gyors ütemű volt, amely azt jelentette, hogy a szervezésre ideális hét-kilenc hónap helyett mindösszesen három hónap állt rendelkezésre, így a költségvetés kidolgozására és ezzel együtt a finanszírozási források hozzárendelésére szánható időkeret is lerövidült.

A 2023. évi Tánchátalálkozó megvalósítása erőteljes összefogást követelt meg: társadalmi szerepvállalást és együtt gondolkodást, együtt cselekvést olyan szereplőkkel, amelyek a kultúrafinanszírozásban nagyon kis százalékban jelentek meg ezidáig.

A rendezvény szervezői a vajdasági magyarság nemzeti kisebbségi önkormányzatával, a Magyar Nemzeti Tanáccsal közösen támogatói kérelmeket írtak a vajdasági magyarság olyan gazdasági szereplőinek, akik a szülőföldön maradást erősítő gazdaságfejlesztési támogatásban részesültek, és akiknek vállalkozásai olyan önkormányzatok területén működnek, ahol meghatározó, illetve nagy lélekszámú néptáncos és népzenei műhelyek működnek.

A vállalkozói réteg aktorait a kulturális értékteremtésben való aktív (aktívabb) részvételre, egyúttal a mecenatúra gyakorlata megjelenésében való zászlóvivői szerepre kértük fel. A felkérésre, megkeresésre a legtöbb vállalkozó pozitív választ adott: hisz ezáltal székhelyük szerinti néptáncos és népzenei közösségeket, ugyanakkor a rész révén az egészet is támogatni volt lehetőségük – összekötve ezáltal a szülőföldön boldogulás gazdasági/vállalkozói lehetőségének üzenetét a szülőföld és hagyományvilág, hagyományhűség eloldhatatlan gyökereinek üzenetével, növelve a vállalkozói és a közösségmegtartás nemzeti hagyományokra és értékvilágra alapuló vállalásainak megbecsültségét és együtt láttatva e kettő jelentőségét. Bízunk benne, hogy 2024-ben a mecénási funkció tavaly megkezdett gyakorlata folytatódik.

GABRI RUDOLF

Felvidéki magyar közművelődési szakember, 2003-tól a Nagykapos és Vidéke Társulás elnöke és a nagykaposi Magyar Közösségi Ház igazgatója, 2018-tól a Rákóczi Szövetség felvidéki hálózatának, a Rákóczi Hálózatnak országos elnöke, tagja a Rákóczi Szövetség Felügyelő Bizottságának. Gabri Rudolf egy felvidéki kis faluban, Battyánban született. A helyi magyar kisiskola, majd a bélyi magyar iskola diákja. Középiskolába Nagykaposra kerül, ahol korengedménnyel belép a helyi CSEMADOK szervezetbe, majd pár évre rá már vezetőségi tagjává válik. Az érettségi vizsga után munkába áll, későbbi tanulmányait a Humbold Instituton végzi távoktatásban: könyvitelt és projektmenedzsmentet tanul. 2003-ban vállalja el a Nagykapos és Vidéke Társulás irányítását, mely még ebben az évben megnyitja intézményét, a nagykaposi Magyar Közösségi Házat. Az elképzeléseit valóra váltva 2004-ben az intézményt Mécs László Könyvtárral bővíti, majd 2007-ben egy új épületrész épül az ingatlanhoz, a Gordius Plusz Felnőttképző Intézet. A képzőközpontban évekig magán szakközépiskola működik, majd mikor ezt a jogszabályok ellehetetlenítik, tanszálló, 56-os emlékszoba és szövőműhely jön létre. Az ingatlan udvarán pedig Háztáji Vásárudvar létesül. Gabri Rudolf tagja a Csemadok Elnökök Tanácsának, 2015-2020 között a nagykaposi szervezet elnöke, 2017-ben megválasztják a Csemadok Erdélyi János Területi Választmány elnökévé, mely a 17 Ung-vidéki Csemadok helyi szervezetet fogja össze.

SUTUS ÁRON

1983-ban született Szabadkán. Az általános iskolát és a természettudományi-matematikai szakirányú gimnáziumot szülővárosában fejezte be. Az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén diplomázott 2016-ban. 2017-től 2019-ig a Lakiteleki Népfőiskola – NMI Művelődési Intézet Tessedik Sámuel Kollégiumának hallgatója. 2006 és 2010 között Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség közművelődési szakmunkatársa, 2010-től 2013-ig annak ügyvezetője, 2017 júliusától elnöke. Munkába állása, 2006 óta a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetségben szolgálatot vállaló személyként az öntevékenység ösztönzését, az amatőr és népművészeti mozgalom megújulását és fennmaradását célzó folyamatok megvalósításának segítésében, a közösségi művelődés gyakorlati ismereteinek elterjesztésében vállal szerepet. A Művelődési Szövetség által szervezett rendezvények, programsorozatok mellett szerepet vállal különböző, egyének és csoportok öntevékenységét fejlesztő képzések kidolgozásának és lebonyolításának segítésében, ezzel együttal igyekezve növelni a magyar művelődési egyesületek, szakosztályok, csoportok további hálózatosodását, kapcsolataik és az egymásra odafigyelés erősödését. Egyéb közösségi és társadalmi tevékenységei: 2009–2010 között az ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács Kulturális Bizottságának, 2010–2014 között az MNT Civil Konzultatív Testületének, 2013–2018 között a Durindó és Gyöngyösbokréta Fesztivál Tanácsának, 2022-től a Magyar Nemzeti Tanács Kulturális Bizottságának tagja. 2017–2022 között a Magyar Örökség díj Bíráló Bizottságának tagja. Alapító tagja a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületnek. 2021-ben Bessenyei György-díjban részesült.

DR. JUHÁSZ ERIKA

Okleveles művelődési és felnőttképzési menedzserként a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett 1998-ban, majd ugyanitt (az akkor már Debreceni Egyetemen) szerezte meg PhD fokozatát 2005-ben. Közművelődési szakértő, valamint a Közművelődési Akkreditációs Bizottság tagja. A Debreceni Egyetem oktatója 25 éve, 11 éve tanszékvezető docense. 2015 óta a Nemzeti Művelődési Intézet Kárpát-medencei magyar közművelődési képzési és kutatási folyamatainak vezetője, jelenleg az Intézet szakmafejlesztési igazgatója. Számos civil szervezet aktív tagja, elnöke a KultúrÁsz Közhasznú Egyesületnek, alelnöke a Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesületének, alapító tagja a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületnek. Az MTA köztestületi tagja, elnöke az MTA DAB Művelődéstudományi Bizottságának. Főszerkesztője a Kulturális Szemle folyóiratnak, szerkesztőbizottsági tagja a Polymatheia – Művelődés- és neveléstörténet című hazai, valamint a Hungarian Educational Research Journal nemzetközi folyóiratnak. Fő kutatási területei: közösségi művelődés, közművelődés és képzés-felnőttképzés kapcsolata, a felnőttképzés és a közösségi művelődés intézményrendszere, módszertana, közösségfejlesztés, civilek a kultúrában és az oktatásban. Fő műve: A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon (2016., Csokonai Kiadó, Debrecen, elérhető: http://mek.oszk.hu/16200/16283/). További több mint 200 írása elérhető a Magyar Tudományos Művek Tárában (www.mtmt.hu).

GOLYÁN KRISZTINA

Partnerekkel céljaink felé - Palóc Divatnap

Balassagyarmat város életét mindig nagymértékben meghatározta a kultúra, azonban a pandémia következtében érezhetően megváltoztak a művelődési igények, sokakban enyhült a közösségbe tartozás vágya, így csökkent a kulturális szolgáltatások minősége, száma. A gyermekek, a tinédzserek életük meghatározó szakaszaikban nem részesülhettek valódi közösségi, kulturális élményekben. A világjárványt követően a Mikszáth Kálmán Művelődési Központ célul tűzte ki, hogy felébreszti a helyi közművelődést Csipkerózsika-álmából, fellendíti a térség kulturális életét. A fellendítés központjában az értékközvetítés és az identitástudat erősítése állt, melyet modern közösségi igények kiszolgálásán keresztül kívántunk elérni. Továbbá kiemelt törekvésünk volt, hogy a fiatalok körében is népszerűsítsük a közművelődést, így fokozottan ügyeltünk arra, hogy kulturális programjaink a fiatalabb generációk számára is vonzóak legyenek. Tisztában voltunk vele, hogy közművelődési intézményünk szemléletén változtatni kell. Tudtuk, hogy céljainkat csak kiváló partnerek bevonásával érhetjük el.

Bármely saját fejlesztésű programunk példaként szolgálhatna, jelen esetben az egyik legnagyobb partneri összefogással megvalósult rendezvényünről, a Palóc Divatnapról lesz szó, melyet 2023 júniusában rendeztünk meg először Palócország fővárosában, Balassagyarmaton. A különleges divatbemutatón unikális, szórakoztató módon találkozhattak a látogatók autentikus és „újragondolt" palóc népviseletekkel.

A rendezvény megálmodásakor nem állt rendelkezésre anyagi forrás, de hamar egyértelművé vált, hogy alternatív forrás megszerzését igényli a program, sőt az esemény egyetemessége megkövetelte a lehető legváltozatosabb kreatív erőforrások bevonását. Először sokan nem hitték, hogy képesek leszünk valóban a nulláról, egy teljesen új, számos rétű, népművészeti témájú, mégis modern rendezvényt sikerre vinni. De szokás szerint, mi töretlenül bíztunk a közösségi összefogás és célunk erejében.

Intézményünk elsőként Balassagyarmat Város Önkormányzatának kulturális pályázatán nyert annyi összeget, mely a szervezés elindulásában segítséget jelentett. Következő lépés a szakmai, illetve a kreatív igény felmérése volt, mely hozta magával a műsor eszközigényeit is, ezek kiszolgáláshoz kapcsolati tőkénket használtuk. A divatszakmához és a népviseletekhez kapcsolódó népszerű szakmai személyeket kerestünk fel, így Csalár Bence, a fenntartható divat szakértője, és Holland Marcsi népviseletgyűjtő szívesen álltak kezdeményezésünk mellé. Önkénteseink között volt komoly tapasztalattal rendelkező stylist, aki profi öltöztető csapattal érkezett. A népviseleti darabok beszerzésében vármegyei önkormányzatok, kiállítóterek, népviseletkészítők, gyűjtők és a viseletet mai napig viselő idős nénik segítettek. A modellek szintén önkéntesek voltak.

Köztiszteletben álló felnőttek, diákok és igazi palóc népviseletes asszonyok vonultak fel a kifutón. A csodálatos sminkeket, frizurákat az egyik helyi technikum kozmetikus és fodrász tanulói, oktatói készítették. A közreműködők étkeztetéséről és az infrastruktúra teljességéről településünk vállalkozói gondoskodtak. Közművelődési szakemberek, diákok, a felnőtt lakosság, palóc asszonyok, településvezetők, divatszakértők, intézmények, vállalkozások… A Palóc Divatnapon több mint százan megmutatták, hogy a kultúra nem csupán a közös ügyünk, hanem a közös jövőnk is.

A Palóc Divatnap 2023 egyik legsikeresebb eseménye volt. A rendezvénnyel számos célkitűzést sikerült megvalósítanunk. Erősítettük a palóc identitást. Formabontó, modern szemléletben lehetőséget teremtettünk a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítésére. Támogattuk a társadalmi és közösségi részvételt, az önkéntes tevékenységet, elősegítettük a generációk és a különböző kultúrák közötti kapcsolatok kialakulását. Kedveztünk a kulturális alapú gazdaságfejlesztésnek, hiszen helyi szellemi örökségre építő közösségi eseményt alkottunk. A programra a helyieken kívül szerte az országból, a fővárosból, sőt határon túlról is érkeztek vendégek. Külön öröm számunkra, hogy helyi fiatalok szeme ma is felcsillan a Palóc Divatnap hallatán. Mindez kiváló partnereink nélkül nem sikerülhetett volna.

A példa igazolja, a lehetetlennek tűnő, nagyívű terveinkhez is érdemes ragaszkodnunk. Törekedjünk a partnerek bevonására, a folyamatos együttműködés kialakítására, ugyanis a kultúra dinamikus működéséhez elengedhetetlenek a partnerek. Olykor az első lépés nehéz lehet, tartunk a kudarcoktól, de ne adjuk fel, emlékeztessük magunkat, ha partnert, szponzort keresünk: nem segítséget kérünk, hanem lehetőséget kínálunk. A megfelelő partnerrel való együttműködés nagymértékű színvonalbeli emelkedést eredményezhet. Így munkánk kiemelkedően pozitívan hathat a társadalomra, hiszen a minőségi kultúra a jövőnk záloga.

GOLYÁN KRISZTINA

32 éves közművelődési szakember, a balassagyarmati Mikszáth Kálmán Művelődési Központ intézményvezetője, a Gyarmatikum Kulturális Egyesület elnöke, számos egyedülálló kulturális program megálmodója és szervezője. Munkáját két évvel ezelőtt kezdte Balassagyarmaton, 2023 áprilisától vezeti a város művelődési központját. Hivatását küldetéstudattal éli meg. Megtiszteltetésnek tartja, hogy a magyar kultúrát és szülővárosát szolgálhatja. Tevékenysége elsődleges szempontja az értékközvetítés. Vallja, hogy a megújulás csak a hagyományok tiszteletével lehet teljes és sikeres.

MÁLEK ANDREA

„Az ország legrégebbi történelmi fesztiválja”

„Keressétek az alkalmat a múltra visszanézhetni, s érte melegülni…” írta Kölcsey 1826-ban. Ezen gondolatok mentén szerveződött Szigetváron Góczy Konrád plébános és Mérey József járási főszolgabíró jóvoltából 1833-ban az első megemlékezés Zrínyi Miklós és mártírtársai 1566-os hőstettéről. A rendezvény indulása rögtön a XIX. századi mecenatúra kultúra iskolapéldája, hiszen Juranics László pécsi kanonok (aki Zrínyi zászlósa, Juranics Lőrinc leszármazottjának tekintette magát) 2500 forinttal hozott létre alapítványt a minden év szeptember 7-én megtartott ünnepség támogatására.

A program évről évre bővült, 1859-ben egy fennmaradt programleírás szerint a közadakozásból megtartott többnapos programsorozat keretében megszervezték az első várjátékot is. A XIX. században a kezdetek óta központi elemnek számító emlékmise előadásokkal, díszkivilágítással, a helyi és pécsi dalárdák műsorával, társas vacsorával, sőt tűzijátékkal bővült. Az 1866-os 300. évfordulóra országos rendezvénnyé kívánták fejleszteni az ünnepségsorozatot (nem történt ez másként a 400. és 450. évforduló kapcsán sem), így gyűjtés indult a városban. Sajnos a cél nem sikerült (azóta sem), de a helyiek sosem csüggedtek, csendben dolgoztak tovább.

1867-ben megalakult az Olvasó Egylet és a programszervezés élére állt. Az első nagy álom, egy emlékmű létrehozása 1878-ra valósággá vált, teljes egészében közadakozásból megvalósult Oroszlán emlékmű ma is a város egyik jelképe. 1917-ben létrejött a Zrínyi Miklós Múzeumegyesület, és rögtön bekapcsolódott a szervezésbe. A Múzeumegyesületnek köszönhetően honosodott meg városunkban a Zrínyi-kultusz, mely máig identitásunk legmeghatározóbb eleme. Háborús időkben is megtartották a programokat, volt, hogy az Olvasóegylet kertjében és helyiségeiben, miközben a megszálló szerb katonaság parancsnoka addig kitelepítette katonáit a városból.

A két világháború alatt a rendezvény programstruktúrája meglehetősen sokszínű volt: díszkivilágítás, gyászistentisztelet, mozsarazás és emlékbeszéd, publicisztikák, szépirodalmi írások megjelentetése, kulturális műsor, társas vacsora, a Múzeumegyesület új szerzeményeinek megtekintése. A 2. világháború alatt szűk körben, azt követően azonban újra színes programokkal emlékeztek a szigetváriak.

A Múzeumegyesület gyűjteményének államosítását és az egyesület feloszlását követően (1952) az akkor nyílt gimnázium tanárai, diákjai vették kezükbe a szervezési feladatokat, majd 1957-től az Idegenforgalmi Hivatal, 1959-től pedig a megalakult Várbaráti Kör vállalt oroszlánrészt a munkából, ez utóbbi ma is aktív részese a program lebonyolításának.

2005-től a közművelődési feladatellátó, Szigetvári Kultúr- és Zöld Zóna Egyesület koordinálja a Zrínyi Napok szervezését és lebonyolítását. Az Egyesület szó szerint koordinálja a szervezést, hiszen az általa szervezett és az önkormányzat által finanszírozott programokon kívül évről-évre több tucat „civil program” alakítja ki a programkínálatot.

Szigetváron a Zrínyi-kultusz ápolása, a helytörténeti anyagok gyűjtése ma is nagy társadalmi bázissal bír. A többszáz fős tagsággal rendelkező Szigetvári Várbaráti Kör adja ennek szakmai és szervezeti hátterét.

A rendezvény idején ezen gyűjtések, történelmi megemlékezések is előtérbe kerülnek, a programsorozat kegyeleti megemlékezéseinek ma is a Kör a szervezője. A programokba megemlékezésekkel, műsorral kapcsolódnak be az oktatási intézmények, így a gyerekek kicsi koruktól részt vesznek a Zrínyi hagyományok ápolásában. A hagyományőrző egyesületek, a helyi kézműveseket és termelőket is tömörítő LEADER szervezet pl. önálló egységeket szervez a programból, de a sportegyesületektől az amatőr művészeti csoportokig mindenki részese szeretne lenni valamilyen módon a programnak. Előfordul, hogy magánszemélyek vállalnak fel programszervezést, akár annak finanszírozásával együtt.

Kiemelkedő jelentősége van a több lábon állásnak és a partnerségnek. A fő szervező(k) civil szervezeti mivoltából adódóan - mely szinte minden korszakban meghatározó volt - nem kérdés, hogy számos forrásból egészítik ki az önkormányzati költségvetésben biztosított összeget. Itt gondolhatunk a pályázati forrásoktól a különböző tárgyi, programbeli felajánlásoktól, a megszámlálhatatlan önkéntes munkaóráig sok mindenre. A klasszikus értelemben vett mecenatúra vagy szponzoráció kis százalékban van jelen a programban, sokkal nagyobb arányban ajánlanak fel tárgyi eszközt, anyagot, önkéntes munkát, programot.

Az esemény nem csak nekünk magyaroknak, hanem a horvátországi Zrínyi-hagyományokat ápoló csoportok számára is kiemelkedő jelentőségű, évről évre jelen vannak hagyományőrző és kulturális programokkal. A civilek mellett a horvát állam is rendszeresen nagykövetei szinten képviselteti magát, és ugyanígy tesz a török állam is.

Hogy mi ebben a jó támogatóknak, segítőknek? Az egyéni, szervezeti motivációja természetesen mindenkinek más, de az érintettek többségében ez a kérdés igazán fel sem merül, hiszen a „Leghősiesebb Városban” (Civitas Invicta) élők nem csak Kölcseynek a cikk elején idézett szavait veszik komolyan, hanem Petőfi Sándor A nemzethez című versében megfogalmazott üzenetét is: „Legyen olyan minden ember, mintha Zrínyi Miklós unokája volna.” Ezt szem előtt tartva éljük mindennapjainkat a mai küzdelmeinkben is itt, a végeken.

MÁLEK ANDREA

Szigetváron született és érettségizett. A Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrásfejlesztési Intézetében szerzett művelődési és felnőttképzési menedzser, valamint humánszervező diplomát, majd később ifjúsági szakértő szakképzettséget. A Szigetvári Kultúr- és Zöld Zóna Egyesületnél kezdett dolgozni. Tizennyolc év alatt a művelődési ház irányításán és a városi rendezvények szervezésén kívül oktatóként, felnőttképzési vezetőként, pályázatíróként és projektmenedzserként is nagy tapasztalatra tett szert. 2023. január 1-től a Szigetvári Zrínyi Vár egyik vezetője. A Nemzeti Művelődési Intézetnél 2019 óta oktat, kulturális szakértőként 2023-tól szakfelügyelői megbízásokat is kap. 2023 augusztusától a Nemzeti Művelődési Intézet térségi koordinátora. A Szigetvári Települési Értéktár Bizottság elnöke és számos civil szervezet tagja.

SEFFER EDINA

Változások a céges társadalmi felelősségvállalásban

A Vértes Agorája Tatabánya és térsége kulturális életének kiemelkedő szereplője, amelyet az alapítók által megfogalmazott célok és alapértékek megtartása mellett a folyamatos megújulás jellemez. A 2013-as nyitás óta elért sikereinket annak a működési modellnek is köszönhetjük, amelynek alappillére a partnerség építés. Tevékenységünkben kiemelt figyelmet fordítunk mind a kulturális szféra, mind a civil és a gazdasági élet szereplőivel történő kapcsolatépítésre, a konkrét projekteken keresztül megvalósuló együttműködésekre.

A helyi vállalatokkal, a tatabányai ipari park cégeivel tudatosan és tervszerűen építjük kapcsolatainkat, emellett kezdeményezői és lebonyolítói voltunk olyan, a piaci szegmens és a helyi társadalom jelentős szereplőinek találkozását célzó rendezvényeknek, mint az Üzleti reggeli, vagy az Agora Estély. A kialakult nexusokon keresztül az Agora tágítani tudta for profit lehetőségeit, partnereinek köre bővült, rendszeresen veszik igénybe különböző szolgáltatásait.

Kezdetben a céges rendezvények (családi napok, Mikulás programok, évfordulós ünnepségek) szervezése kapcsán dolgoztunk együtt. 2016 óta jelentős szerepet kapott cégestábor-szervező szolgáltatásunk, amelynek keretében a munkavállalók gyermekeinek szervezünk heti turnusokban színvonalas, élménydús, speciális tematikájú napközis táborkat. Emellett kiemelt figyelemmel kísérték a városi nagyrendezvényeinket, fesztiváljainkat, melyen anyagi támogatásukért cserébe marketingmegjelenést, kitelepülési lehetőséget kaptak.

A pandémia és az energetikai válság után jelentős változást érzékeltünk a vállalatok igényeiben. Míg korábban a fesztiválok kiemelt támogatása és a minél nagyobb tömeg elérése volt a céljuk, ma már inkább a minőségi, kisebb volumenű programokat, családi napokat, gyermeknapot támogatják célzott módon, például gyerekzenekar, szakmai aktivitások megfinanszírozásával. Fontossá vált számukra a közösségi érték, hogy a programoknak érzékelhető társadalmi haszna legyen.

A társadalmi felelősségvállalás jegyében szerveztük meg 2023 decemberében az Önkéntesség hetét. Olyan önkéntes akciókat dolgoztunk ki, amelyekben oktatási intézmények és vállalatok egyaránt részt tudnak venni. A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató számára szervezetünk különböző interaktív programokat. Munkatársaink karácsonyi kézműves foglalkozáson és társas esten tették mosolygóssá a nevelői hálózatban élő gyermekeket és a tatabányai lakásotthonban nevelkedő fiatalokat. A Coloplast Hungary Kft. humánerőforrás menedzserei a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató rendszerében élő középiskolások számára tartottak több alkalommal munkaerőpiaci előadásokat.

Az Önkéntesség hetét követően a Coloplast és az Agora együttműködése tovább erősödött. 2024 elején személyes egyeztetésen beszéltünk az idei kapcsolódási pontokról, igényekről, lehetséges közös projektekről. Márciusban közös tisztaságiszer-gyűjtést szerveztünk a lakásotthonok számára. Emellett a cég támogatásával húsvéti kézműves foglalkozást tartottak munkatársaink a lakásotthonban és nevelőszülői hálózatban élő gyermekek számára.

Számos jól bevált, sikeres vállalati együttműködésünk van, amelyek partneri kedvezményeken alapulnak. Ilyen például, amikor egy cég munkavállalói dolgozói kártyájuk felmutatásával meghatározott engedményt kapnak A Vértes Agorája saját szervezésű programjainak jegyárából.

Összességében elmondható, hogy jelentős szemléletváltozás történt a támogatói területen. Jól működő kapcsolataink hosszú távú, tartós partnerséggé válnak, ha képesek vagyunk folyamatosan megújulni, és innovatív projekteket ajánlani. Az együttműködéseink alappillére, hogy kollégáink szakmailag felkészültek, így partnereink minden esetben professzionális hozzáállással és munkával találkoznak. Garantáljuk a programok magas színvonalú lebonyolítását, a minőségi munkát, melyet lelkes hozzáállással végzünk. Figyelünk a cégek igényeire, bevonjuk őket a stratégiai tervezésbe, és személyre szabottan ajánlunk hosszú távú együttműködési lehetőségeket.

SEFFER EDINA

Felsőfokú tanulmányait a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán végezte, kommunikáció-szociológia szakon. Ezt követően kezdett el dolgozni pályakezdő művelődésszervezőként A Közművelődés Házában Tatabányán, majd a jogutód Vértes Agorájában, ahol 2020-tól a Rendezvényszervező és térségi csoport vezetője, 2022-től pedig szakmai igazgatója.

VÁGÓ EMESE

A kabai LAKAT Színpad mecénásai

Településünkön, Kabán nem ismeretlen közösségi tevékenység az amatőr színjátszás. Ennek és a Nemzeti Művelődési Intézet Pajtaszínház Programjának köszönhetően 2014 decemberében megalakult egy tíz főből álló ifjúsági közösség, akik később LAKAT Színpad néven vettek részt az első Pajtaszínházi Szemlén a Nemzeti Színházban.

Az eltelt tíz évben több színházi előadással, önálló programmal gazdagították településünk kulturális programkínálatát, önkéntes tevékenységeikkel hozzájárultak a rendezvények sikeres megvalósításához, melyekért Polgármesteri Dicséretben részesültek. Közösségük fejlesztésében Vincze Béla ifjúsági közösségfejlesztő szakemberre, szakmai tevékenységük mentorálásában Bakota Árpád debreceni színművészre számíthatnak. Városunk több EFOP pályázatában aktívan vettek részt, melynek egyik jelentős eredménye a helyi ifjúsági koncepció és cselekvési terv elkészítése. Színházi előadásaikat igyekeznek minél több helyszínen bemutatni, melyekhez a Nemzeti Kulturális Alap több alkalommal nyújtott támogatást. Településünk szempontjából az egyik NKA által támogatott legjelentősebb előadásuk Dr. Nagy Mihály – Dr. Kirsch Éva: A Kaba-kő titka című tudománytörténeti színjáték volt (Bakota Árpád rendezte), amit hét kistelepülésen láthatott a közönség kiállítással és ismeretterjesztő előadással megfűszerezve, sőt egy nemzetközi tudományos konferencián is a Debreceni Református Kollégiumban, a kabai meteorit hullásának 160 évfordulója alkalmából.

Darabjaik megvalósításához és tájolásához a közösség tagjainak rokonsága, ismerősei nyújtanak rendszeres támogatást. Így például a szomszédos Földes településről egy fiatal házaspár bútorkereskedő cége (Szupibútor Kft.) bútorokkal, lakáskiegészítőkkel támogatja a színjátszó közösséget díszleteik összeállításában. A helyi cukrászda és pizzéria tulajdonosa (Hodosi Lajos e.v.) térítésmentesen szállítja díszleteiket az előadások helyszíneire, illetve esetenként gondoskodik a színtársulat étkezéséről. A díszletek tervezését és a kivitelezéshez szükséges szakmai tanácsadást egy fiatal építész házaspártól (TIBER-TERVEZŐIRODA Bt.) kapják ajándékba a fiatalok. A közösség vezetője Bagi Andrea, aki az idén végez közösségszervező mesterszakon, nem mellesleg két kisgyermek édesanyja. Férje vállalkozása (GABAEVENTS Bt.) segíti a színháztechnikai feladatok megoldását a tervezéstől a megvalósításig a próbákon és az előadásokon.

Intézményünk egyik alkotóközössége, a Bánszky Pál Alkotókör, vezetője Rácz Anita festő. A társulat előadásainak díszletfalait rendszeresen az ő festményei díszítik, melyeket célirányosan a darabokhoz készít. Megalakulásuk ötéves évfordulójára három előadást kínáló színházbérlettel rukkoltak elő a fiatalok, ami pillanatok alatt elkelt. Sajnos a tervezett előadások a pandémia miatt nem valósultak meg, a bérletek árát azonban nem sokan igényelték vissza.

Évente rendszeresen megrendezik saját programként a LAKATNAPOT, ami délelőtt az ovisoknak kínál interaktív zenés, bábos foglalkozásokat; délután az általános iskolások pillanthatnak be a kulisszák mögé úgy, hogy ki is próbálhatják a színházvilág tevékenységeit; este pedig a felnőtteket várják az éppen aktuális színházi előadásukra. Mindezekhez intézményünk biztosítja az infrastruktúrát, berendezéseket, technikát, a szükséges segítő személyzetet ugyanúgy, mint a próbáikhoz, a kabai előadásaikhoz. Mi készítjük pályázataikat, támogatási kérelmeiket, a projektek dokumentálását és elszámolását, szorgalmazzuk jó gyakorlataik minél szélesebb körben történő bemutatását, illetve segítjük partnerkapcsolat-rendszerük bővítését, fejlesztését. Önkormányzatunk azon túl, hogy intézményünk fenntartásával az előzőekben leírtakat biztosítja, évente rendszeresen pénzügyi támogatással segíti a LAKAT Színpad működését. Nem beszélve a februári városbálon átadott „Kaba Város Kiemelkedő Támogatója” díjról, amit azok a magánszemélyek és gazdasági társaságok (alkalmanként három díjazott) vehetnek át polgármesterünktől, akiknek érdemeik közt szerepel a helyi kulturális élet önzetlen és nagyvonalú támogatása.

A LAKAT Színpad mindezeket színvonalas előadásokkal, tartalmas közösségi élettel és a település jóhírének öregbítésével viszonozza.

VÁGÓ EMESE

Vágó Emese 39 éve dolgozik a kabai Mácsai Sándor Művelődési Ház és Városi Könyvtár intézményben, 2009 óta intézményvezető. Oktatóként rendszeresen részt vesz a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai képzésein. Több komplex, szakmai fejlesztési program kezdeményezője és aktív résztvevője helyben és a térségben úgy, mint az „Egy fedél alatt” elnevezésű rendszerszemléletű társadalom fejlesztés projekt, a „Rendben van, mint Kaba, mikor leégett” című értékalapú együttműködés a Püspökladányi járásban. Az általa vezetett művelődési ház két alkalommal kapta meg a Minősített Közművelődési Intézmény Címet.

SZÍN

A települések kincsesládája

II.

R. SIMOR KATALIN

„Én magyar vagyok, kezét csókolom!”

– Mold Marius, a mecénás

A művészet és a történelem szerelmese – vallja magáról Mold Marius. A Nagykárolyban élő vállalkozó szülővárosában, annak szűkebb és tágabb környezetében régóta igyekszik „rendet csinálni”. Szobrok felújítását, újak állítását, parkok kialakítását, épületek tatarozását támogatja, finanszírozza, számos barátot – szobrászokat, közéleti személyiséget – mozgósítva és bevonva környezetszépítő, városvédő munkájába.

- Ez a szívügyem és a hobbim – magyarázza. Szeretném a magyarságtudatot ezzel is erősíteni itt, a Partiumban. – Tevékenysége egész Szatmár megyére kiterjed, nevéhez és támogatóihoz fűződik a majtényi sík emlékparkjának létrehozása, a szatmári béke elhanyagolt emlékoszlopának megújítása is. Miközben erről mesél, sorolja a nagy történelmi eseményhez kapcsolódó évszámokat, személyeket. Hadadon és a Bihar megyei Szalacson is jelen van nagyszabású terveivel. Jó ideje azonban már nem igazodik a határokhoz, a szomszédos Hajdú-Biharban is segíti a településvezetők munkáját.

KALLÓDÓ KINCSEK

- Ezelőtt három évvel, egy barátom padlásán bukkantam rá egy Kölcseyt ábrázoló domborműre. A második világháború idején készítette a barátom édesapja, de bronzba már nem önthette a románok bevonulása miatt. Megörültem ennek a különleges leletnek, megvásároltam és én fejeztem be a munkát. Három példányt készíttettem belőle. Egyet Nagykárolynak ajánlottam fel, a vármegyeházára került, ahol Kölcsey jegyzősködött. Egyet Sződemeternek, Kölcsey szülőfalujának, egyet pedig Álmosd községnek adtam, ahol Magyarország egyetlen épségben maradt Kölcsey-kúriája található.

Ennek kapcsán sokat beszélgettem Tóth Sándor polgármesterrel, aki mesélt a Kölcsey családról, amelynek számos tagja Álmosdon van eltemetve. A temetőt is szívesen megnéztem, amit akkor a polgármester kicsit szégyenkezve mutatott meg, tekintve, hogy elhanyagolt állapotban volt, sittel, szeméttel tele. A település és a tulajdonos református egyház engedélyével rendbe hozattam a területet. Így méltó emlékhely jöhetett létre, fából faragott Kölcsey Ferenc szoborral, kopjafákkal, amelyek a nagykárolyi Kóter László alkotásai. A község hálából külön elismerést alapított a mecénás tiszteletére és “Álmosdért” díjjal köszönte meg nagylelkű adományait.

SZENT FLÓRIÁNTÓL ADYIG

Szülővárosára, Nagykárolyra úgy tekint mint a művészetek városára. Ennek jegyében állíttatott szobrot Ligeti Antal tájképfestőnek, születése 200. évfordulójára, Ady Endrének és Ottilia Marchistnak – utóbbi Bölöni György, Ady barátjának felesége volt, maga is író – illetve legutóbb az 1994-ben állított Petőfi-szobrot újíttatta fel. De nevéhez fűződik Szent Flórián szobrának újraalkotása is. Az 1887-es tűzvészt követően emelt szobrot a tűzoltók védőszentjének Nagykároly városa, majd ez a homokkőből készült mű a Károlyi kastélyba került. Most másolata az eredeti helyén áll ismét, ezúttal időtálló bronzból megformálva.

Ady szülőhelyének, sírjának és Érdmintszenten nyugvó rokonai emlékének ápolását is szívügyének tekinti. Megvásárolta a család egykori birtokának jó részét, megtisztíttatta az elvadult területet és többezer virághagymát ültetett el. Lefedette a meglévő Ady-sírokat és sétányt alakított ki. Hosszan folytathatnánk a sort, hiszen Mold Marius megszállottan keresi, mit tehetne, hol szépíthetné

Mold Marius, balról a harmadik

a szülőföldjét. Ennek kapcsán a gyökereiről kérdezem. - Anyai részről sváb származású vagyok. Apám ősei Gyulán telepedtek le, de a családja Alsó-Ausztriából érkezett a Weinckheim grófok hívására.

- Hogyhogy ennyire fontos Önnek a magyar kultúra?
- Én magyar vagyok, kezét csókolom! A családunk teljesen elmagyarosodott, a rokonaim Békéscsabán élnek, én kutattam fel őket. Ők pedig Erkel Sándor kúriáját vásárolták meg. Mondták is: nehogy azt hidd, hogy te találtad ki a hagyományok gondozásának ezt a formáját. Örökölted!

„TISZTELD A MÚLTAT...!”

Amint Mold Marius mondja, egyik feladat hozza a másikat. A jövőre nézve is számos terve van. Ezek között a legfontosabb a hadadi Wesselényi síremlékek helyreállítása. Az árvízi hajós, Wesselényi Miklós családtagjainak kriptája egy „dzsungel” közepén található, a kidőlt-bedőlt sírhelyeket benőtte a csalán, a bokroktól meg sem lehet közelíteni. A kovácsoltvas kerítés darabjait széthordták, a családi címer töredezett, levált, egyszóval a rendbetétele halaszthatatlan.

A másik jelentős program az önálló galéria létrehozása. - Műgyűjtő vagyok húsz éve, főként a Nagybányai alkotók festményeit szeretem. A Károlyi kastélyban szeretnék létrehozni egy állandó kiállítást.

Addig is, szinte minden napra jutnak feladatok. Pünkösdkor például naponta ezer zarándokot fogadtak a Csiksomlyói búcsúra induló zarándokvonatok nagykárolyi állomásán. Tartós élelmiszerekből csomagokat készítettek számukra, ásványvizet, almát osztottak és a várost bemutató, népszerűsítő füzeteket is adtak hozzá: Mold Marius felajánlásait. Minden évben így zajlik ez. „Fizetségképpen” pedig özönlenek a hálás köszönőlevelek.

Összegzésként Mold Marius Széchenyit idézi. A sokat citált szöveg az ő szájából hitelesen hangzik: „Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent, és munkálkodhass a jövőn!”

R. SIMOR KATALIN

1984-ben végzett magyar–népművelés szakon a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen, majd másoddiplomát szerzett a MÚOSZ Bálint György Újságíró Akadémiáján 1987-ben. Elsősorban a kommunikáció és a média területén végzett szakmai munkát az elmúlt három évtizedben. Újságíróként dolgozott országos és helyi lapok kulturális rovatában, a debreceni helyi televíziók és rádiók szerkesztő-műsorvezetőjeként, illetve PR-munkatársként is. Hat évet tanított intézményi kommunikátor szakon a Nyíregyházi Főiskola kihelyezett, debreceni tagozatán. Újságírói munkáját 2008- ban Debrecen Város Sajtódíjával ismerték el. Válogatott írásaiból két könyve is megjelent. 2013 februárjától a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Vármegyei Igazgatóságának módszertani referense. Munkája mellett három féléven át oktatott televíziós ismereteket a Debreceni Egyetem kommunikációs hallgatóinak. Szívesen vesz részt moderátorként, konferansziéként az Intézet, a Vármegyei Igazgatóság, illetve Debrecen város rendezvényein.

BÁLINT CSILLA

Egy kulturális misszionárius Hajdú-Biharból

– Tatár Éva újságíró, aki sokszor jókor volt jó helyen

Igen valóban, „sokszor jókor volt jó helyen”* – amit úgy is fogalmazhatunk, hogy javarészt szerencsésen alakultak élete fordulópontjai. Fortuna viszont csak annak kedvez, aki pontosan tudja, merre megy, mit akar, mi a célja, s annak eléréséért tenni is képes.

Tatár Éva előbb kozmetikus, aztán könyvtáros, ezt követően a Hajdúszoboszló című városi lap, majd a Hajdú-Bihari Napló újságírója volt. Később sem a passzív nyugalmat választotta, aktív maradt, alapítványt hozott létre Fekete Borbála emlékére, húsz éve publikál a Szókimondóban, a mai napig alkot. Hétéves kora óta pontosan tudja, mit akar: olvas, szünet nélkül falja a könyveket, mert minél többet szeretne tudni a világról, az emberekről, életünkről, érzéseinkről, azok közül is talán a legfontosabbról, a szeretetről.

Kozmetikusként nem divatlapokat, inkább irodalmi folyóiratokat olvasott, a szoboszlói városi könyvtárban dolgozva sem elégedett meg a klasszikus könyvtárosi feladatokkal. „Sok irodalmi műsort szerkesztettem, és szerveztem az előadásokat. Ezek egy-egy szerzőről szóltak, például Hemingway, Szép Ernő, Vajda János, Radnóti... Megírtam a forgatókönyvet, az összekötőszövegeket, felkértem az előadókat, megszerveztem az előadásokat.”[1]

FEGYVERTELEN TOLLFORGATÓ

Újságíróként hamar szembesült azzal, hogy a fegyvertelen tollforgatókat nem veszik elég komolyan. „Mindig voltak tabutémák, ugyanakkor mindig voltak olyan témák is, amit egy újságírónak meg kell írnia, egyszerűen azért, mert kutya kötelessége. Mert ezért van, ez a munkája, hogy megírja, ami körülötte történik, ha visszásságokat lát. De úgy gondolom, néha nem veszik elég komolyan az újságíróknak ezt a hivatását. Még rosszabb az, ami mostanában történik, hogy hiába írja meg. Így hát valóban, még most is az van, hogy az igazi újságíróknak fegyverkezni kell…”[1]

A Fekete Borbála Alapítvány létrehozása, irányítása és működtetése a jó ügyek és a jó emberek iránti elkötelezettségére tette fel a koronát. „Én olyan cikket nem is írtam meg, amivel úgy gondoltam volna, hogy valakit megbántok, hogy valakinek ártok. Mindig is az volt a rövid jelmondatom, hogy ha segíteni nem tudok, legalább ne ártsak. Ezt viszont minden erőmmel betartottam. Ha mégis ártottam volna valakinek, az csak a véletlen műve lehetett.

Ugyanezt kaptam én is, a munkatársaim, a barátaim jó emberek, nem is foglalkozom azokkal, akik nem ilyenek, mert képtelen vagyok érdekből kapcsolatokat ápolni. Engem sem sértett meg soha senki, nem is emlékszem rá, hogy a pályám vagy a munkám során valaki megbántott volna.”[1]

ÉRTÉKRENDBEN GONDOLKODVA

Jégvirágzás címmel, 2013-ban adta ki régi és új verseit. A borítón így összegez: „Álmomban sem gondoltam, hogy hetvenévesen gyűjtöm majd össze azokat az írásaimat, amelyekről korábban azt gondoltam, túlságosan szubjektívek. Nem akartam verseket írni. Egy tisztességes, hiteles újságíró akartam lenni, olyan, akinek az írásai mértékadóak. Az emberek érdekeltek, érdekelnek. Tehát főként portrékat, riportokat szerettem s szeretek ma is írni.

Nagyon szerencsés embernek tartom magam, hiszen olyan társam volt, s olyan gyerekeim és unokáim vannak, akikre büszke lehetek, és nem azért, mert magas pozícióban vannak, hanem mert jó, becsületes emberek, s számomra ez jelenti azt, hogy sokra vitték. S azt is gondolom, ez az egyetlen mérce, amire a magamfajta értékrendben gondolkodó emberek bátran hivatkozhatnak. (…)”[2]

Bakó Endre ajánlásával jelent meg öt évvel később a második verseskötet, Csendfalak címmel. „Tatár Éva nem véletlenül áldoz Borbély Szilárd és Esterházy Péter zsenijének, versvilága a modern költészet tartományába tartozik, ami elsősorban annyit jelent, hogy nem primer élményeket formál műalkotássá, hanem a lírai egyéniség intellektuális erőin átszűrt gondolatait, a tudat, a lélek vibrálásait, azaz szellemi életrajzát.”[3]

Csendfalak

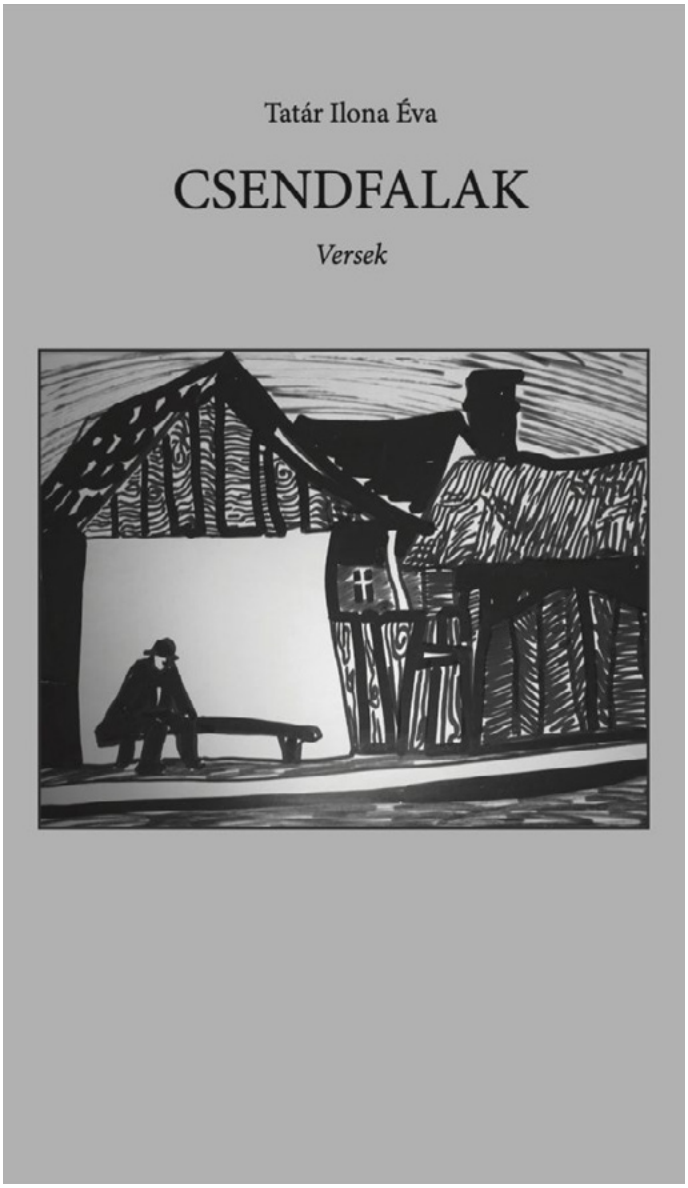
És nincsenek már szavak
Elfojtják a csendfalak
Már csak a kezed rebben
Utolsót tenyeremben.

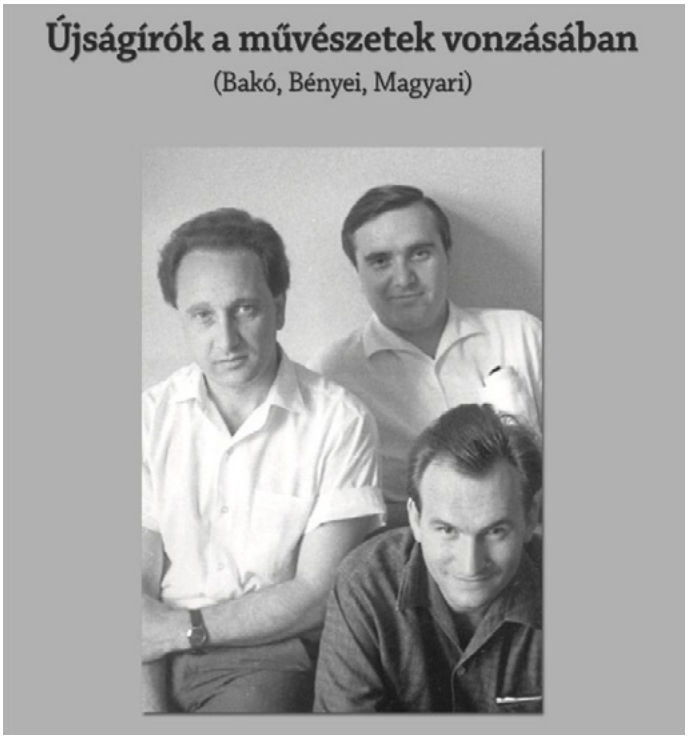
És nincsenek már szavak
Esnek néma csendhavak
Már csak hangok a fények
Tovalüktet a lélek.

És nincsenek már szavak
Háborognak csendtavak
Belém feszül a kereszt
A hiányod nem ereszt.

2019-ben jelent meg három meghatározó kollégájával, dr. Bakó Endrével, dr. Bényei Józseffel és Magyari Vilmossal készített beszélgetése. Az Újságírók a művészetek vonzásában (Bakó, Bényei, Magyari) című kötet előszavát így indítja Erdei Sándor: „Előszót írni nehéz, de előszót nem írni még nehezebb, pláne, ha számunkra kedves ember kéri. Márpedig Tatár Ilona Éva számomra az, s kedvesek azok az emberek is, akikről ebben a könyvben ’riportrék’, portréinterjúk készültek. Ha a szeretet szó jelentése mára nem vált volna teszkógazdaságossá, nyugodtan írhatnám azt is, hogy szerettem-szeretem őket.”[4]

A könyv kiadásával Tatár Éva célja volt: „…megmutatni őket, megmutatni azt az emberi, erkölcsi tartást, amit tőlük kaptam. Azt tanították, lehet, hogy nincs hatalmam, pénzem, és nem tudok semmit tenni a szenvedő világért, de le tudom írni a kínját és az örömét. Mert az újságírónak ez a dolga, egyben a kötelessége is. Tőlük tanultam, hogy ne tévesszem össze a mozgást a haladással. Pártolták irodalmi ambícióimat, bátorítottak a versírásra.

Az ő példájuk tanított meg arra is, hogy észrevegyem azokat a szellemi, emberi, erkölcsi értékeket, amelyek elkallódnának, ha nem örökítenénk tovább. Ezért hoztam létre a Fekete Borbála Alapítványt, melynek működését tőlük tanult elvek alapján irányítottam. Köszönet érte."[4]

HAJDÚSZOBOSZLÓ KRÓNIKÁSA

A három interjú után egy félkész interjút olvashatunk, melynek Tatár Éva ezúttal nem a kérdezője, hanem az alanya. „A magnókazettát véletlenül találtam meg, már el is felejtettem ezt a beszélgetést. Most, amikor leírtam, felidéződött bennem az az esős délelőtt, amikor nem tudtunk elindulni vidékre anyagot gyűjteni, olyan elkeseredetten, sötéten szakadt az eső. S hogy ne menjen kárba az idő, Bényei Jóska kérdezgetni kezdett. (…) Azt gondoltam, ez az írás jó lehet végszónak: amikor a hóhért akasztják. Sajnálom, hogy az interjút már nem tudjuk befejezni…"[4]

„Aki engem lát, az látja az atyát" – A hitélet tanúságtevői címmel adta ki 2022-ben öt lelkipásztorral készített interjúkötetét. Dr. Fekete Károly püspök előszavában így fogalmaz: „Tatár Ilona Éva az elmúlt évtizedek alatt 'Hajdúszoboszló krónikásává' vált. Az ebben a kötetben összegyűjtött riportjaiban a Kárpát-medence hitéletének neves és nagyhatású lelkipásztorai közül faggat meg néhányat, és készteti őket vallomásra. Írásainak szereplői olyan emberek, akik megnyílnak a szerző kérdései hallatán, és bepillantást engednek a lelkipásztori életforma, észjárás, tevékenység és Isten-kapcsolat világába."[5]

2023-ban két könyve jelent meg, A létezés küldetés – A múlt tanúi Szoboszlón és a Fekete Borbála emlékkönyv. Előbbiből huszonegy portrén keresztül ismerhetjük meg azokat a meghatározó szoboszlói embereket, akik hivatásuk, munkájuk és részint magánéletük terén is maradandót alkotva vívták ki a szoboszlóiak elismerését, megbecsülését. A Szókimondóban megjelent beszélgetéseik közreadásával nemcsak a kérdezetteket szeretné bemutatni: „… szeretném elmondani, nekem mit jelent ez a város, ahol húszéves korom óta élek. (…) …talán tudat alatt abban reménykedem, hogy újságíróként én is feltűnhetek a sorok között – mint huszonkettedik."[6]

„LÁSD, MEGCSINÁLTUK…"

A Fekete Borbálát és az alapítványt bemutató könyvét így dedikálta: „Lásd, megcsináltuk: hidat építettünk a feledés és az emlékezés közé." Tatár Éva méltán tartja élete egyik nagy cselekedetének a Fekete Borbála Alapítványt létrehozását[7] és tevékenységét, mely sokunk számára lehetővé tette, hogy megismerjük a rendkívüli festőművész-rajztanár életét, munkásságát, személyiségét, nemeslelkűségét. Az alapítvány hivatalosan megszűnt, de a könyv megmarad, és a Fekete Bori-díj továbbra is minden évben átadásra kerül Szentpéterszegen.

Tatár Éva hamarosan nyomdába küldi a harmadik verseskötetét, s biztosra veszem, arra vonatkozóan is van még néhány ötlete, hogy kitől, mit kérdezne. A napokban együtt utaztunk, mesélte, mennyire sok rendes, megbízható, nagyszerű emberekkel van kapcsolatban. Miután elköszöntünk, néztem, ahogy búcsút int, közben a vonzás törvényén, vagy valami ilyesmin gondolkoztam.

** Csohány János: Tatár Ilona Éva: „Aki engem látott, az látta az Atyát" – A hitélet tanúságtevői / Confessio 2022/3.*

1. Bálint Csilla: „Ha segíteni nem tudok, legalább ne ártsak" – Beszélgetés Tatár Éva újságíróval / Szókimondó XXVIII. évf. 2023. július

2. Tatár Ilona Éva: Jégvirágzás – Régi és új versek (Magánkiadás, 2013)

3. Tatár Ilona Éva: Csendfalak – Versek (Magánkiadás, 2018)

4. Tatár Ilona Éva: Újságírók a művészetek vonzásában (Bakó, Bényei, Magyari) (Fekete Borbála Alapítvány, 2019)

5. Tatár Ilona Éva: „Aki engem lát, az látja az atyát" – A hitélet tanúságtevői (Magánkiadás, 2022)

6. Tatár Ilona Éva: A létezés küldetés – A múlt tanúi Szoboszlón (Hajdúszoboszló Város Önkormányzata, 2023)

7. Tatár Ilona Éva: Fekete Borbála emlékkönyv (Hajdúszoboszló Művészetoktatásáért Alapítvány, 2023)

BÁLINT CSILLA

1987-től tíz évig gyermekkönyvtáros volt a hajdúszoboszlói Kovács Máté Városi Könyvtárban, majd népművelő és a Kovács Gábor által alapított Szókimondó munkatársa 1999-től 2015 decemberéig. Azóta más munkaterületen dolgozik, de a kultúrával való kapcsolata nem szűnt meg, 2021 júniusában visszatért a Szókimondóhoz szerkesztőként és korrektorként. Az 1980-as években Vetró Mihállyal a Szoboszlói Alkotó Fiatalok Társaságának tagjaként kulturális programokat, olvasótáborokat szerveztek, közreműködtek az olvasótábori mozgalom átszervezésében. A Szoboszlói Kulturális Közösség aktív tagja, néhány évig elnöke; a Fekete Borbála Alapítvány alapító tagja és működése során Tatár Éva munkatársa volt. Hitvallása: „A kultúrában dolgozva csak a közösség és minden tagja érdekeit szem előtt tartva szabad tevékenykedni. Ez a szolgálat páratlan csoda, alázat nélkül nem végezhető. A népművelőnek minden vélt és valós, kicsinyes és nagyratörő érdeken felül kell emelkednie, még akkor is, ha ez szinte lehetetlen."

WITTMER-BESZE ERIKA

Sokszor meglep az élet

– Mohos Zsófia fotográfus az eltűnő szakmák és viseletek nyomában

Egyszerre végzett fotósként és gyógytornászként, nem véletlenül tud kapcsolódni azokhoz az idősekhez, akik még népviseletet hordanak, vagy legalább őriznek a fiókban. Ismeretlenül kapcsolódott be Rimóc és Kupuszina életébe, ahol volt, hogy egy évig csak az utcán beszélgetett valakivel. A megszülető bizalom látszik a képein, melyeket igyekszik megmutatni eddig megjelent két fotókönyvével, és az instagramon őt követő negyvenezres táborával. Szerénysége, alázata, türelme lehet annak kulcsa, hogy eltűnő hagyományaink mégis velünk maradjanak – legalább fotókon. A tizenévesen kisecseti falumúzeumot megalapítani vágyó Mohos Zsófia vallja, hogy mindannyiunknak érdemes lenne megtalálni saját Pista bácsinkat vagy Bözsi néninket.

Wittmer-Besze Erika (W.B.E.): Beírtam az internetes keresőbe, hogy Mohos Zsófia, ezeket dobta ki: Lélekjelenlét, Görbeország, Mohos Zsófia könyv, fotográfus, gyógytornász. Melyik vagy igazán, kell ezekből választani?

Mohos Zsófia (M.Zs.): Igazából nem kell választani, a gyógytornász énemet is élem, de az időm nagyobb részét a fotózással töltöm. Nem is szándékozom választani, mert mindegyik én vagyok. Azért is jó, mert egyikben sem tudok kiégni: a gyerekekkel vagyok a tornateremben, de főképp időseket fényképezek, így semmiből sem tud igazán sok lenni.

W.B.E.: A Lélekjelenlét már a második fotókönyved. Teljesen saját szerkesztésben készült?

M.Zs.: A Magyar Művészeti Akadémián 2020-23 között voltam művészeti ösztöndíjas, két palóc falu, Rimóc és Kupuszina életét követtem. Az egyik Nógrád megyében van, a másik Vajdaságban. A Vajdaságban nem jártam korábban, én csak hallottam Kupuszináról. Fölvettem a kapcsolatot egy ottani mesemondóval, akit úgy hívnak, hogy Toldi István, és az Arany János utcában lakik, úgyhogy nagyon „meseszerűen” indult az egész. Az elképzeltekhez képest sokkal csodálatosabb lett, mert befogadtak, lett például saját rimóci viseletem. Hazajárok mind a két faluba, Kupuszinán mindenkinek én vagyok a „lánya, unokája”. Ezt a személyes bevonódást nagyon szerettem volna a könyvbe belevinni, ezért nem csak fotóskönyv, amiben képek vannak képaláírásokkal, történeteket is írtam bele. Az idősekkel való beszélgetések mindig nagyon lenyűgöznek. Vannak benne idézetek is, hangfelvételekből, vagy a saját benyomásaim, hogy egy kilencvenkilenc éves bácsival milyen érzés volt beszélgetni, találkozni, aki még a II. világháborúban is harcolt. Párhuzamos dimenziókat érzékeltem, ezt igyekeztem a könyvben is megmutatni. Én szerkesztettem a könyvet, egy grafikus a tördelésben volt segítségemre, de nem tudta volna ezt így más kiadni, mert annyira személyes az egész.

W.B.E.: Mi az a történet, ami leginkább él benned az elmúlt évekből?

M.Zs.: Mindig más, ami megérint, a legfrissebb szokott a legnagyobb hatással lenni rám. Volt egy asszony, ő már sajnos nincs közöttünk, az elsők között ismertem meg Rimócon, egyszer ott is aludtam nála. Mintha nagymamám lett volna, annyira mély kapcsolódást tudtam vele megélni, ő is megosztott velem sok olyan dolgot az életéből, amit már régóta hordozott. Nagyon szép volt az, hogy én nem csak odamegyek és elveszek valamit, a képeket meg a történeteket, hanem úgy éreztem, hogy én is tudok adni ezáltal, hogy jelen vagyok és meghallgatom őt.

Vagy az előbb említettem egy kupuszinai bácsit, aki folyton azzal vár engem, hogy még mit szeretne a házán csinálni, meg felújítani. Nagyon tetszik, hogy sohasem adja fel a reményt meg a tervezgetést. És talán pont ez a hosszú élet titka, hogy nem mond le, hanem tervei vannak. Mindig olyan egyszerű bölcsesség árad az idősekből, ami nagyon magával ragad.

W.B.E.: Hogyan születnek meg ezek a képek, amikor egy téged nem ismerő vajdasági falu beenged az életébe?

M.Zs.: Komfortzóna-átlépés az én részemről is. Emlékszem, mikor először mentem Vajdaságba, az autópályán hangosan megkérdeztem magamtól, hogy „egyébként normális vagyok”? Mert az emberek ma reggel is felkeltek és elmentek a munkahelyükre, én meg megyek Vajdaságba életemben először, ahol majd a templom mellett vár engem valaki, és most én három évig követem a falu életét. Az egész egy kicsit szürreális volt. Talán az a kulcs, hogy nagyon sok türelem kell hozzá, mert nem jó, ha az ember rögtön azzal ront be egy házba, hogy „na, jöttem fényképezni”. Sokkal tisztább és őszintébb, ha először megismerjük egymást. Első alkalommal gyakran nem is fényképezek, csak beszélgetünk. Megkérdezem, hogy mikor született, három óra múlva fölállok, de abból az első beszélgetésből már kialakul bennem is egy kép, hogy annak az embernek a személyisége, az élettere milyen, mik a tevékenységei, amit érdekes fényképezni. Általában körbevezetnek a házban, megmutatják a szekrényeiket, ami szintén óriási bizalom. Ha valaki jönne hozzám, hogy mutassam meg a szekrényeimet, furcsállnám. De ők szívesen beengednek. Vajdaságban nehezebb volt, mert nekik annyira megfoghatatlan dolog volt, hogy megérkezett Magyarországról egy fiatal lány. Volt több asszony is, akikkel beszélgettünk az utcán, meg találkoztunk, és egy év után mondták, hogy „gyere be”. És annyira örültem neki, hogy bejutottam egy belsőbb körbe. Ezért is volt jó, hogy ilyen hosszan tartott az ösztöndíj, mert egy év vagy fél év semmire sem lett volna elég, kellett, hogy ez a bizalom szép lassan kialakuljon.

W.B.E.: Milyen ma is élő mesterségeket láttál?

M.Zs.: Elsősorban a népviselet készítését, ennek az ápolását tudtam kutatni. Nagyon lenyűgözött az asszonyoknak ez az aprólékos munkája. Például Rimócon van egy ilyen viseleti darab, a „gyöngyös fékető”, amit a kontyukra tesznek az asszonyok, arra jön egy menyecskekendő. Ezt a „gyöngyös fékető”-t három napig tart elkészíteni. Egy 85 éves nógrádsipeki asszony ezt nem a haszonszerzés miatt csinálja, hanem azért, mert szereti. És ez a szeretet, meg a kézimunkában a lelassulás, befelé figyelés nagy hatással volt rám. Hímez nekem egy rimóci asszony egy derékkötő szalagot, és mikor már félkész volt, elmentem hozzá, ő fogta a szalag egyik végét, én meg a másikat, és annyira megérintett, hogy összeköt minket a szalag. Ezek olyan élmények, amit lehet, hogy nem is tudok igazán átadni, kapcsolódás a múlthoz, az őseinkhez.

W.B.E.: A múlt megőrzése a családodban indult, és a falubeliek megfigyelése is olyan, amit nem Kupuszinán kezdtél el.

M.Zs.: Anyukám régész, ő is bevont engem a hivatásába, mint ahogy én a gyerekeimet. Voltam vele ásatáson, kiállítást rendezni, a nyaralásokon kiskoromban mindig a műemlékeket kerestük. Akkor egyébként nem annyira örültem neki, de mégiscsak belém ivódott a szeretet a régmúlt és az értékőrzés iránt. A palócokhoz a nagymamám révén kötődöm, aki Kisecseten, a kis Nógrád megyei faluban parasztházat vásárolt. Nem odavalósi, de nem nyaralónak használta, hanem elkezdte művelni a kertet, teljesen meghagyta eredeti állapotában a parasztházat, a mai napig nincs víz bevezetve.

W.B.E.: Pedig azt is mondják, hogy nekünk mennyivel könnyebb az életünk, hogy nekünk be van vezetve a vizünk, van már a sok gépünk.

M.Zs.: Igen, elvileg több kellene, hogy legyen, közben mégis mintha kevesebb időnk lenne. A másik nagy dolog a közösségek szétesése, ami szerintem egy nagyon nagy veszteség, mert ezekben a falvakban élő közösség volt. Az emberek segítették egymást, kalákában dolgoztak, együtt örültek. A gyászban sem hagytak magukra senkit, együtt siratták a halottat, és ezek olyan értékek, amik után már csak kapkodhatunk, de vannak törekvéseim nekem is, hogy visszahozzuk. Ezért szerveztünk népviseletes bált Rimócon, jó volt megélni, hogy mekkora sikere volt.

W.B.E.: Mit szólnak az idősek, amikor meglátnak egy róluk készült képet, amit te készítettél?

M.Zs.: Nagyon szoktak örülni. Viszek nekik általában papírképet, mert az megfogható. Egy varsányi asszonynak a fotóját tízezer ember kedvelte, mondtam neki, hogy „Emera néni, képzelje el, hogy tízezer ember biztosan látta azt a képet!”, erre ő „Jaj, az öregasszony fejemet, akkor fölvettem volna a másik kendőmet!” Érzem, hogy büszkék rá, hogy megmutathatják magukat, a viseletüket, az értékeiket, mert ők ezt nagyon szívesen megosztanák a világgal, meg minden fiatallal.

W.B.E.: Nemrégiben volt Novák Ferenc koreográfus székfoglalója a Magyar Művészeti Akadémián, azt mondta, hogy az nagyon szomorú számára, hogy a széki közösség (Erdélyben) már nem olyan, mint amikor ők ott voltak a ’60-as években. De öröm, hogy ott vannak Korniss Péter fotói, így megmaradt. Mennyit változott Kupuszina és Rimóc, akár az elmúlt három évben?

M.Zs.: Egyre kevesebb fiatal van, akit érdekel a hagyományőrzés. Kupuszinán a tánccsoport, a hagyományőrzés mást jelent, mint Magyarországon, mert ott így élik meg a magyarságukat. Írták nekem tavasszal, hogy a Gyöngyösbokrétára alig tudják összeszedni a tánccsoportot. Rimócon ott vannak a Máriás-lányok, akik hordozzák a Mária szobrot. A 16-20 év közöttiek mintha kimaradtak volna ebből, és az a baj, ha megszakad ez a folytonosság, nehéz újraéleszteni, visszahozni. A rezesbanda száz éve működik Kupuszinán és Rimócon is, de nagyon sokan elköltöztek, nincs utánpótlás, nem tudnak fellépéseket vállalni. A kiállításmegnyitómra februárban eljött a Rimóci Rezesbanda Budapestre, nagy létszámmal, még régi tagok is csatlakoztak. Nagyon megtisztelőnek éreztem, hogy miattam összejöttek. Jó hangosak voltak, még az idegenek is megálltak énekelni az utcán.

W.B.E.: Beszélgettem Benkő Imre fotográfussal, aki az ózdi kohászat leépülését dokumentálta kilenc évig. Vallja, hogy a képei mindig mást jelentenek számára, ahogyan telik az idő. Te már látod ezt?

M.Zs.: Igen. Meg azt, hogy folytatni kell, mert akkor lesz valóban értékes, ha a változást is be tudjuk mutatni. Korniss Péterre mentoromként tekintek, ezt a nehézségemet is megosztottam vele, hogy annyira rossz látni, hogy elfogynak a fiatalok, nem lesz, aki fölvegye a viseletet. Mondta, hogy ezt ő is átélte, mert annyira gyönyörű volt, amit a ,70-es években talált, és utána szinte sokkoló volt a 90-es, 2000-es évek változása, mégis fontosnak tartotta, hogy ezt is megörökítse, ugyanazzal a személyes elköteleződéssel.

W.B.E.: Azt említetted, hogy a gyermekeidnek is igyekszel átadni a hagyományt. Ők hogyan tudnak bekapcsolódni?

M.Zs.: Kicsik még, 5-7 éves fiúk, úgyhogy a népviseletbe öltözés nem az ő témájuk, de ha én öltözöm, teljesen odavannak érte és simogatják a selyemszoknyámat, hogy „de gyönyörű, anya, olyan szép vagy". Látom rajtuk a rajongást, amit nyilván valamennyire tőlem vesznek át, de tényleg érdekli őket. Azt is fontosnak tartom, hogy eljöjjenek velem, hogy átéljék. Voltak már kupuszinai lakodalomban, meg a búcsúban, idősekhez is el szoktam őket vinni. Úgy érzem, hogy tényleg jól érezték magukat a gyerekek is, meg az idősek is. A mai gyerekeknek nem nagyon van lehetősége idősekkel találkozni, mert nem élnek együtt a generációk.

W.B.E.: Kell erre születni, amit te csinálsz?

M.Zs.: Sokan megkerestek, hogy jöhetnek-e velem Rimócra, és mindenkinek azt szoktam mondani, hogy nem kell ilyen messzire jönni, mindenhol vannak idősek. Mindenki keresse meg a saját Bözsi nénijét meg Pista bácsiját. Volt, aki nem teljesen értette, hogy mit akarok ezzel, de nyilván nem csinálhatok átjáróházat ott, nem élhetek vissza a bizalmukkal, viszont volt, aki azt jelezte vissza, hogy elgondolkozott és megszólította a szomszéd bácsit, és azóta beszélgetnek. Ha csak ennyi hatása van a dolognak, szerintem az már nagyon jó, hogy mindenki a saját közegében tudja megtalálni ezeket az embereket, mert nyilván én nem jutok el mindenhová.

W.B.E.: Van kedvenc saját képed?

M.Zs: Rimócon a templomban készítettem egy olyan képet, amit sokszor láttam, de nem tudtam elkészíteni. Pont szemből süt a nap, és ellenfényben az egyik asszonynak csak a körvonalait világítja meg. Egy éven keresztül mindig úgy alakult, hogy más is ült ott, vagy nem sütött a nap, mikor mentem. És egyszer sikerült. Gondolkoztam, hogy megkérhettem volna a nénit, hogy maradjon mise után. De ez így volt szép, hogy kivártam, így megkaptam ajándékba.

W.B.E.: Akkor sok türelem is kell ahhoz, amit csinálsz.

M.Zs.: Igen, de ez így jó. Meg van benne egy izgalmas dolog is. Nyilván van egy csomó kép, amit igyekszem eltervezni, főleg, ha többször visszajutok. A Kisasszony napi búcsúnál, amikor kimennek egy közeli kápolnához a földutakon keresztül, ott is viseletben viszik a Máriát. Első évben a körmenetet kísértem, és aztán két évvel később kitaláltam, hogy fölmegyek egy dombtetőre, és messziről lefényképezem őket, mert tényleg annyira gyönyörű az a menet, meg a viseletek ott a földek között. Ráadásul olyan fényeket kaptam ajándékba, hogy nagyon megérte szaladni a dombtetőre. Úgyhogy ezt nyilván kitaláltam előre, de sokszor meglep az élet a pillanatokkal, és ez annyira jó érzés, amikor érzem az exponálás után, hogy „ez olyan volt, amit kerestem".

WITTMER-BESZE ERIKA

Kommunikáció és magyar szakon végzett a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, majd újságírói ambícióit a hátrányos helyzetű középiskolás fiatalok magyartanítására cserélte. A rövid kitérőnek szánt időszak tizenkét tanévig tartott, s többek között egy gyógypedagógusi diploma és két tankönyv lett az eredménye. Közben az iskola és a hozzá tartozó, gyakorlati oktatással foglalkozó cég kommunikációs vezetője lett, ezt követően a Katolikus Karitász országos központjának sajtójáért felelt. Egyházi sajtósként segítette az ifjúsági világtalálkozókat (Madrid, Krakkó, Lisszabon), a 72 óra kompromisszum nélkül önkéntes akciót, valamint Ferenc pápa 2023. áprilisi magyarországi apostoli látogatását.

HISZEK JUDIT

Interaktív VersPont a Versek Utcájában Kübekházán

AZ INTERAKTÍV VERSPONT TÖRTÉNETE

2016-ban a költészet napján avattuk fel a megújult, korszerűsített könyvtárat. A következő évben az El-Ve együttes (szegedi egyetemistákból álló zenész csoport) interaktív koncertet adott, ahol József Attila megzenésített verseit adták elő és több különleges hangszert is bemutattak. A „belépőjegy" egy hozott vers volt, és a hangszereket is kipróbálhatták a hallgatók.

2018-tól beindult a Versajándékozás. A falu lakói verseket küldtek a könyvtárba, amiket kinyomtattam, ráírtam a beküldő nevét, majd piros szalaggal átkötve a falu számos pontján kiakasztottam. Került ajtókilincsre, autó szélvédőre, bicikli kormányára, bokorra, fára, padokra, buszmegállóba. Bárki, aki megtalálta, elvihette, így ajándékba kapott egy verset. Nem is hittem volna, hogy akkora sikere lesz, de a visszajelzések szerint a lakók örültek a meglepetés versnek, és a következő években már várták.

2020-ban pályázaton nyert a könyvtár egy facsemetét, amit a Fő téri díszparkban ültettünk el egy csendes, békés zugban a tó mellett, egy padnál. Ez lett a Könyvtárfa. Olvasásra, pihenésre invitálja az arra sétálókat. Természetesen a versajándékozás töretlenül ment tovább az útján.

És kapcsolódott bennem össze a két dolog: könyvtárfa a tó mellett, és a versajándékozás. Így született meg az az ötlet, hogy ne csak az év egy napján verseljünk, bármikor legyen lehetőség ezen a szép helyen verseket olvasni, hallgatni!

Ezért készült el a Versek Utcájának keresztelt kis ösvényen az interaktív VersPont. Rendhagyó bemutató teret alakítottunk ki Kübekháza központjában a Petőfi téren, a tó mellett. A központi díszpark a tóval és a könyvtár is a Petőfi téren található (egyik települési értékünk az értéktárban). Csodálatos, megnyugtató hely ez, pihenésre, elmélyülésre alkalmas környezet. Kübekházán két költőről neveztek el utcát, József Attila és Petőfi Sándor neve szerepel a település utcanevei között. E két költőn kívül más magyar lírikusok verseiből, valamint kortárs költők műveiből interaktív táblákra kerültek fel a versek, QR kódokkal együtt. A cél hármas: a magyar kultúra örök értékeit, a verseket, a költészetet népszerűsíteni a településen, és lehetőséget nyújtani, hogy az idelátogató vendégek, valamint a falu lakói rendhagyó módon pihenhessenek és válogathassanak a magyar költészet legszebb gyöngyszemeiből. Fontosnak tartottam, hogy ne feltétlenül a legismertebb versek kerüljenek fel az oszlopra, és a jól ismert klasszikusok mellett megjelenjenek kortárs költők is, hiszen olyan gazdag az irodalmunk! Nem utolsó sorban célunk volt bevonni a verselésbe a helyi lakosságot.

A 2022-ben átadott VersPont egy interaktív verstár, egy múlt század elejét idéző, a település és a főtér hangulatához illeszkedő hirdetőoszlopon. A hatszögletű oszlop teljes magassága 250 cm. A lábazat magassága 30 cm, a korona és a tető magassága 30-30 cm. A szövegmező mérete oldalanként 150x50 cm. A szerkezet lemezből és fémből készül, sötétzöldre festve. Az oszlop legyártását a makói Vall-Ker Kft. vállalta ingyen, így szponzorálta a kulturális fejlesztést falunkban. A helyi közmunkások építették fel, a VersPont felavatási ünnepségéhez társadalmi munkában a nyugdíjasok és a helyi mézeskalács-készítő szakkör tagjai is hozzájárultak.

A körbejárható oszlop hat oldalán elhelyezett táblák a szövegekkel (egy-egy költő fotója egy versével, életrajzi adatok) és a QR kóddal időjárásálló lemezre vannak nyomtatva és rögzítve. A szövegmezők ledes háttérvilágítást kaptak napelemekkel, ezért sötétedés után is olvasható. Az okostelefon QR kód leolvasójával lehet megszólaltatni a verseket, amelyeket kübekházi iskolások, nyugdíjasok és vállalkozó kedvű lakosok mondtak el. A téren szabad wifi lehetőség van. Ez a közösségi összetartozást is erősíti, és reményeim szerint így mindenki egy kicsit magáénak érzi ezt a Verspontot. A versek a hozzá tartozó QR kóddal alkalmanként, eseményenként változtathatók, bővíthetők.

A VersPont felavatása 2022. április 11-én volt, a költészet napján, és most már minden évben itt ünnepeljük ezt a jeles napot. Színes köteleket húztunk ki, ezeken kis QR-kódos zacskókban (természetesen a QR-kód verset rejtett!) a kübekházi mézeskalács-készítő szakkör résztvevői által készített díszes mézeskalács lapult. A Versajándékozás egy része is itt zajlik. Ezen kívül az iskolásoknak könyvtári órákat is szerveztünk, a gyerekeknek a „belépő” egy kedvenc vers volt, amit itt az oszlopnál, a tó mellett elmondtak, majd arról is beszéltek, miért azt a verset választották, miért fontos nekik. A modern technikai hátteret különösen értékelik, olvasgatják, illetve hallgatják a QR-kódokról a verseket.

2023-ban a Szeged Tv a helyszínen forgatott a költészet napján. Iskolások és felnőttek is verset mondtak. A fák közé kifeszített színes ruhaszárító köteleken is ajándékozott versek voltak felcsíptetve, ezekből is vihettek el a jelen levők.

A Verspontot a Versek Utcájával együtt felvettük Kübekháza kulturális értékei közé a Települési Értéktárba. Úgy gondolom, ez a kulturális projekt szép példája annak, hogyan épülhet egymásra, hogyan fejleszthető egy ötlet úgy, hogy az eredeti cél megmaradjon, a megvalósítás igényes és időtálló legyen, és különleges, nem hétköznapi élménnyel ajándékozza meg a helyi közösséget és az ide látogatókat.

HISZEK JUDIT

Könyvtáros és kulturális szakember a kübekházi Juhász Kálmán Könyvtárban. 2016 óta dolgozik lakóhelye könyvtárában, ami egyaránt működik könyvtárként, információs központként és kulturális színtérként is, hiszen a településen nincsen faluház, művelődési ház. Így könyvtárosként a könyvtári munkán túl a kulturális szervezési feladatok, a programszervezés is a munkája része. Fontosnak tartja olyan programok létrehozását, amik évről évre megismétlődnek, hagyománnyá válnak és a településen élők ünnepeihez hozzátartoznak. Legyen ez akár néphagyományhoz kötődő (mint például a Márton-napi ünnepség és libalakoma), akár a magyar kultúrához köthető megemlékezés, ami egyrészt egy jól megszokott, és a lakosok által megszeretett „koreográfiára” épül, másrészt mindig egy kicsit megújul, kibővül, és nagyon fontos, hogy bevonja a folyamatba a lakókat. Így spontán, szabad akaratukból, lelkesedéssel vesznek részt az eseményeken. A visszajelzések szerint már várják is ezeket az alkalmakat, így például az évente megünnepelt költészet napját április 11-én.

DR. BALOGHNÉ URACS MARIANNA

Legyen a lakóhelyünk az otthonunk!

– egy követendő példa Olaszfaluból, ahol az aktív nyugdíjasok a közösségi élet kovászai

Olaszfalu Veszprém vármegyei község a Zirci járásban, amely helyi viszonylatban kifejezetten nagynak számít több mint ezer fős lakosságával. Gyönyörű természeti környezete, a kirándulóhelyek és a városok (Zirc, Veszprém) közelsége vonzóvá teszi a falut, amely a gyermeket vállalók számára is biztosítani tudja a szükséges szolgáltatásokat. Éppen ebből fakadóan a lakosság összetétele átrendeződött az utóbbi években: noha jelentősen nem nőtt a lélekszám, de az arányokat tekintve egyre több a betelepülő, főként kisgyermekes családok költöznek ide, élve a családtámogatásokkal.

A napjainkban egyre inkább tapasztalható városiasodás ellenpólusa ez a tendencia, amely sok falu számára az elnéptelenedéstől, elöregedéstől való megmenekülést jelenti, azonban az új lakosok érkezése számos kihívást is rejt. Jellemző probléma, hogy az újonnan beköltözők nem tudnak vagy nem is akarnak bekapcsolódni a helyi társadalom életébe, nem keresik a kapcsolatokat, elszigetelődnek. Persze a helyiek sem mindig fogadják őket tárt karokkal, idegenkednek az új emberektől, új szokásoktól, elzárkóznak a kapcsolatteremtés elől. Manapság, amikor a közösségi élet megteremtése, megőrzése, a helyi társadalom aktivizálása mindenhol nehéz, igazi kihívás a településeken egymást ismerő, összetartó, támogató közösség kialakítása.

Így történt ez Olaszfaluban is, ahol a falubeliek azt tapasztalták, egyre több ismeretlen telepedik le, de idegenek maradnak egymás számára. Itt azonban megpróbáltak tenni azért, hogy jobban megismerjék egymást, összetartó közösségé kovácsolódjanak, és a kezdeményezések élére a helyi aktív közösségek tagjai, elsősorban a nyugdíjasok álltak. Ma már tudjuk, törekvéseiket siker koronázta, tapasztalataikat pedig megosztjuk másokkal is.

„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.”

Tamási Áron örökérvényű szavai mottóul szolgáltak azoknak a helyi kezdeményezéseknek, melyek elindítója és mozgatórugója a Nyugdíjas és Közösségi Értékőrző Egyesület, élén Varga Antal elnök úrral.

Varga Antal (V.A.): Aktív szakmai pályafutásom mellett hosszú évek óta dolgozom Olaszfaluban, Betyárnapokat, Pásztorünnepeket szervezek tíz éve, sokan ismernek. Nyugdíjba vonulásom után még több időt, energiát tudtam szánni a falu hagyományainak megőrzésére, a közösségek építésére. Ekkor kezdtem el foglalkozni azzal, hogy olyan óriás tablókat készítsünk, amelyek tematizálva, fotókon mutatják be a régi lakosokat. Összesen tizenkét ilyen óriás tabló készült, foglalkozások szerint (pl. tanárok, buszsofőrök), közösségekről (pl. focisták), ma a Közösségi Házban láthatók. Mindenkitől kértünk hozzá régi fotókat, ezeket digitalizáltuk, feliratoztuk, és a kész tablóról mindenki kapott egy másolatot. A legtöbben büszkén őrzik, és ez a gyűjtőmunka felkeltette sokak érdeklődését. Sokan kapcsolódtak a Nyugdíjas Egyesülethez vagy más közösségekhez, egyre több programot szerveztünk, de csak a tősgyökeresek jöttek. A frissen beköltözők és a falubeliek között mintha fal lett volna. Mi akkor „üvegfalnak” hívtuk, mert az volt a jellemző, hogy az autóból intettünk egymásnak, de nem beszéltünk, nem volt valódi kapcsolat. Úgy döntöttünk, változtatni kell ezen, meg kell próbálnunk kitalálni valamit.

Dr. Baloghné Uracs Marianna (B.U.M.): Ez volt a Nőnapi ismerkedési est?

V.A.: Igen, de azért nem ez volt az első lépés. Amikor kitaláltuk, hogy a tornateremben rendezünk egy ilyen programot, el kellett érni, hogy el is jöjjenek a betelepülők, és ehhez kevés, ha csak meghirdetjük. Felvállaltam, hogy minden családhoz elmegyek, bekopogtatok, bemutatkozom, és meghívom őket egy ismerkedési estre. És mondhatom, nagyon jó tapasztalatokat szereztem! Mindenhol szívesen fogadtak, volt, ahol hosszan elbeszélgettünk, és mindenki nyitott volt a meghívásra. Az eseményre rengetegen eljöttek, tősgyökeres olaszfaluiak és újak, családostól. Három programmal készültünk. Az első: „Ismerd meg, hová költöztél". Ez egy honismereti előadás volt a falu múltjáról, hagyományairól, amelyet Márkusné Vörös Hajnalka levéltáros, a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület elnöke tartott, igazán lenyűgöző, alapos, érdekes volt, mindenkit megérintett. Majd a második program: „Ismerd meg, hogy kik dolgoznak a faluban", ennek keretében az összes civil szervezet, közösség bemutatkozott. A harmadik program pedig az újak bemutatkozása volt. Itt mindenki elmondta, ki ő, melyik házban él, és amit még fontosnak tartott magáról, a családjáról. Kötetlen beszélgetés, ismerkedés zárta az estét, és éreztük, sikerült azt a bizonyos „üvegfalat" áttörni.

B.U.M.: Hogyan folytatódott tovább a közösségi élet? Milyen kezdeményezéseik voltak?

V.A.: Áprilisban a Föld Napjához kapcsolódva szerveztünk egy tanösvény-bejárást, amire több mint hetven érdeklődő jött el, majd a temető rendezésével foglalkoztunk, és több rendezvényt is szerveztünk. Részt vettünk az Európa Kulturális Fővárosa 2023 projektben is, a település összesen nyolc program lebonyolítására nyert támogatást, ez kiemelkedő eredmény a méretünkhöz képest. Rendeztünk igen sikeres népzenei találkozót, pásztortalálkozót, de minden programunkban jelen van a tájkultúra és az emberi kapcsolatok kultúrája, a kettő összhangja.

B.U.M.: Ezekben a programokban is részt vettek az újonnan beköltözők?

V.A.: Azt tapasztaltuk, hogy a gyerekeket és a lányokat, asszonyokat könnyebb bevonni, de az aktív korú férfiakat sokkal nehezebb. Ezért – az ő érdeklődésüknek és a mostani divatnak megfelelően – a Kertbarát Klub keretein belül létrehoztuk a Pálinka Lovagrendet, jelenleg huszonegy férfi tagja van. Ők sokat segítenek abban is, hogy az őszre tervezett Elszármazotti találkozó sikeres legyen.

B.U.M.: Milyen terveik vannak még?

V.A.: Szeretnénk a hagyományos ünnepkörökhöz kötődő szokásokat újraéleszteni, de az is fontos lenne, hogy a településen méltó helyet kaphassanak a közösségek, úgyhogy sok még a dolgunk, de szerencsére egyre többen vagyunk, és egyre jobban összetartunk.

VARGA ANTAL

Olaszfaluban a Nyugdíjas Közösségi és Értékőrző Egyesület Elnöke. Aktív szakmai pályafutását közgazdászként termelő vállalatoknál, majd a magyar takarékszövetkezeti rendszerben töltötte el különböző irányítási és vezetői pozíciókban. Nyugdíjasként lakóhelyén, Olaszfaluban a helyi civil szervezetek koordinálási feladatait látja el. Tevékenységük számos ponton kapcsolódik kistérségi és megyei szintű programokhoz, projektekhez.

DR. BALOGHNÉ URACS MARIANNA

1988-ban végzett a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán, magyar-népművelés szakon. A későbbiekben folyamatosan képezte magát, különösen a felnőttképzés, pályázatírás, drámapedagógia terén. 2021-ben a Széchenyi Egyetem Apáczai János Karán végezte el a kulturális mediáció mesterszakot. 24 évet töltött a pápai Jókai Mór Művelődési Központban művelődésszervezőként, szakmai csoportvezetőként, igazgatóként. Munkája során dolgozott civilekkel, amatőr művészeti csoportokkal, valamint rendezvények, színházi-nevelési programok szervezésével, pályázatok írásával és lebonyolításával, felnőttképzéssel foglalkozott. 2015-től vezette a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Igazgatóságát, majd 2023 augusztusától szakmai igazgató. 2017 óta elnöke a Pápai Művelődéstörténeti Társaságnak, 2019 óta a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületnek. 2021-ben elnyerte a Bessenyei-díjat.

ÉLES KRISZTINA

Nem marad a családban Nagyék Erdőszéli Lélekfarmja

Nagy Tünde közösségszervező szakos hallgató életpályára lelt a találkozásban, a lélek kibontásában, a közösség összetartásában. Kortársaihoz hasonló életet élve diákmunkát végez, órákra jár, barátkozik, izgul a vizsgák miatt, …és közben a család stabil értékrendjével azonosulva, a közös célért felelősséget vállalva, aktívan közreműködik egy, vagy inkább „a” Lélekfarm létrehozásában, működtetésében, a lélekfarmerek közösségében. Tudatosan fejleszti magát, hogy a lovak szerelmeseként lelkeket gyógyíthasson. Így számol be sorsindításáról.

A VILÁGJÁRVÁNY ELŐNYEI

2020-ban a világjárvány okozta nagyon törékeny világban kezdtük el megvalósítani családunk álmát. Akkor még sejtelmünk se volt arról, hogy mibe vágtuk a fejszénket, milyen kihívásokkal kell szembenéznünk és mennyi csodát tud adni ez a hely nekünk. Én ebben az időben a Kanizsai Dorottya Gimnáziumba jártam, édesanyám Nagyné Farkas Rita a Szombathelyi Egyházmegyei Karitász Hársfa Házát vezette. Ő világéletében emberekkel foglalkozott, life-coach, mediátor, szociális munkás, szenvedélybeteg-segítő végzettségekkel is rendelkezik. Kezdetben a városban egy kis irodában fogadta személyes beszélgetésekre a fejlődni vágyókat, de hamar kiderült, hogy számára nem ez a helyes irány. Itt jöttem én a képbe. Édesapám faluról származik, gyermekkorom legjobb élménye volt hétvégente lemenni a nagyszüleimhez Nardára és ott a természetben lenni. Emellett, mióta az eszemet tudom lovagolok és imádom az állatokat. Ez édesanyámról már kevésbé mondható el, mégis felvetettük, hogy létrehozunk egy olyan helyet, ami távol van a város zajától, de könnyen elérhető; ahol a természetben, az állatokkal együtt tudnak feltöltődni az emberek. Végül a Szombathelyi Parkerdőben találtuk meg az ideális helyszínt egy elhanyagolt, gazos területet, amin csak egy romos szerszámtároló volt, így teljesen a nulláról indultunk. Az első fél évünk pusztán a tereprendezéssel telt. Legnagyobb kérdőjel az volt bennünk, hogy milyen épületben szeretnénk tartani a foglalkozásokat. Nézegettünk mobil-, illetve konténerházakat, de egyiket se éreztük önazonosnak, végül rátaláltunk az Attila-jurtára és egyből megdobbant a szívünk. 2020 februárjában el is készült a jurta.

Március elején édesanyám felmondott a munkahelyén, rá egy hétre pedig váratlanul lezárt az ország. A káosz közepén ott volt a családunk egy területtel, ahová hamarosan érkeznek az állatok, mégse tudunk rendezvényeket tartani. Én belecsöppentem, vagy inkább zuhantam az online oktatásba, anyukám munkanélküli lett és édesapámnak otthonról kellett dolgoznia.

Bármilyen furcsa is kimondani, ez volt a lehető legjobb dolog, ami történhetett velünk. Míg minden más bezárt, mi gőzerővel dolgoztunk a nyitáson. Beköszöntött a tavasz, elkezdett életrekelni a természet, megérkeztek a kecskék, bárányok, a terápiás ló és a nyulak, örökbe fogadtunk egy kutyát is. Egyik pillanatról a másikra állattartók lettünk. A jó idővel együtt az emberek maguktól is megtaláltak minket, pedig programokat még nem tudtunk hirdetni. Ez volt az első, és talán egyik legfontosabb visszaigazolásunk. Igaz, hogy a közösségi médiában rendszeresen posztoltunk, de arra mi sem számítottunk, hogy csak azért kelnek útra családok, hogy hozzánk eljussanak. Kapva ezen a lehetőségen, munkára is fogtuk őket, és az első „közösségszervező” programunk a faültetés vagy a szénabála gugatás volt.

Egy-egy ilyen eseményen tizenöt-húsz ember is részt vett egészen a hároméves kisgyerektől a nyolcvan éves bácsiig. A terület nagyságának köszönhetően nem kellett attól félnünk, hogy bárkit is megfertőzünk. Én ebben az időszakban kiköltöztem hetekre a jurtába, onnan csatlakoztam be rendszeresen az online órákra. Eközben szépen bővítettük a területet, éppen azzal, amire pénzünk volt. Elkészült a szénabeálló, a parasztkonyha és a kereszt. Tudtuk, hogy mindez nem jöhetett volna létre isteni közbenjárás nélkül, így, amint lehetőségünk nyílt rá, Horváth József atyával megszenteltettük a farmunkat. Amikor pedig eljött a nyár és újra szabadon lehetett menni bárhova, mi is újabb lendületre kaptunk. Elérhetővé tettük a személyes konzultációkat és önismereti tréningeket. Az első évünk leginkább azzal telt, hogy kiderítsük, mire van igény és annak mi hogyan tudunk eleget tenni.

A KÖZÖSSÉG EREJÉVEL

2021 az áttörés éve volt. Édesanyám naptára hetekkel előre tele lett és megszületett március elején Hópehely, a törpe kecske, aki fantáziát adott az első családoknak szóló programhoz, a húsvétváráshoz. Három napon át legalább tíz kisgyerekes családot fogadtunk, ez számunkra akkor hatalmas dolog volt. Megismerkedtek az állatokkal, meséltünk nekik a jurta történetéről, szerszámfelismerő játékokat tartottunk, illetve egy „parasztexatlon” pályát is építettünk. Folyamatos médiajelenlétünknek köszönhetően több újságíró is ellátogatott hozzánk és például a jurta varázsát megragadva mutatták be azt a világot, amit mi megálmodtunk. Májusban megrendeztük az első szülinapunkat, amelyen legalább ötvenen ünnepeltek velünk. Nyárra már gimnazisták töltötték nálunk a kötelező közösségi szolgálati idejüket. Madárodúkat készítettünk és festettünk. Megtanítottuk őket kaszálni, illetve arra, hogy a lekaszált fűből hogyan lesz széna. Lovat trágyáztunk, növényeket ültettünk és bálát gurgattunk. Büszkén mondhatom, hogy azok, akik a közösségi szolgálatot nálunk végezték, mindig visszajönnek.

Elkezdtük érezni a közösség erejét, így csináltattunk egy „Közösséget építünk!” táblát. A sors fintora, hogy ekkor még nem tudtam, merre szeretnék továbbtanulni, de egy évvel később az ELTE Közösségszervezés szakára adtam be a jelentkezésem. Nyárra elkészült a színpadunk. Télen az utolsó nagy programunkon a jurtában a Lélekfarm Mikulásával találkozhattak a gyerekek. Három napon át megtelt az ötven négyzetméteres jurta.

ÚJABB TERÜLETEK, MÁSODIK SZÜLETÉSNAP

2022 teljesen új szintre emelte a farmot és minket is. Újabb területtel bővültünk. A tréningek, melyek kezdetben nyolc fővel indultak erre az időszakra már tizenöt fősre duzzadtak, személyes konzultációs időpontjainkat is hónapokkal előre lefoglalták. Partnerségi együttműködéseket is létrehoztunk, például az ELTE Rekreációs szakirányával és Kelet-Európai Rekreációs Társasággal, akik már több tudományos cikkünket is megjelentették. A Kábítószer Egyeztető Fórum – melynek édesanyám már jó pár éve tagja – nálunk tartja csapatépítő napjait. Meghirdettük első szemétszedésünket, amelyen a diákönkormányzat akkori elnöke is részt vett, majd a diákönkormányzat tagjai számára két csapatépítő napot szerveztünk. Az Áldozatsegítő Központtal kölcsönösen küldjük egymáshoz a segítségre szoruló embereket.

A második születésnapunk bebizonyította, hogy milyen erős a közösségünk, amely azóta „lélekfarmereknek” hívja magát. Ezen a rendezvényen a jurta átalakult kiállítóterré, hangtálterápiát szerveztünk, jelen voltak dietetikusok, táncosok, mozgásterapeuták.

Már év elején meghirdettük a Lélekfarmi táborokat gyerekeknek, amelyek teljesen új világba repítettek el minket. A hét turnus bőven a nyár előtt megtelt. Minden turnushoz csatlakozott két-két ELTE-s hallgató, akik nélkül képtelenség lett volna végigcsinálni. A gyerekek minden napra kaptak párban egy állatot, akiről aznap gondoskodniuk kellett, tartottunk növényismeret órákat, közösen szedtünk répát, málnát. Minden héten elmentünk az „Ölelő-fák erdejébe”, ahol játékos feladatokat végeztünk. Elmentünk vadakat nézni, vadászlesre mászni. Az exatlon pálya és bálára mászás elengedhetetlen része minden tábornak. Minden évben meghívunk előadókat is, például a polgárőröket, akik mesélnek munkájukról. Egy drónnal feltérképezzük a Parkerdő minden szegletét. Emellett az újrahasznosításra és a környezetvédelem fontosságára is felhívjuk a gyerekek figyelmét. Kisebb, számukra is élvezetes önismereti játékokkal szoktuk tarkítani a programokat. Egyik ilyen a köszönés szórakoztató játéka: minden gyermek eldöntheti, milyen módon szeretne üdvözölni minket, illetve a többi táborozót. Lehet ez ölelés, pacsi, vagy egy öklözés.

Az eddigi munkánk megkoronázása a Szent Márton-díj, amit 2022-ben vehetett át édesanyám, Nagyné Farkas Rita az ifjúságért végzett kiemelkedő munkájáért. A kitüntetésben nem is maga a díj volt az érték, hanem annak a legalább ötven embernek a tanúsága, akik úgy érezték, hogy a Lélekfarm hatással volt az életükre.

2023-BAN MÁR ERASMUS+ IS VOLT A LÉLEKFARMON

Megállíthatatlanul haladunk előre. Naptár szerint visszatérnek „kötelező" programjaink, a Parkerdőben már mindenki ismer és szeret minket. Gyakran mi vagyunk a délutáni program a családoknak, ha épp nem foglalkozás zajlik a jurtában, akkor örömmel beengedünk minden hozzánk látogatót. 2023 legnagyobb programja az Erasmus+ Project Stay-Active Happy and Healthy volt, amelyen Szombathely két fogyatékossággal élőknek segítő intézménye volt jelen. A Hársfa Ház, a Johanneum, illetve Lengyelországból érkezett egy testvérintézményük. Az eseményen legalább harminc fogyatékossággal élő vett részt, átadtuk nekik a „lélekfarmer" életérzést. Elképesztő élmény volt látni, hogy milyen módon képesek szimbiózisba kerülni két nemzet tagjai úgy, hogy többségük még a saját anyanyelvén se tud beszélni. Ugyanebben az évben elkészült a második jurtánk, illetve a kemencénk is.

Rekreációs helyszínként is elkezdtünk dolgozni, így a hallgatók már nemcsak a táborokban tudnak segíteni, hanem több év eleji tanórájuk is nálunk zajlik, sőt a közösségszervezést tanulóknak is gyakorlati helyszínként szolgálunk már. Számomra érdekes élethelyzet volt, amikor elsőévesként másod-, vagy akár harmadéves hallgatóknak én tartottam foglalkozást, de szerencsére hamar belejöttem ebbe a szerepbe is.

A 2024-es negyedik születésnapunkon már az általunk képzett szakemberek adtak elő, ugyanis többen voltak az évek során, akik 180 fokos fordulatot véve visszaültek az iskolapadba és szereztek mediátori, vagy life-coach tanúsítványt.

A legtöbb ember azért jön hozzánk, mert segítségre van szüksége és ezt megkapva boldogan távozik tőlünk. Ugyanakkor sokan később sem hagynak el minket, ők a „lélekfarmerek", azok, akik már több éve aktívan részt vesznek az életünkben. Sokan közülük az első kapavágástól velünk vannak. Ők látták, hogy mit hoztunk létre önerőből. Szerencsésnek tartom magam, hogy ilyen fiatalon részese lehetek egy közösség megalakulásának. Az a hely lettünk, ahol az ember visszahúzódik, tökéletes harmóniába kerül a természettel, az állatokkal és önmagával. Az Erdőszéli Lélekfarmon a találkozások élménnyé válnak.

ÉLES KRISZTINA

2002-ben a szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskolán művelődésszervező szakon végzett PR-menedzser és nonprofit menedzser képesítéssel. Ezt követően 2006-ban a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karán művelődésszervezésből egyetemi oklevelet is szerzett. A tanakajdi Petőfi Sándor Művelődési Ház vezetője, majd a Régiógazdaság és a Helyi Érték magazinok főszerkesztője volt. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Vas Vármegyei Igazgatóságának vezetője, kulturális szakértő, szakfelügyelő, auditor. 2023-ban Bessenyei György-díjjal ismerték el szakmai tevékenységét.

MIHALCSIK MÁRTA

Komatál közösségek Veszprém vármegyében

A komatál a gyermekágyas anyák és a családjuk iránti figyelmesség egyik áldásos jelképe. Régi hagyomány volt, hogy a gyermekágyas időszakban a rokonok, szomszédok, ismerősök meglátogatták a kismamát és a babát, vittek neki ebédet, hogy ne kelljen főznie, és természetesen ajándékot is. A cél az volt, hogy ebben az időszakban az anyuka csak a babára és az ő anyatejes táplálására tudjon koncentrálni, éppen ezért csupa tejfakasztó finomsággal látták el.

Tótvázsony a Balaton-felvidék egyik festői szépségű medencéjében, a Vázsonyi-medence keleti részén fekszik. A XVIII. század elején a néptelenné vált Tótvázsonyba Németországból érkeztek telepesek. A településen a mai napig meghatározók a német nemzetiségi hagyományok. A település katolikus temetőjében nyugszik Savanyó Jóska, a legenda szerinti utolsó bakonyi betyár. Emlékére 2001 óta, minden augusztus elején hagyományőrző Savanyó Jóska Napokat szerveznek.

A településen 2014 óta működik a **komatálvitel hagyománya**, ami azt jelenti, hogy minden tótvázsonyi és kövesgyűrpusztai újszülöttet megajándékoznak egy balatonfüredi keramikus által készített komatál edénnyel. A kezdeményezést a helyi Tótvázsonyi Ifjúsági Egyesület indította el, amelyhez az évek során számos helyi lakos, család, termelő, alkotó és már komatálat kapott család is csatlakozott. Az edénybe hagyományos húsleves kerül, zöldségekkel, csigatésztával és különleges levesbetéttel. Sokan járulnak hozzá az újszülöttek köszöntéséhez, de alapelv, hogy csak házi, saját készítésű dolgokat lehet adni. Így édes és sós sütemények, különböző ételek, lekvárok, szörpök, bébipléd, játékok és a helyi hímzőkor által készített kenyérkendő is kerül a komatál mellé. Az elmúlt tíz évben százharminckét újszülöttet és családot ajándékoztak meg komatállal.

A tótvázsonyi jó példa több települést is inspirált a vármegyében.

Dudar 2019-től indította el a településen a komatálazást, amihez egy bakonynánai keramikustól rendelnek meg egy egyedi levesestálat. A melegkonyhájuk főzi a levest, amihez második fogás is készül. A helyi önkéntesek és civil szervezetek süteményeket sütnek, egy babának mindig egy ember, mivel évente tizenöt-tizenhat baba is születik. Mindezeket a védőnő és a közművelődési munkatárs előre egyeztetett időpontban juttatja el a családhoz. Az ajándékhoz tartozik emléklap, horgolt állatfigura, virágcsokor, ezekhez egyre több felajánlás érkezik, aktív közösségként köszöntik a legfiatalabb dudari lakosaikat.

2020-tól **Nyirádon** már több mint ötven újszülöttet köszöntöttek, a hagyományt a település arcára formáltak és az értékőrzés szolgálatába állították. A tüskevári fazekasmestertől három garnitúra edényt vettek egyedi felirattal és mintával. Ezekben tálalják a levest, valamint a sültet és süteményeket az adott nap délelőttjén azok a helyi civil szervezetek, akik vállalták a főzést, és a komatál további állandó ajándékaival együtt elviszik a családhoz.

Első
komaasszony
találkozó

Az ajándékok között találunk nyirádi termékeket (lekvárokat, sajtot, mézet, virágcsokrot, zsúrtortát), de készül több kézműves ajándék névre szólóan a kisbabának (horgolt babaruha, keresztszemes és akvarell babaköszöntő, foltvarrott komakendő, baba, mézeskalács szív). A faluba letelepülő fiatal családok nem biztos, hogy ismerik a helyi értékeket (diótorta, cukorperec), így ez jó alkalom arra is, hogy először találkozzanak a „legfinomabb" települési értékekkel. A csomagot kiegészíti Nyirád polgármesterének üdvözlő képeslapja, mellyel az újszülöttet és családját köszönti a közösségben.

Kiscsőszön az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület 2019 óta tizennyolc babának készített komatálat, ennek része az Egyesület fazekas tagja által készített tál, amely személyre szabott, megjelenik rajta a kisgyermek neve és születési dátuma. Az újszülött és családja a finom ebéd mellett (leves, főétel, édesség) házi lekvárokat, szörpöket, pelenkát, cumit, valamint a baba és a mama számára egyaránt hasznos piperecikkeket is kap. Érdekesség, hogy nemcsak a településen élők, hanem az Egyesület által működtetett tánccsoportok tagjainak babái is részesülnek benne.

A településen Fiatal Szülők Klubja működik, ide már a várandós kismamák is járnak. A főzési ismeretek mellett minden praktikus tudást elsajátítanak, ami a fiatal családok életéhez kapcsolódik. Az Egyesület által működtetett Hunyor-Marcal-mente Tájegységi Értéktár tíz települést fog össze, az a cél, hogy ezek a települések is bekapcsolódjanak e hagyomány tovább éltetésébe.

Hidegkút 2020 nyarán csatlakozott a komatálazáshoz, azzal a céllal, hogy összekovácsolják a helyi közösséget. A Facebookon létrehoztak egy csoportot Hidegkúti Komatál néven, amelynek már több mint hetven tagja van. Így tartják a kapcsolatot egymással, itt írja meg mindenki, mit tud felajánlani az adott napra az újszülöttnek. A balatonfüredi keramikus készíti el a település nevével jelzett edényt, amit minden baba megkap. Különböző leveseket, főételt, desszerteteket készítenek a családnak, emellett házi lekvárokat és szörpöket, a babakelengyébe tartozó különböző dolgokat adnak ajándékba. A közösségi összefogás mellett fontos, hogy a megajándékozott kismamák szintén a komatál közösség részévé válnak és ők is tesznek felajánlásokat.

A komatál hagyománya **Magyarpolányban** generációkon átívelő, átadott élő hagyomány, melyet a helyiek megőriztek és civil kezdeményezésre kibővítették a bölcső programmal. A program alapgondolata az, hogy minden magyarpolányi baba ezekben a bölcsőkben ringhasson. Az első falubölcsőt egy helyi lakos vásárolta meg és ajánlotta fel, majd az újabb bölcső árát huszonnyolc ember adta össze. A harmadik bölcsőt adományként kapták. Azt hitték, hogy e három bölcső elég lesz, amennyiben hat gyermek születik évente. Csakhogy kevésnek bizonyult, így újabb lehetőséget kellett keresniük.

Magyarpolány Község Önkormányzata, valamint tíz vállalkozás pénzbeli adománya segített a bölcsők megvásárlásában, amelyeket helyi mesteremberek készítettek el. Ennek köszönhetően ma már tizennégy bölcső jár körbe-körbe az újszülött babák között. A bölcső mellé a helyi pékségből összeállított termékekkel megrakott komatálat, polgármesteri köszöntőt és babakelengye csomagot kap az újszülött és családja. 2023 novemberében átadták a századik bölcsőt. Az összefogásnak köszönhetően Magyarpolányban minden újszülött családját meglátogatják és ajándékokat visznek számukra. A Magyarpolányi Német Nemzetiségi Önkormányzat gólyát készített fából, amely a ház előtt jelzi, hogy kisgyermek született. A Magyarpolányi Német Nemzetiségi Egyesület pedig gondoskodik a komatálak és a hozzá tartozó két tányérka elkészíttetéséről, amely egy tüskevári fazekasmester alkotása. Az Önkormányzat a babaköszöntővel együtt támogatást nyújt a gyermeknek Babakötvény formájában. A bölcsőkre aztán táblácskák kerülnek, az újszülöttek nevével és születési dátumával, így amikor egy-egy kisgyermek felnő, láthatja, hogy melyik bölcsőben ringatták. Ez is egyfajta kötődést jelenthet Magyarpolányhoz, a szülőfalujához. A táblákat szintén felajánlásként egy vállalkozó készíti. A bölcsőátadás nemcsak az ajándékok átadását jelenti, hanem a falu lakóinak összefogását, odafigyelését egymásra.

2023. május 27-én közös találkozóra hívták Tótvázsonyba a vármegyében működő komatál közösségeket, településeket. Az első alkalommal megszervezett **Komaasszony Találkozó** célja az volt, hogy a vármegye komatálazó települései megtalálják a kapcsolódási pontokat. Ehhez a Laczkó Dezső Múzeum is csatlakozott, azokkal a tárgyakkal, amelyek a hagyományhoz szorosan hozzátartoznak. A helyieken kívül Dudar, Hidegkút, Kiscsősz, Nyirád és Magyarpolány kiállítás keretében mutatta be azokat a dolgokat, amelyek náluk hozzájárulnak a komatál szokásához. Erről kerekasztal beszélgetés is folyt, mindenki elmondta, mióta zajlik náluk a komatálazás, milyen indíttatásból kezdték el, kik csatlakoztak hozzá, miket adnak ajándékba, milyen ételeket és süteményeket készítenek ebből az alkalomból, illetve hogyan zajlik maga az átadás. Mindenki megerősítette, hogy e régi hagyomány újraélesztése hozzájárult a helyi közösség megerősítéséhez. Az idei év őszén Magyarpolány ad majd helyet a következő találkozónak.

Fontos és érdemes ezeket az eseményeket folytatni, regionális-, akár országos találkozót szervezni a komatálazásban érintett települések számára, hiszen ezek jó lehetőséget biztosítanak a kapcsolatok bővítésére, a jó gyakorlatok bemutatására és a hálózat erősítésére.

MIHALCSIK MÁRTA

2013-2023 között a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Vármegyei Igazgatóságának módszertani referense, igazgató-helyettese, 2023. augusztus 1-től a Szakmai Igazgatóság szakmai főmunkatársa. Okleveles kulturális mediátor, népművelő, történelem szakos tanár, közművelődési szakértő. Dolgozott kistelepülési IKSZT-ben, vezetett városi Művelődési Házat, irányított nagyvárosi közművelődési intézményrendszert. Fő szakterülete a helyi értéktárak létrejöttének és működésének szakmai-módszertani támogatása. Részt vett több értékfeltáró kollégium munkájában, melyet a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány szervezett. Szakmai tevékenységét az új feladatok iránti nyitottság, a közművelődés, a kultúra, az értékek iránti elkötelezettség jellemzi.

KOVÁCS-CSONKA SZILVIA – ALMÁSI EMERENCIA

Középiskolás kvízek Kiskunfélegyházán

KEZDETEK KEZDETE - KOCSMAKVÍZ

A játék, mint a neve is mutatja alapvetően kvízjáték, ahol csapatok versenyeznek egymással. A kérdéssorok a kultúra számos területéből tevődnek össze. Úgy gondolták a szervezők, hogy adaptálják a rendezvényt, mely 2017. február 7-én, 18 órakor a kiskunfélegyházi Móra Ferenc Művelődési Központ Korona Kávézójában indult útjára. Sikeresnek bizonyult a kocsmakvíz, mára kéttermes, teltházas rendezvénnyé nőtte ki magát. Azonban az intézmény munkatársai úgy gondolták, hogy valami vagy inkább valakik még hiányoznak a résztvevők közül.

HÍD A GENERÁCIÓK KÖZÖTT

2022 nyarán felmerült a Móra Ferenc Művelődési Központ kollégáiban az az ötlet, hogy a Kocsmakvíz mintájára készítsenek egy olyan középiskolásoknak szóló kvízt, mely egyszerre szórakoztató és informatív. Az ötletet Almási Emerencia és Nagy Gergely karolta fel, akik mertek nagyot álmodni és bíztak a programsorozat sikerességében.

Hogyan is álltak neki? Egy csapatként dolgoztak azon, hogy mindent a legjobban előkészítsenek és megosztották a feladatokat. Nagy Gergely az elkészült kvízsorért, a kvízen való fotózásért felelt és ő lett a segédkvízmester. Almási Emerencia vállalta a kvízmesteri feladatokat, a teremdekoráció elkészítését, a közönségszervezést, és a kvízhez szükséges dokumentációk előkészítését. A kvíz tematikáját együtt választották ki, majd az elkészült kvízsort együtt véleményezték, a terem díszítésén együtt gondolkodtak. Az estek megvalósításában pedig a művelődési központ több kollégája is segítséget nyújt a mai napig.

MŰVELŐDJÜNK KÖTETLENÜL

A sikeres együttgondolkodásnak köszönhetően a program két főszervezője úgy döntött, hogy a kvíz estek tematikája a jeles napok és ünnepek köré koncentrálódik, mivel így a kérdések egyszerre tudnak érdekesek, viccesek és informatívak lenni.

A csapatmunka eredményeként az első középiskolás kvízt 2022. október 26-án rendezték meg, mely a „Csokit vagy csalunk” címet kapta és a halloween-i ünnepkör köré épült. Az este folyamán a diákok a kultúra számos területéről kaptak kérdéseket: filmek, zenék, sport, művészet, kulturális hagyományok, helyi sajátosságok és

gasztronómiai finomságok is felbukkantak a kérdések között, így téve próbára a résztvevők tudását.

Az első kvíz sikere után 2022-ben további két, míg 2023-ban hat tematikus középiskolás kvíz került megrendezésre. A szervezők titkon abban reménykedtek, hogy a program még nagyobb tömeget tud megmozgatni. 2023 júniusában, az utolsó szünidő előtti kvíz során elköszöntek a fiataloktól abban a tudatban, hogy októberben minden eddiginél nagyobb megmérettetéssel várják a középiskolás diákokat.

VARÁZSLATOS UTAZÁS A KULTÚRA FALAI KÖZÖTT

Így született meg a Harry Potter vetélkedő, amely egyszerre ötvözte Roxfort varázsát és a Halloween hangulatát!

A két szervező 2022 októberében még így nyilatkozott: „A jövőben számos tematikus kvízzel fogjuk várni a középiskolásokat, remélve, hogy programunk az elkövetkező időszakban sikeres és sokak által szeretett rendezvénnyé növi ki magát.” Akkor még csak reménykedtek abban, ami később valósággá vált. Egy évvel később olyan sikeresnek bizonyult a fiatalok körében a program, hogy a felnőtt Kocsmakvízhez hasonlóan a rendezvény új helyszíne a művelődési központ színházterme lett.

A színházterem új arculatot kapott, mely telis-tele volt varázslatos dolgokkal. A dekorációk és beöltözős játékok mind-mind azt szolgálták, hogy a diákok – ha szeretnék – tudatosan hangolódjanak a tematikára és öltözködésükkel akár saját személyiségüket is kifejezzék.

CÉLUNK

A szervezők igazán boldogok, hogy a kvíz egyszerre tud hidat képezni köztük és a „Z” generációs korosztály között. A középiskolásoknak szóló tematikus műveltségi vetélkedők célja, hogy a résztvevőknek, játékos formában nyújtson átfogó ismereteket a kultúráról, hagyományokról, miközben hasznos és emlékezetes kikapcsolódást nyújt nekik. Továbbá az intézmény célkitűzése a küldetésnyilatkozatában is megfogalmazott értékek és gondolatok megvalósítása, hogy olyan tevékenységeket végezzenek, mely mérsékli az egyre komolyabb problémát jelentő fiatalok és fiatal felnőttek elvándorlásának mutatóit. Prioritás olyan rendezvények, programok és kimondottan fiataloknak szóló szabadidős tevékenységek megvalósítása, mellyel otthonmaradásukat vagy odavándorlásukat elősegíthetik. Ezzel a törekvésükkel további céljuk, hogy a fiatalok helyi identitástudatát növeljék, városukhoz való kötődésüket erősítsék.

KOVÁCS-CSONKA SZILVIA

1999 óta a Móra Ferenc Művelődési Központ szakmai munkatársa és 2016 óta az intézmény vezetője. Gyermek- és ifjúsági programok szervezőjeként kezdte pályafutását, majd egyre nagyobb rendezvények szervezési feladatait látta el. A Kiskunfélegyházi Libafesztivál egyik főszervezője, amely mára már a Megyei Értéktár gyűjteményébe is felvételre került. Vezetése alatt szerezte meg az intézmény 2021-ben a Minősített Közművelődési Intézmény Címet, melyet 2022. január 22-én vehetett át a Magyar Zene Házában.

ALMÁSI EMERENCIA

2021. óta a Móra Ferenc Művelődési Központ szakmai munkatársa. Az intézményben végzett feladatai elsősorban a fiatal- és felnőtt korosztály életkori sajátosságainak, érdeklődési körének, szabadidős tevékenységének megismerése, az erre alapozott közművelődési rendezvények megvalósítása.

SZERDAHELYINÉ LŐRINCZ NÓRA

Kulturális híd építése Sümeg térségében

– beszélgetés Oszkai Rékával, a Kisfaludy Sándor Művelődési Központ, Könyvtár és Emlékház vezetőjével

Szerdahelyiné Lőrincz Nóra (Sz.L.N.): Innovatív kezdeményezést indítottál, ha jól tudom, most már több évvel ezelőtt, Sümeg térségében a környékbeli falvakban. Mi az, ami ide vezetett téged?

Oszkai Réka (O.R.): Tíz évig vidékfejlesztéssel foglalkoztam, a LEADER program alapja pedig az együttműködés, valamint a hálózatépítés. Vidékfejlesztési területről jöttem, tehát később lettem kulturális területen szakmai vezető a Kisfaludy Sándor Emlékházban. Ott kezdtem el azon gondolkodni, hogy milyen fontos lenne szorosabban együttműködnie a Sümeg járásban található huszonegy településnek. Láttam, hogy vannak hiányosságok, hogy nem tudjuk, milyen szereplőkkel lehet együttműködni kulturális területen, milyen fellépők, milyen csoportok, együttesek vannak a térségünkben. Ez általában a kulturális szakember problémája, hogyha helyit szeretne hívni, nem tudja, kit keressen.

Valamikor 2016-17-ben fogalmazódott meg bennem, hogy ezzel nagyon-nagyon fontos lenne foglalkozni, akkor írtam a TOP helyi identitás és kohézió erősítése pályázatot, melyben hét településsel működtünk együtt. Ebben a pályázatban a kultúra területén kezdtünk el együtt dolgozni a településekkel, és sok közösségépítő programot szerveztünk, mellette műhelymunkákat, beszélgetéseket, értékfeltárást, igényfelmérést. A COVID-ot 2023-ban zártuk le, és nagyon jó alapot adott ahhoz, hogy megtanuljunk közös kirándulásokat, értéknapokat, szomszédolásokat szervezni. Voltunk tanulmányúton, a Nemzeti Művelődési Intézet látóútjait is kihasználtuk ezzel a csapattal, és ekkor kezdtük el úgy nevezni az együttműködést, hogy „Kulturális híd építése a Sümeg térségben”.

Mindeközben a művelődési központ is elkezdte erősíteni térségi szerepvállalását, és azzal, hogy 2020-ban igazgató lettem, már a szakmai anyagomnak és pályázatomnak is fontos célja volt ez a tevékenység. Az egész térségben lakunk tizenötezren, és ha nehéz megtölteni egy színházi előadást, akkor miért nem fordulunk a kis települések felé, ahol nincsen színházterem, nincsen nagy színpad? – ilyen gondolatok mentén kezdtük el a munkát.

SZ.L.N.: Mi jellemzi a Sümeg járásbeli településeket? Ha jól tudom, nagyon alacsony a lakosság száma…

O.R.: Sümegen hatezren, az egész térségben tizenötezren élünk, aprófalvaink vannak. A Nemzeti Művelődési Intézetnek köszönhetően most már vannak közművelődési kollégák mindenütt, egy-egy szakember két-három települést lefedve, de még mindig jellemző a komoly elvándorlás, nehéz minőségi munkahelyet találni.

A fiatalok elmennek egyetemre, sőt többször középiskolában sem maradnak a térségben, és nem jönnek vissza. Hatalmas feladatot ró ránk, hogy elöregedő közösségeink vannak, és a minőségi kultúra iránti érdeklődés sem olyan magas. Emellett az identitáserősítés nagyon fontos, hogy a fiataloknak addig adjunk olyan inspirációt, olyan élményeket, amíg itt vannak velünk, ami visszahozza majd őket, amikor családot szeretnének alapítani.

Úgy gondolom, hogy erre egy művelődési központ, könyvtár és emlékház, ami a kulturális területnek mind a három szegmensét lefedi, egy nagyon jó közeg. Hiszen aki színházba szeret járni, jöhet színházba, aki olvasni szeret, az jön a könyvtárba, jöhet a múzeumba, ahol lehet múzeumpedagógiai foglalkozásokat szervezni, szóval intézményünk a lehetőségek tárháza. Körülöttünk pedig itt van húsz település a járásban, ahol vannak érdeklődők, vannak közösségek, akikkel lehet és szükséges együtt dolgoznunk.

Szinte mindenütt van egy jógyakorlat, ami könnyen átvehető, ezért érdemes megmutatnunk egymásnak, hogy mi az, amit már kitaposott, megtalált, beverte párszor a fejét a falba, de megtalálta azt az irányt, és ezt a tudást át tudjuk adni egymásnak.

Minden településnek megvan a saját kis csodája. Például Nemeshanyban a csipke, mai napig őrzik a hagyományát a Nemeshanyért Egyesülettel, nem csak csipkenapokat, hanem táborokat, konferenciákat is szerveznek, kiadványokat készítenek. Úgy gondolom ez hatalmas érték. De például Gógánfa is egy csodálatos település, ahol virágvásárt rendeznek, és tavasszal a metszésről tartanak előadásokat. Bármelyik településen találunk valami sajátosságot, jógyakorlatot.

SZ.L.N.: Hogyan fogadták a kis településeken dolgozó szakemberek azt, hogy megkerestétek őket, azzal, hogy szervezkedjünk közösen, gondolkodjunk közösen?

O.R.: Első körben a polgármestereket kerestem meg, és rajtuk keresztül a közművelődési szakembereket, és úgy gondolom, hogy a munkámnak ez nagy erőssége. Nagyon jó a polgármesterekkel együtt dolgozni, mert így a szakember és a településvezető együttműködése is erősödik, a polgármesterek látják, hogy a közművelődési szakemberek micsoda értéket hordoznak, és milyen sok dolgot tudnak tenni a közösségét, melyet ők döntéshozóként nagyon erősen tudnak támogatni.

Ha időnként le tudunk ülni és beszélgetni a kultúráról, a közösségről, akár a problémákról, a lehetőségekről, az nagyon jó mindenki számára. Egy-egy alkalom után olyan visszacsatolásokat kapunk, hogy így kinyitjuk az ablakot a térségbeli települések számára a lehetőségekre, az ő kreativitásuk is erősödik ezzel, és mi is sokat tanulunk a folyamatból.

SZ.L.N.: Milyen gyakorisággal találkoztok?

O.R.: Miután lezártuk az identitáspályázatot, valahogy mindig kaptunk valami külső lehetőséget arra, hogy továbbvigyük az elgondolásunkat. Most a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesület mentorprogramja a következő mérföldkő, amiben én, mint mentor lehetőséget kaptam arra, hogy a kilenc településsel dolgozzam együtt.

Minden hónapban találkozunk, nagyon jó közösség alakult ki a kollégákkal. Az első alkalommal mindenkit arra kértem, hogy hozzon valami büszkeséget, valamit a településéről, amit megmutat a többieknek, és hogy tényleg mindig a pozitívumra hegyezzük ki a dolgokat. Mostanra már összeszokott baráti társaság alakult ki, akikkel ott tartunk, hogy projekteket dolgozunk ki annak érdekében, hogy az a egész térséget be tudjuk vonni a közös gondolkodásba. Már vannak közös ötletek melyekkel ezt a programot tovább tudjuk vinni, például júniusban egy tóparti brunch-ot szervezünk, illetve később közös rendezvénynaptár elindításával szeretnénk a következő évet tervezni.

SZ.L.N.: Van olyan rendezvényetek ebben az évben, ahova ti i be tudjátok hívni az együttműködő települések alkotó közösségeit, művészeti csoportjait?

O.R.: A gyereknapon lesz egy értékek napja rendezvényünk, és a térségből is érkeznek értékasztalokkal, például a Devecserből, Nemeshanyból is, és hozzák a dalkörüket, a csipkéiket, az értékeiket, lehet majd velük kézműveskedni. Ugyanígy a nyár folyamán tervezünk találkozókat és közös adventi eseményeket is.

SZ.L.N.: Mik a további terveid, terveitek?

O.R.: A huszonegy településből hirtelen százhuszonöt település lett, a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztériumtól felkértek egy kísérleti program koordinálására, amiben a sümegi térségen kívül tapolcai, devecseri, vasvári és zalai járásokból is vannak települések. Ez az úgynevezett belső perifériás, vagy együtt kezelendő térségek fejlesztésének kísérleti programja, melyben a fókusz a területfejlesztés mellett a közösségépítésre és a kultúrára helyeződik. Még csak néhány hónapja indult el a projekt, melynek gazdája a Táj-Kapocs Alapítvány lett. Azt szeretnénk megvizsgálni, hogy a három szakterület egységének fókuszba helyezésével hogyan tudunk olyan térséget fejleszteni a saját meglévő erőforrásaik igénybevételével, ami jól működő, nagyobb városok által közrefogott zárványtérségként alakul ki, hogyan tudjuk motiválni és aktivizálni a településeket. Ennek a programnak az egyik lába lehet a már megkezdett kulturális híd program, ami még előrébb tudja vinni az együttműködéseket.

Most tartunk a felmérés időszakában, felvesszük a kapcsolatot a különböző szakterületek szakembereivel, monitorozzuk a lehetőségeket. Az Alapítvány kuratóriumában a saját szakterületükön kiemelkedő szakemberek dolgoznak velünk, úgy mint Hoffner Tibor az ifjúsági értékfeltárás vagy Kovács Norbert Cimbi a hagyományőrzés területén. Nagyon szeretném a közművelődési szakembereket, a kultúra területén dolgozó embereket elérni, bevonni, ösztönözni, motiválni, hogy azokon, akik egyedül érzik magukat, vagy új munkatársak és pályakezdők, és egyedül érzik magukat, tudjunk segíteni.

A kultúra közös értékünk, ami nagyon sok lehetőséget nyújt. Felelősséggel tartozunk azokért, akik itt laknak a térségünkben, és akár fiatalok, idősek, családok, bármely korosztály. Szeretnénk nekik minél színvonalasabb programokat, minél elgondolkodtatóbb lehetőségeket nyújtani, és a helyi specialitásokat is figyelembevéve akarjuk a munkákat jól végezni, ezzel remélhetőleg ösztönözve őket a helyben maradásra, mely ebben a térségnek hosszú távon elengedhetetlen cél.

OSZKAI RÉKA

Andragógus, okleves közösségi és civil fejlesztő szakember, közművelődési felsőfokú végzettséggel is rendelkezik. Több mint tíz évig Leader program projektmenedzsereként foglalkozott a térség közösség-, gazdasági és turisztikai fejlesztésével. Az NMI és a METU óraadó oktatója, a Sümegi Értéktár Bizottság elnöke. 2021 óta a Kisfaludy Sándor Művelődési Központ, Könyvtár és Emlékház igazgatója. Számos civil szervezet aktív tagja. Közreműködője volt a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa programnak. A Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesület kulturális minta-mentorálási program metora. 2024. január 1. óta egy elhivatott, hiteles szakemberekből álló fejlesztési csapattal, a Táj-Kapolcs Alapítvány kuratórium elnökeként a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium belső perifériás térségeit érintő Érték- és közösség-vezérelt térségfejlesztés- kísérleti program vezetője.

SZERDAHELYINÉ LŐRINCZ NÓRA

Okleveles kulturális mediátor, közgazdász, valamint orosz gazdasági szakfordító és tolmács végzettségekkel rendelkezik. Több, mint másfél évtizede dolgozik kulturális területen, kezdetben Pest megyében a KultúrPont Irodában, később 2015-től Ráckevén művelődési központban dolgozott, ahol 2017-től intézményvezetői feladatokat is ellátott. 2019 óta a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Vármegyei Igazgatóságának munkatársa, 2023 júniusa óta az Igazgatóság vezetője. Számos civil szervezet munkáját segíti, a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületben a szervezet megalakulása óta titkár, 2022-ben elnökségi taggá választották.

FARKAS ILDIKÓ

Ötéves álom kelt életre

– Vonyarcvashegy polgármesterének kulturális alapú gazdaságfejlesztési törekvései

Hagyományteremtő szándékkal hívta életre a Vonyarcvashegyi Művelődési Ház és Könyvtár, Vonyarcvashegy Nagyközség Önkormányzata együttműködésben a Nemzeti Művelődési Intézet Zala Vármegyei Igazgatóságával az első „RÉGIÓ FESZTIVÁL – KultúrÉtlap” elnevezésű kulturális közösségi kezdeményezést, 2024. április 27-én. A rendezvényen mintegy huszonnégy település, harmincöt kézműves és helyi érték, negyven színpadi produkció és ötszáz résztvevő vett részt.

A Régió Fesztivál előzménye, hogy Pali Róbert polgármester 2023 februárjában felkereste a Zala Vármegyei Igazgatóságot, hogy az országban elsőként valósítsanak meg közösen egy olyan hiánypótló, a térségfejlesztéshez és közösségépítéshez fűződő programot, amely a térséget, a vármegyét és később akár az egész régiót lefedi. Többszöri megbeszélés, tervezés, ötletelés vette kezdetét. Az Igazgatóság fontos alappillére és összekötője volt a kezdeményezésnek, nagy öröm volt, hogy Pali Róbert kultúrabarát polgármester és Osvald Bálint remek közművelődési szakember, akik szívükön viselik településük sorsát, folyamatosan azért dolgoznak, hogy Vonyarcvashegy fejlődjön, kulturális értékei gyarapodjanak. Az esemény életre hívását hosszas előkészület előzte meg. A Nagyközség hívó szavára 24 település válaszolt.

Jelentős mérföldkő volt 2023 őszén a Nemzeti Művelődési Intézet Zala Vármegyei Igazgatósága által szervezett szakmai nap Vonyarcvashegyen, ahol a település polgármestere lehetőséget kapott, bemutatta a programot, a célkitűzéseket a célközönségnek. „Többéves álom valósult meg” - mondta el Pali Róbert polgármester a jelenlévő településvezetőknek és közművelődési szakembereknek, akik kiemelkedően érdeklődtek az új, innovatív program iránt.

Az alapötlet az volt, hogy legyen egy olyan rendezvény, ahol a vármegye települései, kulturális egyesületei, értékei be tudnak mutatkozni. A Vonyarcvashegyi Művelődési Ház és Könyvtár igazgatója és munkatársai építették fel a nagyrendezvény minden mozzanatát, az Igazgatóság nyomon követte, módszertanilag segítette és kapcsolatrendszerével hozzájárult a rendezvény sikeréhez, miközben Gyenesdiás Nagyközség Önkormányzata infrastrukturális segítséget nyújtott, így elmondható, hogy összefogással tudott az esemény megvalósulni. Zala vármegye valamennyi települése meghívót kapott erre a kezdeményezésre.

Idővel és sok új ötlettel a program is új testet öltött és négy fő elemre építették a tervezést.

A települések bemutathatták az értékeiket – hoztak értékasztalt, ami nem a múltra korlátozódott, megjelent az átörökíthető hagyomány is. Így láthattunk gyöngyösneccet Sármellékről, kóstolhattunk Galamboki borokat és megcsodálhattuk a Nemzeti Művelődési Intézet által indított ASzakkör – Tudásunkkal kézen fogva a közösségekért elnevezésű program révén életre keltett közösségek bemutató darabjait, kézműves termékeit is.

A program alkalmat biztosított az amatőr alkotó- és előadó-művészeti tevékenységet képviselő csoportoknak és egyéni fellépőknek a nagyszínpadon. A célkitűzések között szerepelt, hogy megismerjék egymást, egymás műsorát, lehetőséget adva a további közös gondolkodásra a kultúra széles spektrumán, így településeik jó hírét víve vendégfellépői lehetnek egymás kulturális programjainak.

A rendezvényen a helyi termék standokon bemutatóval egybekötve kóstolhattunk házi nyújtott rétest és a nagyrécsei asszonyok által készített dödöllét. Ezenfelül több kézműves őstermelő, kis kereskedő termékei közül lehetett válogatni.

Módszertani szempontból szükség volt egy olyan programelemre a rendezvényen, amely összeköti a résztvevőket és lehetőséget ad a településvezetőknek, képviselőknek, közművelődési szakembereknek, hogy átadják egymásnak tapasztalataikat, jógyakorlataikat, illetve ötleteket, inspirációkat meríthessenek a települések működéséről különféle témákban, félrevonulva az forgatagtól. Így született egy kerekasztal-beszélgetés Zalai Jó Gyakorlatok címmel, amelyen részt vett Vonyarcvashegy polgármestere, a Nemzeti Művelődési Intézet hálózati központvezetője, Kiss Gábor Boldizsár, Matyasovszky Margit, a Zala Vármegyei Igazgatóság vezetője, Horváth Zoltán a Hévíz-Balaton-Zalai Dombhátak LEADER Egyesület munkaszervezet-vezetője, valamint a települések képviselői.

A rendezvény felvonulással kezdődött a Községházától, majd ezt követően a színes színpadi műsorokkal párhuzamban megteltek a helyi érték standok a látogatók számára. A Nemzeti Művelődési Intézet Zala Vármegyei Igazgatósága is kitelepült a Hungarikum játszóházával, majd az esti órákban a program zárása következett, ahol minden település és segítő elismerő oklevelet kapott és beszédet mondott: Pali Róbert és Matyasovszky Margit.

A kezdeményezés nagy sikerrel zárult, több mint ezerötszáz látogató tekintette meg a helyi értékasztalokat és előadókat. A visszajelzések alapján sikeres kezdeményezést valósítottunk meg. Kezdődhet a jövő évi program tervezése és az idei év utómunkálatai. Várjuk a folytatást!

FARKAS ILDIKÓ

2010-ben a Nyugat-Magyarországi Egyetem, Savaria Egyetemi Központjában végzett tanító szakos hallgatóként. A Nemzeti Művelődési Intézet kötelékében 2015 óta dolgozik, a Zala Vármegyei Igazgatóság módszertani referense. Számos civil szervezet tagja és segítője. Rendszeresen részt vesz önfejlesztő, minőségfejlesztő képzéseken. Zala vármegye kulturális statisztikai koordinátora, kapcsolattartója.

Kitekintés

III.

HARANGOZÓ IMRE

Hagyomány és jövő

– avagy a pap, a tanító, a népművelő mai küldetése

Ahogyan azt a népzenénkkel kapcsolatban Sebő Ferenc megfogalmazta, úgy a hagyományunkkal, népművészetünkkel sem kegyeletből, még csak nem is hagyományőrzésből kell foglalkoznunk. Régi képmetsző, tárgyat alkotó pásztoraink, halászaink, alkotó kedvű parasztembereink nem őrizték, sokkal inkább a maga megbonthatatlan teljességében élték ezt a hagyományt. Ok és célszerűen – szerves része volt az életüknek. Ha megszűnik ez az ok és célszerűség, ha egy-egy közösség szakít a régiek észjárásával, akkor az bizony el is fog veszni. Ám, ha értjük, ha jónak és szépnek tartjuk a közösségi lélek formáit, a népi kultúra mögött rejlő világképet, hitet, erkölcsöt, úgy az helyet keres és talál magának, bármerre is forduljon az idő kereke…

TISZTELETTEL ÉS KÍVÁNCSIAN

Mesterem, Lükő Gábor különösen a 20. század közepétől mind tudósként, mind emberként fájdalmasan magára maradt. Ennek leginkább az volt az oka, hogy csak a konformizmust megtűrő társadalomban minden erejével próbálta őrizni merész önállóságát és egyedi (s ma már bátran leírhatjuk, egyetemes) látásmódját. Mindazt, amit tanárától, atyai jóbarátjától, Karácsony Sándortól tanult. Konok hűséggel őrizte és képviselte azt a programot, melyet egészen fiatalon – talán úgy húsz esztendős kora körül – alakított ki magának. Mindig próbált egységben látni, az embert és a közösséget kereste a nyelvi, a zenei, a népművészeti és a kultúrtörténeti emlékezet mélyén.

Mikor először fogadta el meghívásomat 1988-ban, elé mentem Budapestre. A Keletiben ültünk vonatra, s mikor elindult a szerelvény, Gábor bácsi megszólalt: „Régen voltam otthon!” Igen, itthon volt Békésben, egyfolytában Kohán Györgyről, Oláh Andorról, az emlékeiben egészen ifjú Béres Pistáról beszélt. Pedig az itt töltött tíz esztendő szinte száműzetés volt számára, mikor a kiépülő diktatúra az elsők között számolt le Debrecenben Karácsony Sándorral, s szüntette meg a Társaslélektani Intézetet. Másnap hármasban ültünk be szülővárosomban a Reinhardt Cukrászdába egy kávéra – nem lehetek eléggé hálás a sorsnak, hogy huszonöt évesen ott lehettem Koszta Rozó és Lükő Gábor társaságában. Adyról beszélgettek – én leginkább hallgattam őket. Rozó kissé remegő hangján valósággal lelkembe égtek Ady szavai: „Sósabbak itt a könnyek / S a fájdalmak is mások. / Ezerszer Messiások / A magyar Messiások…”

De mi is az, ami Lükő Gábor alapvetése nyomán újragondolható a magyar közösségi művészet kapcsán? Egy helyütt például így ír: „De jó volna, ha egyszer már megtanulnánk, hogy a népi hagyományokhoz csak tisztelettel és kíváncsian szabad közelednünk, s magunkévá kell tennünk inkább, mintsem, hogy pusztításukhoz látnánk...” Azt hiszem igaza van! Amióta végképp elhalványodott az emberi műveltség benső közösségi jellege, a művészet, szükségszerűen – még a legjobb is – bizonyos fokig a gyarlóság eszközévé vált. Olyan árucikké, ami ki van szolgáltatva a magát magasabb rangúnak és előkelőbbnek tartó sznobériának. Az élet kovásza helyett a „szabadidő” hasznos eltöltését és az elitnek vélt szokások szolgai másolását legalizálja.

Másutt pedig ezt olvassuk nála: „Tudományos és szellemi életünkben ma is császári és királyi Bach-huszárok bábáskodnak, s máglyára küldenének minden walesi énekest, ahelyett, hogy a kiegyezés szellemében átadnák

helyüket a magyarságnak.” Igen, a magukat a magasművészet fölkent képviselőinek tartók által sokszor mélyen lenézett falusi közösségekben ez a – mára lassan végleg lezáruló – folyamat csupán az utóbbi 100–150 évben indult el. Pontosan látva annak a világnak a társadalmi feszültségeit, igazságtalanságait is, észre kell vennünk azt is, hogy az a fajta közösségi lét elemi szükséglete az embernek. Nélküle atomjaira hullik a társadalom, tagjait ilyen vagy olyan magány és mindenféle lelki, s azok nyomán sok-sok testi betegség is megtámadja.

A kezemben tartok egy régi mosósulykot, amit egy szerelmes legény faragott választottjának, s közben Lükő Gábor sorait olvasom: „Büszkén hivatkozunk népköltészetünkre és népművészetünkre, ha rá kerül a sor, de nem értünk belőle semmit. Mintha a bibliai átok telt volna be rajtunk: Megverem e nép szemeit, hogy nézvén nézzenek és ne lássanak, bedugom az ő füleit, hogy hallván halljanak és ne értsenek”. S itt ezen a faragott sulykon egyetemes, a közösség minden tagja által ismert képnyelven közölte érzéseit, s mivel azok viszonzásra találtak, az asztalon lévő csudásan hímzett keszkenő hozta a választ. Mindenki művész volt, énekes, táncos, költő, színész és persze képzőművész is, alkotó – nem középiskolás fokon…

A MÉRCE A MINDENSÉG

Joggal vetődik föl a kérdés: mi az értéke itt, a 21. század már-már teljességgel globalizált világában élő népművészetünk alkotásainak. Bizony jóval több, mint gondolnánk! Egy, az ún. magaskultúrához tartozó alkotó, legyen az író, festő vagy éppen szobrász elkészíti, megírja a művet, hogy azt minél több ember láthassa, érthesse és megcsodálhassa. Ezeket a műveket zenészek, színészek adják elő, múzeumok installálják. Ha mondjuk egy dobozi pásztor cifra karikásnyele egy a világ szemében műveltnek tetsző ember kezébe kerül, az megmosolyogja, s úgy hiszi, hogy az egy tanulatlan, ráadásul nehéz kezű mester naiv munkája, nem más, mint valamiféle „ősi forma” állandó és kissé esetlen ismétlése. Vegyük végre észre, gyökeresen másról van szó! Míg egy Arany vagy József Attila verset csak abban a formában lehet és kell olvasni, mondani, ahogyan a szerző leírta, a népművészeti, népköltészeti alkotásnak nincs eredeti formája, csak törvényszerűségei, változatai, variánsai vannak. Igen, ezekben az egyszerűnek tűnő alkotásokban a Teremtő végtelenség lenyomata tárgyiasul. Itt az alkotó, az előadó és a befogadó ember ugyanaz a személy. Éppen ez a lényege, e tárgyegyüttes születésénél nincs művész és nincs közönség sem. Egy személyben valósul meg a művészi alkotás, előadás és befogadás.

Ebben találjuk meg népművészeti örökségünk egyszerűségében is utánozhatatlan, felbecsülhetetlen értékének magyarázatát és mai szerepét is. Akár tárgyakat alkot, akár dalra fakad, közösségi alkalmakat tesz szebbé,

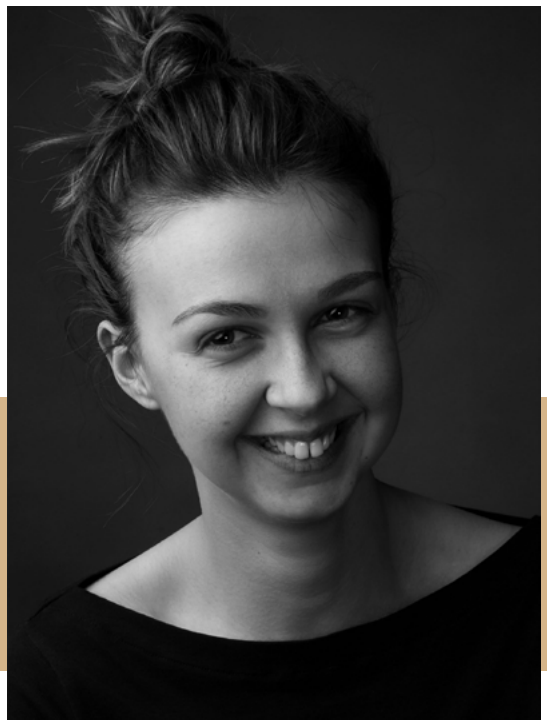
emlékezetesebbé, valamiféle föntről kapott erővel alkot élhető közösséget, a helyére tesz mindent az emberi életben, feszültséget, örömöt, bánatot, csalódást, vagy éppen gyászt. Lám, mindez ott van ezeken a tárgyakon, ott a kezdet és a vég, a lenn és a fönn, mélység és magasság, a kérdés csak annyi, van-e szemünk látni és lelkünk érteni ezt a hallatlanul értékes hagyatékot?

József Attila Ars poeticája így fogalmaz: „A mindenséggel mérd magad!” Igen, ez az egyetlen lehetséges emberi alternatíva. Elgondolkodunk rajta, nézzük ezt a zavaros, háborgó, fénytelen világot, újra és újra olvassuk a költő szavait s valahogy akaratlan ösztönnel kapaszkodunk mind abba, amink van. Valósággal félünk a fájdalomtól, veszteségtől, haláltól. Aztán itt van ez a verssor s mögötte ott a valóság, hogy veszteség nélkül nincs változás, változás nélkül pedig élet. Népművészetünk szerint valamiféle titokzatos összhang fűzi az embert a teremtés rendjéhez. „Én mondom: Még nem nagy az ember. / De képzeli, hát szertelen. / Kísérje két szülője szemmel: / a szellem és a szerelem!”

(Az írás második, befejező részét a SZÍN következő számában olvashatják.)

HARANGOZÓ IMRE

Tanár, néprajzkutató, a Magyar Művészeti Akadémia akadémikusa, a Nemzeti Művelődési Intézet Makoldi Sándor Központjának munkatársa. Az elmúlt négy évtizedben bejárta szinte az egész magyar nyelvterületet. Sok gyűjtőúton vett részt Erdélyben, Moldvában és a Bánátban, de a Zoboralján és a palócok körében és az alföldi pásztorok világában is. Kutató, feltáró és gyűjtőmunkájának java részét teszi ki az itt élő nemzetrészek, töredékek megismerése, megismertetése. Nagy kitartással gyűjti azokat a tárgyi és szellemi kincseinket, amelyek máskülönben az enyészet sorsára jutnának. Kereken harminc kötet szerzője, szerkesztője. Számos tudományos és ismeretterjesztő publikáció szerzője, kiállítás megrendezője, televíziós, rádiós produkciók néprajzi szakértője és gyakori megszólalója.

ÁDÁM ZSÓFIA

Elmélyülni a felszínességben

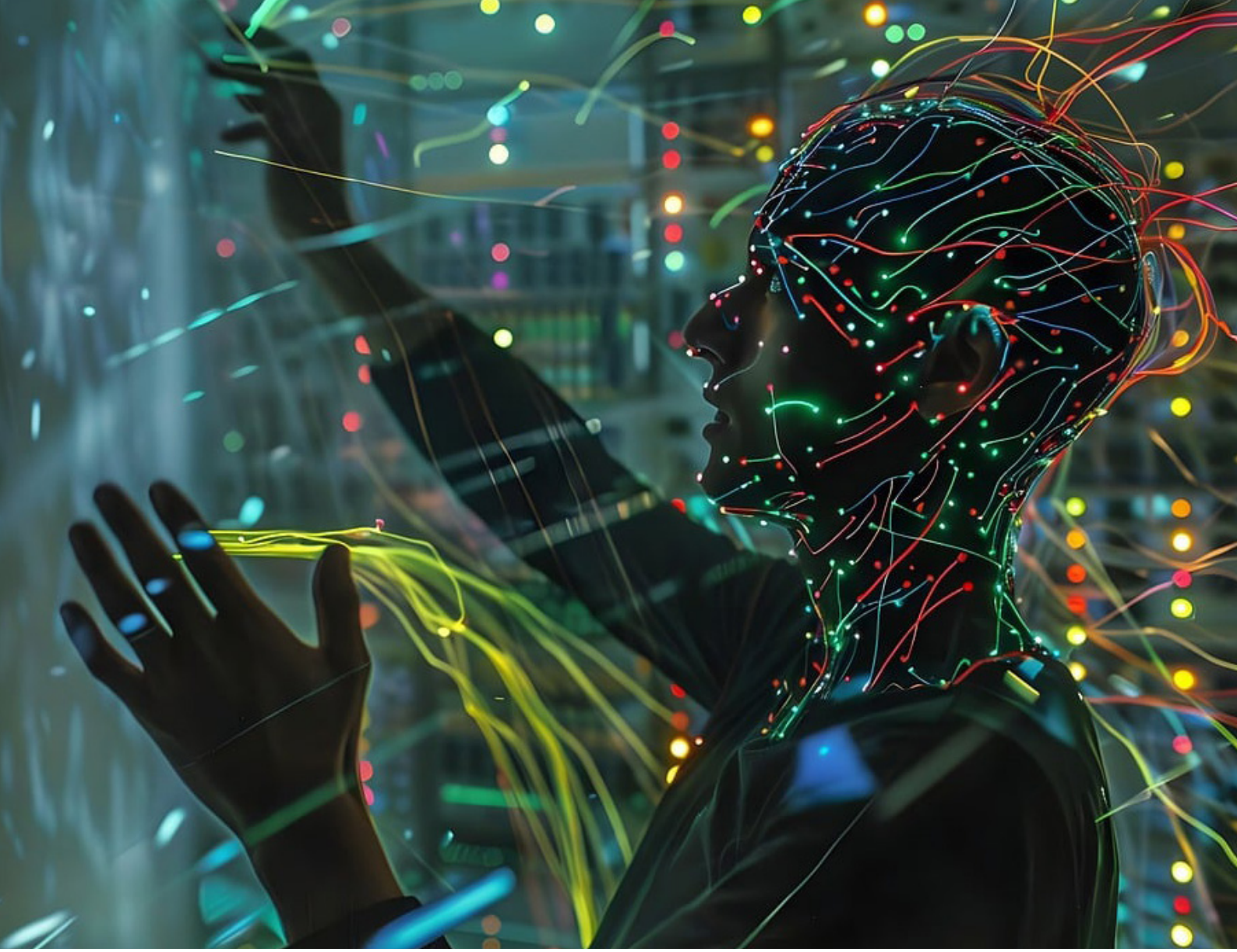
Sokat foglalkozunk a kultúra területét érintő változásokkal. Ezúttal egy holisztikusabb megközelítésben szeretném a mai kulturális életteret megvilágítani, amihez elengedhetetlen, hogy a társadalmi és gazdasági jellemzőket is megvizsgáljuk.

A kommunikáció szerkezetében bekövetkező történelmi korszakváltások időről időre változtatják meg az emberi létezés struktúráit, az érzékelés mintáit. A szóbeliségen alapuló kultúrát a Gutenberg-galaxis követte, amelyben a könyvnyomtatás népszerűsödésével kiemelkedő fontosságúvá vált az írásos ismeretközlés. Ezt követően az elektronikus média megjelenésével elkezdődött az írásbeliség korszakát váltó telekommunikációs forradalom: a világ egy „kicsi", hálózatosodott globális faluvá vált, amelyben a tér és az idő fogalma megszűnni látszik az emberek közötti azonnali kapcsolat, kommunikáció létrejöttével. Az internet által uralt világ szövetében zajló állandó fejlődés pedig folyamatosan új irányokat, technológiákat, nézőpontokat jelöl ki.

Átrendeződtek a kapcsolattartás normái, megváltozott a generációk közti hangnem, más lett a tudás fogalma, a kultúrafogyasztás már az internet köré is szerveződik. Az információtechnológiai újítások alakítják a világról való gondolkodásunkat, életkörülményeinket, így az életszervezésünket is. Nem utolsó sorban pedig hatást gyakorolnak az emberi lélektanra, változást implikálnak az ember neurológiai rendszerében, mentális szerveződéseiben.

A tény, hogy a globális kapitalizmus jelentős stresszfokozó hatással van az életünkre, talán nem új felfedezés. Keményen dolgozunk egészségünk fenntartásán, különböző trendeket követve próbálunk lépést tartani, superfoodokból nyerjük ki a szupererőt, kipróbáljuk a legújabb mozgásformákat, életvezetési tanácsokkal szolgáló önsegítő könyveket olvasunk. Hiszen a jó közérzet szükséges, hogy jól teljesítsünk, az önfejlesztés pedig elengedhetetlen, hogy versenyképesek maradjunk. Hatékonyságunkat szeretjük viszontlátni: okoseszközeink számolják lépéseinket, nézik alvásciklusainkat, számszerűsített valóságunk pedig lassan kalkulálható termelőegységgé varázsol minket. Világunkat adatok építik fel, és lassan mi is adatokként tekintünk magunkra.

Ha korunkat társadalomelméleti összefüggésrendszerben vizsgáljuk, kirajzolódik, hogy átléptünk a teljesítményelvű társadalom korába, amikor a kívülről érkező elvárások már belső kényszerekké alakulva dolgoznak bennünk. Míg a fegyelmező társadalmat a tilalom, az engedelmesség, a kötelességteljesítés határozta meg, a biológiai fizikumra mért nyomás ma a teljesítményelvű társadalomban áthelyeződik a pszichére: olyan pozitív fogalmak váltak irányadóvá, mint a motiváció, a képesség, a kezdeményezés. A „képes vagyok" képessége a legnagyobb erény. Hajlandóak vagyunk lelki-, érzelmi- és anyagi áldozatokat hozni azért, hogy visszaigazolást nyerjünk, hogy beteljesítsük a „mindent lehet" korlátlan szabadságát. Eközben friss hírek rezegnek a zsebünkben, a világ bizonytalanságai sorakoznak előttünk – nem is csoda, hogy úgy érezzük, lelkünkön nagyobb a teher, mint valaha.

A produktivitás folyamatos nyomása, a társadalmi, kulturális és gazdasági változások okozta stressz miatt egyre több figyelmet követelnek az idegi alapú megpróbáltatások. A gyors tempójú életmód, a technológia túlzott használata és a magas elvárások hozzájárulhatnak olyan mentális nehézségek és zavarok kialakulásához, mint a kiégés (burnout) szindróma, a krónikus stressz, az alvászavar, vagy akár a depresszió és a figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar (ADHD).

Hajlamosak vagyunk ezekre pusztán agyi rendellenességekből fakadó, megváltozhatatlan lelki zavarokként tekinteni, de érdemes észben tartani, hogy - mint minden mentális nehézség esetében -, itt is meghatározó szerepe van a környezeti faktoroknak.

A plasztikus emberi agy olyan struktúra, amelyben minden környezeti hatás átalakulást idéz elő, a kultúránk szolgáltatta környezeti feltételek pedig ideális táptalajt jelentenek ezen problémák kialakulásához. Sarkos állítás lenne, ha azt feltételeznénk, hogy az újonnan megjelent technológiák a felsorolt pszichés betegségek indítékai, mégis érdemes néhány összefüggésre rávilágítani.

KATTINTÁS BEKATTANÁSIG

„A kultúra olyan környezetet feltételez, melyben megadatik, hogy elmélyülten tudjunk valamire figyelni. Ezt a mélyreható figyelmet mind gyakrabban egy egészen más fajta figyelem szorítja ki, mégpedig a hiperfigyelem. Ezt a szétszórt figyelmet különféle feladatok, információforrások és folyamatok közti gyors váltások jellemzik. És mivel csak igen kismértékben tűri az unalmat, nem is engedélyezi azt, pedig fontos lenne a kreatív folyamatokhoz.“ Byung-Chul-Han – A kiégés társadalma

Miközben ezt a cikket írom, tizenkét ablak van megnyitva előttem, kb. két percenként navigálok az oldalak között, két könyv van mellettem kinyitva, és tizenöt percenként megállapítom, hogy ez így nem fog menni. Mivel információ és forrás bőven akad, az agyam elhiteti velem, hogy a hitelességhez mindet látnom kell, pedig anélkül, hogy végigolvasok egy bekezdést, aligha tudok hiteles információkkal szolgálni. Az új nemzedék látszólag könnyedén kezeli az információk gyors áramlását, a médiafogyasztás a vérében van, a tevékenységeket pedig nem esik nehezére váltogatni, hiszen a multitasking képességével született.

Az emberi evolúció során az agyunk úgy fejlődött, hogy az egészséges idegrendszeri működés magában foglalja a mozgásszervrendszer koordinálása, a zsigeri funkciók szabályozása, és még számos komplex agyi funkció navigálása mellett a szenzoros ingerek feldolgozását, így például a verbális (pl. beszédhangok) és nonverbális (pl. vizuális behatások) impulzusok befogadását és értelmezését is.

A figyelemhiányos hiperaktivitás-zavart (ADHD) előidéző okok igen különbözők és összetettek. A korai fejlődés meghatározó szerepet játszik az agyi struktúrák és a mentális funkciók kialakulásában, a figyelemzavar tünetei már gyermekkorban jelentkeznek. Az atipikus figyelemzavaros idegrendszert bizonyítottan súlyosbítja a halmozott médiafogyasztás, ami terheli az idegrendszert és szórja a figyelmet. A fokozott szenzoros-, vizuális- és auditoros jellemzők, valamint a mozgásos tevékenységek háttérbeszorulása fokozza a gyerekek impulzivitását, csökkenti a képességüket a tartós figyelemre, mély koncentrációra. Manapság igazi divatmisztika övezi, hiszen korunk információkörnyezete mindent biztosít, hogy bőrünkön érezzük: extrém figyelemmegosztásra van szükségünk, ha képben akarunk maradni. Rövid videók, gyors tájékozódás, a szemlélődés, elmélyülés képességét aligha van időnk gyakorolni.

A szervezet cirkadián ritmusát is jobban fenyegeti a terheltség – ez a szervezet órája, ami szabályozza a testünkben végbemenő napi biológiai folyamatokat. Elengedhetetlen rutint biztosít a szervezet egészséges működéséhez, felborulása pedig nem csak fiziológiai, hanem mentális következményekkel is jár. Legfontosabb szabályozója a fény, aminek manapság már nem csak a természetes napfény a forrása: digitális eszközeink képernyőinek kék fénye pszichológiai és fiziológiai izgalmat vált ki, így nemcsak zavart okozhat a szervezet melatonin-termelődésében, hanem nehezítheti az éjszaka végbemenő biológiai folyamatokat is, megzavarhatja a sejtmegújulást, bizonyos hormonok termelődését. A cirkadián ritmus ezenkívül a hangulatszabályozás fontos eleme; egyre több bizonyíték támasztja alá, hogy a hangulatzavar, depresszió súlyossága korrelál a ritmus felborulásának mértékével. A fejlődő szervezetben a túlzott, éjszakába nyúló képernyőhasználat krónikus betegségekhez, pszichés zavarokhoz is vezethet.

Gyűlnek a változások következményeként megjelent életmódunkhoz kapcsolódó jelenségek definíciói, csak felvillantás szerűen néhány: a FOMO (Fear of Missing Out) az attól való félelem, hogy a lehetőségek sűrűjében elszalasztunk fontos eseményeket, élményeket, de már annak is van neve, ha valaki a szabadsága alatt

betegszik meg: a „leisure sickness” (szabadidős betegség) okaira több elmélet is létezik, tünetei változatosak, de a pihentető szünet alatti megbetegedés egyre általánosabb jelenséggé válik. A nomofóbia az okostelefon nélkülözéséből fakadó félelem, ami akkor jelentkezik amikor telefonunkat otthon felejtjük, vagy akkumulátorunk lemerülni látszik, és emiatt ingerült, szorongó állapotot élünk át.

A hagyományos közösségi normák és társadalmi struktúrák helyett az önmegvalósítás kényszere uralkodik, a boldogság és siker feltételeinek megteremtése pedig nagy felelősség: a magas elvárások kimerültséghez, kiégéshez, szorongáshoz vezethetnek.

A bizonytalanság lett mára a fiatalok legégetőbb problémája, hiszen minden rajtuk múlik, de hogy mire lesznek képesek, aligha tudják előre. A hipergyorsnak tűnő környezet, a folyamatos alkalmazkodás és esetlegesség nem sok stabilitást kínál. A növekedés, fogyasztás, és termelési kényszer a tartósság és maradandóság ellentéteiként lépnek fel, az adatok és információk eltakarják a kimutathatatlant.

ATOMIZÁLT IDŐ

A hagyományos tér-idő szétrobbanása olyan időválságot eredményezett, ami azt a benyomást keltheti, hogy az idő szalad: a gyorsulás álcájában az élet viszont csak iránytalanabb, szétszórtabb, és áttekinthetetlenebb lett. Mintha kimúlni látszana rendező üteme azzal, hogy folyamatosan új ingerekre, izgalmakra, élményekre van szükség. A ciklikusság pedig elengedhetetlen mind saját fiziológiai folyamatainkban, mind kulturális gyakorlatainkban és közösségi tevékenységeinkben. Gondoljunk csak az ünnepekre: ünnepeink tárják fel számunkra az életnek azt a dimenzióját, amiben az idő áll. Az ünnep tagolja az időt, stabil és kiszámíthatóan ismétlődik életünk során, szimbolikus és közösségi elemei pedig mély jelentéssel ruházzák fel. Az ünnepben nincs külső cél, önmagáért való: jelentősége, hogy megüljük, emlékezzünk, elidőzzünk és feltöltődjünk benne. Az ünnep kollektív tevékenység, legyen szó akár karácsonyi kántálásról, esküvőről, vagy nemzeti megemlékezésről, a közösséghez való tartozás érzését erősíti. Teret teremt az időben, lehetőséget kínál arra, hogy az időt kiteljesedésként éljük meg. Talán több ünnepre lenne szükségünk, olyan önmagáért való időre, ami kiemel a hétköznapok elszigeteltségből, ami stabil, elmozdíthatatlan kapaszkodó.

A tudatom már önkéntelenül kezdi is összehasonlítani a múltbéli tapasztalatokat a jelen változásaival, pedig Z generációsként egyáltalán nem ildomos felülni a régen minden jobb volt vonatra. Nem is ez a célom, csak ez olyan mozzanatra szeretnék rávilágítani, amire visszatérően sokat gondolok a mindennapokban, és meghatározó élményként van jelen az életemben.

Egy felvidéki kistelepülésen nőttem fel, és úgy érzem, egészen egyetemista éveimig nem tettem semmit azért, hogy boldog legyek. Tartoztam közösségekhez, ahol organikusan alakultak ki barátságok, valósultak meg spontán ötletek, kipróbáltam a színjátszást, fociztam, zenéltem, és soha nem akartam igazán semmit: az élet történt magától, és minden jó volt úgy, ahogy volt. Minden egyes találkozás, minden olyan idő, amiben nem épp a másnapi matekdolgozatra kellett készülni ünnep volt. Jogos lehet a vád, hogy ez csak hamis nosztalgia, és hogy gyerekként minden más, az idő pedig megszépíti az emlékeket, és a felnőtté válás sosem könnyű.

Mégis úgy érzem, ennek az emléknek a közösségi élmény adja meg a könnyedségét: egy valódi, élő hálózatnak voltam része, egy kis nyúlvány, amihez még sok kis elágazás tartozott, és amiből sok másik indult útjára. Információs transzporthálózatokként működtünk, szépen lassan szőttük a hálónk, útvonalakat, és csomópontokat határoztunk meg. Ez a hálózat feltérképezte a közösséget, és az élet minden területén segítette az eligazodást.

Feladatunk, hogy ahol csak lehet, erősítsük és támogassuk ezeket a hálózatokat, ha kell azzal, hogy bekapcsolódunk, és új útvonalakat hozunk létre, vagy csak biztatást hagyunk a csomópontokban - ezek mind hozzájárulnak majd egy boldogabb, egészségesebb társadalmi légkör kialakulásához.

ÁDÁM ZSÓFIA

Tanulmányait 2016-ban kezdte a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem design és művészetelmélet szakán, majd 2023-ban szerzett mesterdiplomát designelmélet szakon. Egyetemi évei alatt a kreatív iparágak komplexitásával és elméleti vizsgálatával foglalkozott, kutatásait a vizuális művészetek területén végezte. Tanulmányai mellett antik könyvek, papírrégiségek kutatásával, adminisztrációjával foglalkozott. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet kreatív munkatársa.

VISKI NOÉMI

A mindennapok kultúrája

– bevezetés a designkultúra-tudományba

Habár a kultúra fogalma alatt gyakran olyan anyagi és szellemi értékek összességére gondolunk, amelyek valamilyen művészi minőséget képviselnek, valójában a kultúra kifejezésnek megannyi definíciójával találkozhatunk attól függően, hogy melyik kor melyik tudományterülete próbálta pontosítani a szó jelentését. Most egy olyan kultúra tudományát vizsgáljuk meg tüzetesebben, amely talán a legalaposabban képes elbeszélni, hogy milyen társadalmi és gazdasági berendezkedésben éltünk egykor és most. Avagy: mi is az a designkultúra-tudomány?

A designkultúra-tudomány fogalma már a 2000-es évek óta jelen van a nemzetközi szakmai párbeszédben, hazánkban pedig két egyetemen, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen (MOME) és a Metropolitan Egyetemen (METU) is fut Designkultúra névre keresztelt alapképzés (ezt a nevet a képzések 2016 és 2017 óta viselik, előtte Design- és művészetelmélet néven voltak megtalálhatók a szakok). Több mint két évtizedes gyökereivel és elismert nemzetközi intézményrendszerével (beleértve a konferenciákat, egyetemi képzéseket és publikációkat) a designkultúra-tudomány egy aktívan kutatott, pezsgő, szellemi közeget megmozgató ágazat, mely itthon is beágyazott; jól példázza ezt az is, hogy a MOME Doktori Iskola is a designkultúra-tudomány kutatását választotta a PhD programja fő fókuszának. Ugyanakkor a szakmai berkeken kívül, a társadalom szélesebb rétegei számára ez a terület még mindig jóformán ismeretlen, és sokan a design mibenlétéről is gyakran eltérő véleményt vallanak, mint amilyet egy praktizáló tervező vagy egy designteoretikus képviselne.

A DESIGNTÓL A DESIGNKULTÚRA-TUDOMÁNYIG

Hogyan definiálják a designkultúra-tudományt annak jeles képviselői, elméleti szakemberei? Ennek megértéséhez először érdemes a design jelentéseivel foglalkozni. Moholy-Nagy László egyike volt azoknak, akik először felismerték és leírták, hogy a design több, mint az ipar és a kereskedelem kiszolgálója – a design a modern társadalom minden szegmensét érinti. *„Nincs olyan kérdés, amelyet egyszerűen ki lehetne emelni az élet egészéből, és mint önálló egységet lehetne kezelni. Tervezés érvényesül az érzelmi élmények szervezésében, a családi életben, a munkaviszonyokban, a várostervezésben, a civilizált emberi lények együttműködésében. Végső fokon minden tervezési probléma egyetlen nagy feladattá olvad össze, amelyet így fogalmazhatunk meg: „design az életnek”* – írja *Látás mozgásban* című posztumusz kötetében.[1]

Nézzünk erre egy hétköznapi példát! Hazaindulok a munkából, útközben még megállok egy ATM-nél pénzt felvenni, beugrok a boltba bevásárolni, majd miután hazavillamosoztam, bekapcsolom valamelyik kereskedelmi csatorna esti műsorát. Ebben az egyórás időintervallumban megannyi tervezett tárggyal, térrel és helyzettel találkoztam, melyek tervezettségét csupán akkor érzékeltem volna élesen, ha mindezek hibásan működtek volna. Például, ha az ATM benyeli a kártyámat és a gép nem értesít a további teendőkről; ha lerobban a villamos és emiatt lekésem az esti műsort; ha a televízióadásban hibás kameraképeket váltogatnak, és véletlenül a háttérben lázasan készülődő műsorvezetőt kapcsolják be.

A bioanyagok tárgykultúráját bemutató kiállítás. Harsány Patrícia: Cooking Plastic, K11 Labor, 2023. 06. 13. – 07. 04.

Pedig a kényelmes kanapémtól kezdve minden, ami körülvesz, beleértve a blokkot, amit a bevásárlás után a zsebembe gyűrtem; a tévékészüléket; a benne sugárzott, profi díszletekkel és fénytechnikával ellátott showműsort; a konnektort, amibe a kábel csatlakozik; és egyáltalán az ország villamosenergia-ellátását biztosító hálózatot mind úgy tervezték meg, hogy az azokkal való interakcióm a lehető legfelhasználóbarátabb legyen. A design átszövi az életünket, a tervezett termékeket pedig nem kell és nem is érdemes izoláltan vizsgálni.

A designnak mindig is volt egy fontos szerepe, mégpedig az, hogy általa megértsük a társadalmi, politikai, gazdasági, tudományos, technológiai, kulturális, ökológiai átalakulásokat, miközben a design maga is változásokat generál; olyanokat, amelyek pozitívan hatnak ránk. A design szerepének optimista megítélése azonban ma élénk vitákat szül, ugyanis a modern design egyik alapelve – a felhasználó-központú tervezés – a fogyasztás serkentése által olyan gazdasági berendezkedést hozott létre, amely jelentősen hozzájárult a túltermeléshez és így közvetetten a klímakrízishez is. Ma a design fontos feladata a designer szerepének újragondolása. Ezeknek az összefüggéseknek a vizsgálata átvezet minket a designkultúra-tudományhoz, melynek célja a mélyebb megértése nem csupán a tárgyaknak, hanem azok kölcsönhatásainak is mindazokkal, akik a tárgy formálásában, előállításában, működtetésében és használatában részt vesznek.

Miben tér el a designkultúra módszertana más területekétől, például a vizuális kultúra vagy a művészettörténet elemzési eljárásaitól? Guy Julier designteoretikus szerint az új vizuális technológiák és médiumok a képek új típusait hozták létre, amiket fizikailag is máshogyan értelmezünk.[2] A látás és az érzékelés változik: a film, az animáció, de már maga a fotográfia is eltérő vizsgálati módszereket igényelt, habár ezt a művészettörténet sokáig figyelmen kívül hagyta. A képek burjánzásának korában a vizuális kultúratudomány megjelenése szükségszerű volt. Ma azonban túl kell lépnünk azon, hogy mindent képként elemzünk. Tárgyakkal élünk terekben, nem tekinthetünk el attól, hogy a valóság körülöttünk háromdimenziós, és mindemelett bonyolult kapcsolódások hálózata is.

A kortárs kultúrában a design túlmutat a szingularitásokon (legyen az téri, tárgyi, vizuális, vagy sorozatban gyártott produktum): a design ma dolgok, emberek és cselekmények hálózatát fedi le.[3] Julier szerint ennek vizsgálatára már nem elegendő a látásközpontú vizuális kultúratudomány, amely kontextusukból kiemelt reklámfotókat elemez, elkövetve ezzel újra a művészettörténet hibáját. Környezetünknek nem csak megfigyelői vagyunk, hanem használói is.

Egy márka arculata például kihat a tervezőgrafikai munkáktól kezdve a terméken át, az üzlethelyiség kialakítására, a webes megjelenésre, a dolgozók viseletére és vásárlókkal való kommunikációjukra is. Hogyan vizsgálhatnánk egy ilyen komplex esetben csupán azt, hogyan néz ki a márka logója? Több dimenzió megfigyelésére van szükség ahhoz, hogy érthetővé váljon a minket körülvevő világ működése. A designkultúra-tudomány ezzel foglalkozik.

EZ NEM MŰVÉSZETTÖRTÉNET ÓRA, ITT NEM A NAGY MESTEREK SZÁMÍTANAK

A designkultúra-kutatás egy szakértője, Ben Highmore szerint a designkultúra-tudománynak mellőznie kellene azt a megközelítést, amellyel a művészettörténet órákon találkoztunk.[4] A designkultúra esetében ugyanis nem a művészgéniuszok neveinek és műveik címeinek, azaz – a design keretrendszerére lefordítva ezt – nem a sztárdesignereknek, sőt, még csak nem is az általuk létrehozott tárgyak kiemelésének van a legfontosabb szerepe. Ben Highmore azt mondja: gondolkodjunk a designról, de ne gondolkodjunk a tervezőkről. Sőt, hagyjuk figyelmen kívül a termékeket is, és a legkevésbé gondoljunk úgy a designra, mint valami rendkívüli jelenségre. Ez a három kritérium, amit Highmore megkövetel tőlünk, szinte teljesen szembe megy azzal a designról alkotott képpel, ami a fogalom hibás használata által tévesen beivódik a társadalom tudatába.

A design az életünkben mindenütt jelen van, nem csupán termékek formájában, hanem designfolyamatokként is, amelyeknek részesei vagyunk. Highmore szerint a designkultúra-kutatásnak összesítenie kell mindazokat a szempontokat (legyen az akár az érzékelés, a világkereskedelem, az esztétika, vagy a technológia), amivel vizsgálhatjuk az anyagi világgal való kapcsolatunkat. Ha ebben a kutatásban figyelmen kívül hagyjuk a minket körülvevő környezet tervezőinek személyét, a kutatás nyitottabbá válik. A megtervezett tárgyat véglegesnek tekinteni szintén hiba: a design aktív környezetet teremt, a termékeknek a tervezést és a kivitelezést követő utóéletük (is) fontos. Hatással vannak társas kapcsolatainkra, érzelmeinkre, időbeosztásunkra anélkül, hogy bármiféle rendkívüliséggel kitűnnének, továbbra is a hétköznapi élet részeit képezik. De mit jelent ennek vizsgálata a gyakorlatban?

A PAPLAN TÖRTÉNETE A DESIGNKULTÚRA SZEMSZÖGÉBŐL

A designkultúra mint szemléletmód alkalmazására jó példa Highmore egyik esettanulmánya[5], melyben az ágyazás átalakulását és a ma használt steppelt paplan (duvet) elterjedését vizsgálja a brit kultúrközegben. Highmore történelmi, technológiai, médiatörténeti, gazdasági és életmódbeli változások sorát vezeti fel: a többrétegű, nehéz takaróhegyeket felváltó könnyű paplanok népszerűsödése nem lett volna elképzelhető anélkül, hogy ne indult volna el a hatvanas években a tömeges lakásvásárlás és a központi fűtés rendszere.

A paplanok mindennapi használatához a helyi vásárlókatalógusok reklámjai is hozzájárultak: a szerelmespárokat paplan alatt ábrázoló fotók és a hangzatos marketing kijelentések (például a vietnámi háború idején használt „Make love, not war" parafrázisaként használt „Make love, not bed" azaz szabad fordításban „Szeretkezz, ne ágyazz".) a szexuális felszabadulás üzenetét hordozták, az életmódbeli és kulturális változásokhoz pedig a könnyű paplan legalább annyira hozzájárult, mint a fogamzásgátló tabletták megjelenése, a feminizmus hetvenes évekbeli második hulláma, vagy a jelzáloghitelhez való hozzáférés.[6] Highmore gyakorlata, azaz hogy a különböző tudományterületek és történelmi, életmódbeli változások hálózatában értelmezi a tárgyakat, izgalmas kihívást jelenthet a designkultúra-tudomány kutatására vállalkozók számára.

A művészettörténet alapjaira építő designtörténet-írás helyett tehát a designkultúra történetére szervesen építő designtörténet-írás szolgálhat olyan elméleti alapként, amely túllép az alkotóorientált nézőponton és teljesebb képet adhat a jelenkori designról. Ez az az elemzési megközelítés, melynek segítségével a designnal foglalkozó hazai intézmények, múzeumok, kiállítások és egyetemi kurzusok, képzések rugalmasabban tudnak reagálni a tervezett környezet egyre növekvő bonyolultságára, és egy olyan szemléletet adhatnak, mely által leszámolhatunk a design fogalmát melléknévvé („designos") alakító, a designt kizárólag a stylinggal vagy a luxustermékekkel azonosító hibás szóhasználattal a szélesebb társadalmi közegben is.

New. Art. Stúdió. A legendás undergorund ruhaműhely történetét bemutató designkiállítás a MOME szervezésében, K11 Labor, 2024. 06. 17. – 07. 06.

[1] Moholy-Nagy L. 1996: Látás mozgásban. Műcsarnok-Intermédia, Budapest, 42. p.
[2] Julier, G. 2006: From Visual Culture to Design Culture. In: Design Issues, 2006: 22 (1): pp. 64–76.
[3] Julier, G. et al. 2019: Design Culture: Objects and Approaches. Bloomsbury, London, p. 2.
[4] Highmore, B. 2008: A Sideboard Manifesto: Design Culture in an Artificial World. In: The Design Culture Reader, Routledge, London-New York, pp. 1-11.
[5] Highmore, B. 2019: Taste and attunement: Design culture as world making. In: Julier, G. et al. 2019: Design Culture: Objects and Approaches. Bloomsbury, London, pp. 28-38.
[6] Highmore, B. 2019: Taste and attunement: Design culture as world making. In: Julier, G. et al. 2019: Design Culture: Objects and Approaches. Bloomsbury, London, pp. 28-38.

VISKI NOÉMI

Kurátor, kulturális újságíró. 2019-ben végzett a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem design- és művészetelmélet szakán, majd ugyanitt 2021-ben designelmélet mesterdiplomát szerzett. Írói és kurátori munkásságában egyaránt foglalkozik kortárs művészettel és designnal is. Fő szakmai érdeklődési területei a kelet-közép-európai régió designprojektjei, a designkultúra kiállítótéri és gyűjteményi reprezentációjának kutatása, illetve a spekulatív és kritikai design.

SZÍN

A kultúra közös ügyünk - Jó gyakorlatok

IV.

Kendereskert az élő hagyomány közösségi tere

Hajdúnánás közösségépítő gyakorlata a helyi gazdaság fejlesztésében és a helyi társadalom megerősítésében is ösztönzőleg hat. Megteremtették a Nánási Portékát, helyi fizető eszközt vezettek be, a Bocskai Koronát. A nánási szalmafonás újratanítása kiemelten sikeres volt, így lett a település az „Aranyszalma városa". Kendereskert egy egészen különleges közösségi tér a városban, ahol a hagyományos gazdálkodás és -életmód együtt jelenik meg. Ebben a térben megélhető a város természeti környezetének szépsége, sőt színvonalas események helyszíne is. Erről kérdezte Szólláth Tibor polgármestert Angyal László, Hajdú-Bihar vámegyei igazgató.

Angyal László (A.L.): A közösségépítésre Hajdúnánáson rengeteg példát találhatunk. Ennek oka az is lehet, hogy a településen a közös gondolkodásnak is van előzménye.

Szólláth Tibor (SZ.T.): Az itteni parasztpolgári világnak évszázados hagyományai vannak. A Hajdúságban demokratikus körülmények között, maguk közül választották a vezetőket, és a református világ logikáját követve alakították ki a közösségi életet, iskolákat, templomokat építettek. Rengeteg civil szervezettel büszkélkedhettünk, nagy hagyományokra visszatekintő kulturális és közösségi élet folyt a településen, ennek jelei és nyomai mai napig megmaradtak, ezekre próbáltunk építeni.

A.L.: Úgy gondolom, Hajdúnánás sok szempontból kiemelkedő és példaértékű. A közművelődés területén a modellváltás koncepcionális változást hozott. Mesélnél erről?

SZ.T.: Beke Pál, akit barátomnak nevezhettem, nagy hatással volt ránk. Vele beszélgetve szóba jött, hogy a település múltját hogyan lehetne élővé tenni. Ez egy hagyományos innováció, aminek az a lényege, hogy a hagyományos értékeinket hogyan lehet úgy éltetni a jelenben, hogy azok megállják a helyüket a változó világban. Úgy döntöttünk, hogy legyen egy kis „inkubátorház"-unk, ami a közösségeknek ad otthont. Az volt a cél, hogy minél több közösség otthonra találjon benne. Mi csak a lehetőséget adtuk meg nekik, hogy együtt legyenek, nem szóltunk bele abba, hogy mit csinálnak. Néha a bőség zavarával szenvedünk, lassan kinövik a közösségek a házat.

A.L.: Bemutatnál néhány jógyakorlatot?

SZ.T.: Bármibe is kezdtünk, az mind értelmezhető közösségépítésként is. Amikor fejlesztési tervekben gondolkodtunk, nem négy-öt ember ötletelt, hanem száz-százötven embert hívtunk meg az iskolaigazgatótól a nyugdíjasklub vezetőjéig és együtt gondolkodtunk azon, hogy milyen városban szeretnénk élni. A Nánási Portékával lett a mi márkánk. Helyi termelőket igyekeztünk segíteni azzal, hogy piacra juttatjuk a termékeiket. Gondolhatnánk arra is, hogy ezek a termelők igazából egymás riválisai, de mi összefogásra, együttműködésre ösztönöztük őket. Ezek az emberek közös bálokat szerveztek, elkezdtek összejárni és közösséget építeni. A Kendereskert nagyon romlott állapotban volt már, szerettük volna, hogy méltó legyen ahhoz az örökséghez, ahol található, így elkezdtük rendbe hozni. Hetekig csak a szemetet szedtük. Megálmodtunk ide egy látogatóközpontot kerttel és állattartó teleppel körülvéve. Fürdőváros vagyunk, úgy gondoltuk, hogy az ide érkező turistáknak programlehetőségeket nyújtunk, így nem messze a fürdőtől létrehoztuk ezt a központot, amihez egy olyan tanösvény vezet át, ami bemutatja, hogyan alakult át a kultúrtáj. A központban megismerhetik a város múltját, úgy szoktunk fogalmazni, hogy ez egy élő pásztormúzeum. A helyi fiataloknak is igazi kuriózum, különböző táborokat is szervezünk, szinte egész évben gyermekzsivajtól hangos a Kendereskert. Illetve van két nagy eseményünk: a „tavaszi kihajtás" és az „őszi behajtás". Egyedülálló az, amit mi itt Magyarországon őrzünk, ezért meg kell adni a méltó tiszteletet és megbecsülést. A központ nemzetközi rendezvényeknek is otthont ad. Nagyon szeretnek ide jönni, akár nosztalgiázni is, hiszen ez a kert mindig meghatározó helyszíne volt a közösség életének.

A.L.: Miben látod a Kendereskert közösségépítő erejét? Számomra ezek alapján a város kulturális identitásának jelképe.

SZ.T.: A nánásiak hagyományosan magukban hordozták ennek a térnek az erejét. A Hősös Ligete is ilyen, ami az első világháború során elhunytaknak állít emléket. Később majális parkká vált, majd a kétezres évek elején illegális hulladéklerakó hellyé, amit az elmúlt évek során mi újra közösségi térré alakítottunk. A tér és a Kendereskert korábban is szerves részei voltak a város életének, emiatt a lakosok ösztönösen jól érzik itt magukat.

Citera együttessel a közösségért

Gáborjánban a Kapunyitogató programnak köszönhetően hagyományőrző citera együttes alakult, amely ma már egyesületként működik és a helyi kulturális élet motorja. Ezzel párhuzamosan a település fejlesztése is elindult, a közfoglalkoztatási program révén több üzem is létrejött, amelyekkel a helyieket visszasegítették a munkaerőpiacra és egyúttal helyi értékekből helyi termékek születtek. Ma már nincs elvándorlás Gáborjánból. Erről beszélgettünk villáminterjúnkban Mezőné Nagy Gabriella közművelődési szakemberrel és Mező Gyula polgármesterrel.

R. Simor Katalin (R.S.K): Gáborjánban 2014-ben indult az a közösségi folyamat, ami jelenleg is tart és aminek köszönhetően szép eredményeket ér el a település. Gabriella, részese voltál ennek a kezdetek óta, hogyan indult?

Mezőné Nagy Gabriella (M.N.G.): Egy kapunyitogató alkalmával indult 2014 nyarán. Én már akkor is a közösségi életben dolgoztam közművelődési szakemberként, ami éppen a Nemzeti Művelődési Intézet által szervezett programmal vette ez kezdetét. Pontosan emlékszem a dátumra is, június 14-én volt a nyitó alkalom, mivel összesen két hetünk volt rá, hogy összehozzuk a régi citerazenekart, aminek én is tagja vagyok. Két hetünk volt az újraegyesülésre és egy produkció színpadra állítására.

R.S.K.: És ez olyan jól sikerült, hogy azóta is együtt vagytok és egyesületté alakultatok.

M.N.G.: Így van, hatan vagyunk tagjai és folyamatosan kapunk felkéréseket más településekről is.

R.S.K.: Polgármester úr, hogyan sikerült tőkét kovácsolni a településnek ebből az egyesületből?

Mező Gyula (M.GY.): Induláskor igen szegény volt ez a kis egyesület, még citerája sem volt mindenkinek, de a képviselő testülettel összefogva segítséget tudtunk nyújtani a tagoknak. Ahogy a feltételek javultak, szépen fejlődött az együttes is, napjainkra eljutottak oda, hogy minden eszköz a rendelkezésükre áll, több citerájuk, fellépőruhájuk is van, saját kisbuszuk, amivel tudnak fellépésekre menni, akár határainkon túlra is. Úgy gondolom, hatalmas lendületet kapott a falu és a kulturális élet is teljesen kivirágzott. Eljutottunk oda, hogy éves szinten több rendezvényünk van a faluban, ami a lakosság teljes egészét megmozgatja, a legkisebbektől a legidősebbekig.

R.S.K.: Ezzel párhuzamosan elindult egy gazdaságfejlesztő folyamat is a településen.

M.GY.: 2015-ben indult el a közmunkaprogram nálunk, aminek keretében több dolog is megvalósult. Van seprű- és cirokkötőnk, rongyszőnyegkötőnk, kosárfonónk, tészta üzemünk és mezőgazdasági programunk, amiben krumplit, hagymát, egyéb növényeket termesztünk, illetve fácánt, tyúkot és sertést nevelünk. Ez nagyon hasznos számunkra, hiszen nem kell a boltba szaladgálnunk, minden megvan helyben. Esetleg egy kis fűszert kell vennünk, ha azt is nem cserélem el valamelyik partnerünkkel.

R.S.K.: Hogy látja, ennek köszönhetően javult Gáborján népességmegtartó képessége?

M.GY.: Igen, rengeteget fejlődött a település. 2014-ben 900-an voltunk, 2017-re 840-re lecsökkent a lakosságunk, majd ahogy kezdetét vette a fejlődés, ismét 900-an lettünk. Óvodásaink száma is 50 felett van. Mindent megteszünk azért, hogy ez így is maradjon és fejlődjön tovább.

R.S.K.: És eljutottak odáig, hogy nincs eladó ház a faluban.

M.GY.: Örülünk neki, hogy az elmúlt 2-3 évben minden eladó házunk elkelt és nagyon sok fiatal hazaköltözött, itt telepedett le. Ebben az önkormányzat is igyekszik segíteni nekik.

R.S.K.: A sok munkalehetőség vonzza az embereket a településre?

M.GY.: Hozzájárul ehhez a kulturális pezsgés is, illetve meghatározó, hogy az autópálya itt megy el mellettünk, így Debrecen húsz perc alatt megközelíthető. Egyre élhetőbbé vált a település, ami megtartja a fiatalokat. Olyan sok munkalehetőség nincs a faluban, viszont a környező településeken jelentős számban akadnak.

Helyi értékek: nem csak a múlt emlékei

Pótor Melinda a mátészalkai Minden, ami Szatmár-Bereg Egyesület elnöke, Keresztfalvi Lajos a Borsodnádasdi Közösségi Ház és Könyvtár vezetője. Közös bennük komplex tapasztalatuk a kulturális alapú gazdaságfejlesztésben. Az alábbi értékek és kezdeményezések hozzájárulnak a települések imázsának és ismertségének gyarapodásához és inspirációt jelentenek a szakembereknek.

MINDEN, AMI SZATMÁR-BEREG

Mátészalkán egyesületet, irodát és üzletet építettek a helyi termékekre, illetve Szatmár-Bereg értékeire. 40-50 kézműves kistermelő érdekeit képviselik, helyi termékeket, a vármegye kulturális kincseit, hungarikumnak számító értékeit is meg lehet találni az ottani üzletben. Így találhatnak egyedi, helyi ajándékot könnyedén a szalkaiak, hosszú távon pedig az a cél, hogy országosan ismert és elismert brandet építsenek. De nem csak magukra gondolnak: az üzletben van egy vendég polc, amin más vármegyék különleges termékeit is be tudják mutatni. És nemcsak egyszerűen a polcra teszik azokat, hanem népszerűsítik is. A városbeliek nem értették eleinte a bolt ötletét, hiszen náluk is sokan készítenek saját lekvárt odahaza. Ők azzal érveltek, hogy egy helyen sok értéket tudnak megmutatni. A helyiek közül ma már sokan betérnek helyi sajtot, tejfölt venni. Ezekre a boltban nem tettek nagy árrést, hogy elérhetőek legyenek. Melinda mindenkinek azt üzeni: „Ha valakinek van egy álma és ott belül dobog a szíve ezért, akkor ne adja fel, akkor se, ha nehézségekbe ütközik. Merjünk nagyot álmodni, hiszen ez először nekünk is csak egy álom volt és hogy mi lett belőle, láthatják, ha eljönnek hozzánk Mátészalkára."

MOLNÁRKALÁCS ÉS FESZTIVÁL

Borsodnádasdon korábban is jelentős volt a hagyományápolás, hagyományőrzés, a paraszti kultúra és a betelepült gyári munkások indították el a molnárkalács sütést vagy gyártást, ami amire ma már egy fesztivál is épül. 1964-ben megalakult a lemezgyár és kialakítottak egy olyan eszközt, ami alkalmas a kalács sütésére. A gyár bezárását követően hanyatlott ez a hagyomány. A helyi iskola helytörténész tanára, Sági Tibor felfedezte hulladékgyűjtéskor, hogy a gyerekek rengeteg ilyen sütővasat cipeltek be. Ekkor mérték fel a gyerekek segítségével, hogy hány háznál található ilyen eszköz: 168 féle sütővasat találtak. Nincs két egyforma sütővas, minden család egyedi mintát használt. Tibor felismerte, hogy ezt a hagyományt tovább kell éltetni és volt egy fogékony réteg, aki meg akarta tanulni ezt a mesterséget. Erre épült a fesztivál, ahol eredeti sütővasakkal készítik a kalácsot. A fesztivált levédjegyeztették, majd 2012-ben bekerült az UNESCO szellemi kulturális örökség jegyzékébe is. Napjainkban országszerte tartanak bemutatósütéseket, illetve gazdaságfejlesztő céllal már nagyüzemben is gyártják, jelenleg 25-30 üzletben megvásárolható. Lajos úgy látja: „Ha van egy olyan népszokás, amit fel lehet karolni és identitás megerősítő erővel bír, abba érdemes erőt és energiát fektetni. Mi egy elszegényedő település vagyunk, de nagyon jó közösségépítő erővel bírt ez a kezdeményezés, és nemcsak az a tudás, amit megszereztünk közben, hanem a közös cselekvés is. Bíztatok mindenkit, hogy találja meg saját értékeit."

(A cikk a Változások vonzásában műsor alapján készült.)

Nemzeti Művelődési Intézet
NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET
Érték. Közösség. Élmény.
nemzetimuvelodesiintezet
nmi.hu

SZÍN

Aktualitások a közösségi művelődésben

V.

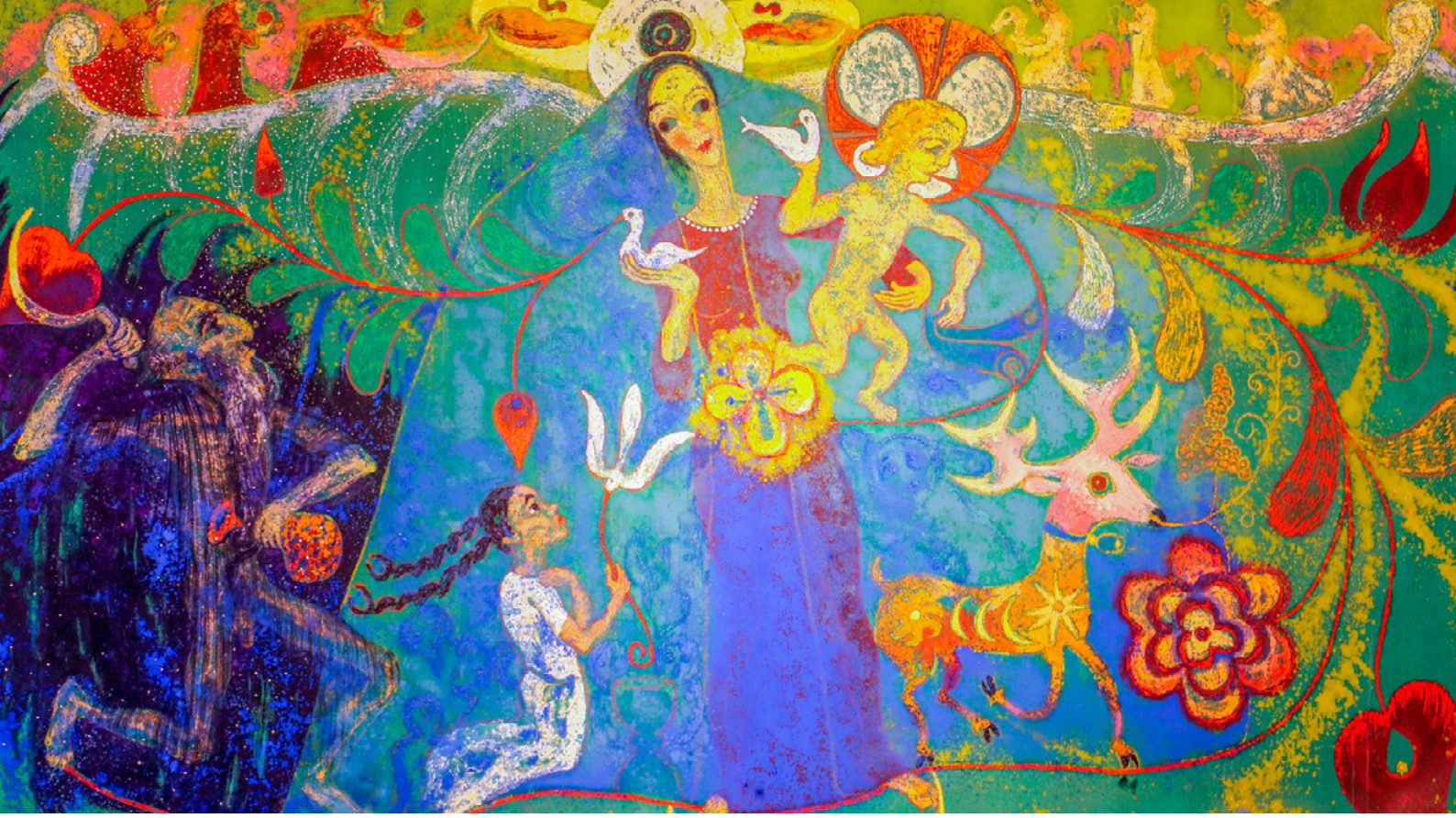

Vármegyei igazgatóságok vezetőivel indult a 2024-es szakmai munka

Az évindító értekezleten az intézmény ügyvezetői és igazgatói előadásai után a szakmai nap műhelymunkával zárult. Változások várhatók a közművelődés területért felelős szaktárca, a Kulturális és Innovációs Minisztérium tájékoztatásai alapján a 2024-es évben.

Az egyik legfontosabb, hogy a működési támogatás mellett hangsúlyossá válik a programfinanszírozás is - hallhatták az évindító értekezleten a Nemzeti Művelődési Intézet vármegyei igazgatói.

SzaRVaSNyoMoN szabadegyetem – velünk élő szerves hagyományunk nyomában 2024-ben is

A Nemzeti Művelődési Intézet Makoldi Sándor Központja 2022-ben indította el szabadegyetemi mintaprogramját, mely ez év januárjában harmadik évét kezdte meg Velünk élő őshagyomány címmel, népmeséink, mondáink, archaikus imádságaink világába engedve mélyebb betekintést.

A szabadegyetem kezdeti célkitűzése nem változott, mely a szerves magyar műveltség megismerésének, megértésének elősegítése, szélesebb körű kiterjesztése.

A Makoldi Sándor Központ munkatársai, Szántai Lajos műveltségkutató és Harangozó Imre néprajzkutató nevével fémjelzett előadássorozat alkalmait ezúttal is online és jelenléti formában láthatják az érdeklődők, ám ebben az évben jelentős innovációként az Intézet beemelte a Közösségépítő Kultúránk programjába a szabadegyetemi sorozatot. Így újabb célcsoportokat vonhattunk be az előadások látogatásába, ennek eredményeként a vármegyei Igazgatóságok szervezésében az első félév tizenegy előadását közel hatszázan tekintették meg jelenléti formában.

Emellett székházvezetésen vettek részt, amelynek keretében beavatást nyerhettek a székház szerves műveltségünkből merítő, teljes vizuális programjába, ezen belül Makoldi Sándor Erő-hívás c. festmény sorozatának képi üzenetébe is.

Közművelődési intézmények és önkormányzatok részesültek minisztériumi elismerésben a magyar kultúra napján

Elismerő címeket és kiválósági díjakat adott át a magyar kultúra napján a közművelődési szakterületen a Kulturális és Innovációs Minisztérium a magyar kultúra egyik bölcsőjében, a felszentelésének 800 éves jubileumát ünneplő Pannonhalmi Bencés Főapátságban.

Ünnepélyes keretek között a Minősített Közművelődési Intézmény Cím elismeréseket, a Közművelődési Kiválóság Díjakat, és első alkalommal a Minősített Közösségi Színtér Cím elismeréseket is átadták a magyar kultúra napján Pannonhalmán. A minősítésekre azok a szervezetek pályázhatnak, amelyek a minőségfejlesztés, a hatékony munkavégzés területén kimagasló teljesítményt nyújtanak, újításokat vezetnek be, és képesek irányt mutatni másoknak.

A közművelődés díjazott és elismert szereplői jó gyakorlataikat szakmai napokon és rendezvényeken osztják meg, újításaikról és eredményeikről beszámolnak, szakmai hálózatot hoznak létre, széleskörű partnerséget alakítanak ki, valamint támogatják a fiatal munkatársakat.

A Minősített Közművelődési Intézmény Cím, a Közművelődési Minőség Díj összetartozik a Nemzeti Művelődési Intézet nevével. Immár ebbe a rendszerbe illeszkedik az újonnan alapított Minősített Közösségi Színtér Cím is. A Nemzeti Művelődési Intézet fogja össze a pályázatokat a kiírástól a minősítések lezárásáig, javaslatokat fogalmaz meg a további fejlesztések területén, és erősíti az intézményeket feladatellátásuk során.

Minősített
Közművelődési
Intézmény

KÖZMŰVELŐDÉSI MINŐSÉG DÍJBAN RÉSZESÜLT:

Csabagyöngye Kulturális Központ (Békéscsaba, Békés vármegye)
Kossuth Művelődési Központ és Halász Boldizsár Városi Könyvtár (Dabas, Pest vármegye)

MINŐSÍTETT KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZMÉNY CÍMBEN RÉSZESÜLT:

Kossuth Művelődési Központ Nonprofit Kft. (Cegléd, Pest vármegye)
Petőfi Sándor Művelődési Ház (Csömör, Pest vármegye)
DEMKI Debreceni Művelődési Központ és Ifjúsági Ház Nonprofit Kft. (Debrecen, Hajdú-Bihar vármegye)
Marcali Művelődési és Szabadidős Központ Nonprofit Kft. (Marcali, Somogy vármegye)
Székesfehérvári Közösségi és Kulturális Központ (Székesfehérvár, Fejér vármegye)
AGORA Savaria Kulturális és Médiaközpont Nonprofit Kft. (Szombathely, Vas vármegye)
Zichy Mihály Művelődési Központ (Tab, Somogy vármegye)
Agóra Veszprém Kulturális Központ (Veszprém, Veszprém vármegye)

MINŐSÍTETT KÖZÖSSÉGI SZÍNTÉR CÍM VISELÉSÉRE JOGOSULT:

Alsóörs Község Önkormányzata (Alsóörs, Veszprém vármegye)
Bakonycsernye Nagyközség Önkormányzata (Bakonycsernye, Fejér vármegye)
Balatonberény Község Önkormányzata (Balatonberény, Somogy vármegye)
Bükkszék Község Önkormányzata (Bükkszék, Heves vármegye)
Ebes Községi Önkormányzat – Ebes Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft. (Ebes, Hajdú-Bihar vármegye)
Karakószörcsök Község Önkormányzata (Karakószörcsök, Veszprém vármegye)
Kenézlő Község Önkormányzata (Kenézlő, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye)
Lócs Község Önkormányzata (Lócs, Vas vármegye)
Nemesbőd Község Önkormányzata (Nemesbőd, Vas vármegye)
Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata – Nevelők Háza Egyesület (Pécs, Baranya vármegye)
Sárisáp Község Önkormányzata (Sárisáp, Komárom-Esztergom vármegye)
Tardona Község Önkormányzata (Tardona, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye)
Tormásliget Község Önkormányzata (Tormásliget, Vas vármegye)
Zalavár Község Önkormányzata (Zalavár, Zala vármegye)

Közösségeket épít a Pajtaszínházi Program

Kilencedik alkalommal rendezték meg a Pajtaszínházi Szemlét a Nemzeti Színházban január 27-én és 28-án. A Nemzeti Művelődési Intézet, a Nemzeti Színház és a Magyar Teátrumi Társaság által szervezett eseménynek és az amatőr színjátszók többéves munkájának a falusi közösségek összetartásában a szervezők és a résztvevők szerint beérni látszik a gyümölcse.

Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház igazgatója, a Magyar Teátrumi Társaság elnöke köszöntőjében kiemelte, hogy nagy büszkeség számukra a Pajtaszínházi Szemle, hiszen a színház mindenkié, és a nemzet teátruma a magyar kultúra napja alkalmából immáron kilencedik éve nyitja ki a kapuit. Hozzátette: az elmúlt esztendőkben több mint 150 társulat vett részt a Pajtaszínházi Programban, elsősorban a falusi amatőr színjátszók, akik komplexitásában építik a vidéki Magyarországon a közösségeket.

„Az emberek rájönnek, hogy jó együtt lenni. Létrejön egy közös dolog, ami maga a csoda” - összegezte a Nemzeti Színház igazgatója.

„Minden egyes előadás mögött egy-egy közösség története is ott van. Ezek azok a történetek, amelyek összetartják a közösségeket, hiszen az amatőr színjátszóknak is van miről beszélniük, élményeket és emlékeket tudnak közösen feleleveníteni, felidézni a későbbiekben” - fűzte hozzá Novák Irén, a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője beszédében. Az intézet küldetése kapcsán azt is elmondta: keresik, felkarolják a tehetségeket, és támogatják a közösségeket, hiszen ezzel a magyar nemzet társadalmi jólétéhez járulnak hozzá.

Szervezetfejlesztés és szakmai tudásátadás a Nemzeti Művelődési Intézet februári belső képzésén

A szakterületet érintő változások és a 2024-es év tervei kerültek napirendre a Nemzeti Művelődési Intézet belső képzésén az intézet székházában Lakiteleken. Az esemény a felsővezetés plenáris előadásait követően interaktív műhelymunkákkal folytatódott.

Novák Irén ügyvezető azt hangsúlyozta, hogy az intézet újragondolt működésében nagy szerepet szán a hosszú távú tervezésnek, a programfinanszírozásnak, valamint a saját bevételszerzésre irányuló törekvéseknek.

„A Nemzeti Művelődési Intézetnél azért dolgozunk, hogy elérhetővé tegyük azokat az élményeket, amelyek kiszakítanak a szürke hétköznapokból, pezsgőbbé teszik az életet, és inspirálnak minket” - hangsúlyozta Novák Irén.

Sonkoly János ügyvezető és Susáné Zakar Orsolya gazdálkodási igazgató a hozzájuk tartozó szervezeti egységek feladatainak bemutatása mellett kiemelték a szervezet által a munkavállalók számára nyújtott előnyöket és javakat, illetve az eredményes feladatvégzéshez elvárt attitűdöket. „Az erőforrások megfelelő optimalizálásával, a feladatok közös megbeszélésével, a jól működő csapatmunkával haladhatunk eredményesen céljaink elérése felé” - foglalta össze Susáné Zakar Orsolya.

Dr. Juhász Erika szakmafejlesztési igazgató a hazai és a nemzetközi együttműködések jelentőségére, valamint a munkatársak folyamatos továbbképzésére helyezte a fókuszt. Az állandó fejlődés, a folyamatok mindig közös utakat jelentenek, melyek felkészült és elkötelezett szakembereket kívánnak.

Dr. Baloghné Uracs Marianna szakmai igazgató 2024-et a kulturális alapellátás és a közösségi művelődés továbbfejlesztésének éveként határozta meg. Kiemelte: a Nemzeti Művelődési Intézet egy évtizednyi munka eredményeire építhet, hatalmas lehetőség van az intézmény kezében, hogy tevékenységével alakítsa szakterületet, ezért kiemelten fontos a felelősségteljes munkavégzés.

Elindult a 2024-es Közművelődési Tudományos Kutatási Program

Kutatók és kutatócsoportok mutatkoztak be a Közművelődési Tudományos Kutatási Program nyitóalkalmán a Nemzeti Művelődési Intézet székházában Lakiteleken, március elsején.

A Nemzeti Művelődési Intézet által gondozott Közművelődési Tudományos Kutatási Program célja a kutatómunka támogatása, a tudományos munkát végzők számának növelése, a szakterületre vonatkozó kutatások számának emelése, valamint a közösségi művelődés iránt érdeklődő kezdő és tapasztaltabb kutatók elköteleződésének erősítése.

A nyitóeseményen a kutatók és a kutatócsoportok egyenként bemutatták kutatási tervüket. Többek között a közművelődési szakemberek pályaképe, a népfőiskolák közösségépítő tevékenysége vagy a kulturális igazgatás és intézményrendszer nemzetközi kitekintésben szerepel a kutatási témák között 2024-ben.

Mesékből kelt életre az alkotó közösségek értékteremtő ereje

„Egyszer volt, hol nem volt…” – a népmesék varázslatos világa című alkotópályázatra beérkezett munkákból nyílt kiállítás a Nemzeti Művelődési Intézet székházában. A magyar népmesékhez kapcsolódó alkotópályázatra a Nemzeti Művelődési Intézet ASzakkör programjának Kárpát-medencében elindult szakkörei közül bármely típusban készített alkotással pályázhattak a közösségek tagjai. Több mint száz kreatív pályamunka érkezett, Magyarország minden vármegyéje és határon túli régiók is aktívan vettek részt az alkotópályázaton.

Novák Irén, az intézet ügyvezetője a kiállítás megnyitóján felelevenítette, hogy a magyar népmese 2020. október 15-e óta hungarikum, a magyar népmesék pedig sokak számára összeforrtak a televíziós sorozat a történeteivel, a Kaláka együttes főcímzenéjével, Szabó Gyula színművész hangjával, de Jankovics Marcell rendező jóvoltából minden epizódban megismerhető egy-egy táj jellegzetes népművészetének motívumkincse.

„A magyar népmese ősidők óta az életünk része. Elődeink mesélték történeteiket a Kárpátokon való átkeléskor és jóval azután, generációkon át öröklődött minden fabula, szerte a Kárpát-medencében, függetlenül attól, hogy a magyarul mesélők lakhelye melyik országhoz tartozott földrajzi értelemben. Erre építve bátran hirdettük meg mindenki számára az ’Egyszer volt, hol nem volt…’ - a magyar népmesék varázslatos világa című alkotópályázatunkat” - emelte ki Novák Irén ügyvezető.

Az alkotópályázatra beérkezett pályamunkákat szakmailag a Békés Megyei Népművészeti Egyesület bírálta el. Pál Miklósné, a Békés Megyei Népművészeti Egyesület elnöke arról beszélt, hogy a 108 szakkör által beküldött pályamunkákat tizennyolc tagú zsűri értékelte. A bíráló bizottság tizenkét szempont mentén állította össze értékelését, amelyek között szerepelt a kivitelezés minősége, az alapanyag, a funkció és a díszítés összhangja, valamint a műfajnak, illetve népi kézművességnek való megfelelés, de szempont volt az is, hogy az alkotás mit nyújt a befogadónak.

A tárlatmegnyitón közreműködött Berecz András énekes, mesemondó, népmesegyűjtő, folklórkutató és előadóművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

Kitüntetések a közművelődésben március 15-e alkalmából

Magas rangú állami kitüntetésekkel ismerték el a közművelődés területén dolgozókat nemzeti ünnepünk, március 15-e alkalmából. Gratulálunk a kitüntetetteknek!

Sulyok Tamás köztársasági elnök a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetést adományozta a magyar kultúra ápolását és népszerűsítését szolgáló tevékenysége, valamint Debrecen város érdekében végzett odaadó munkája elismeréseként Bódor Editnek, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának egyházi és határon túli kapcsolatokért felelős polgármesteri tanácsadójának.

MAGYAR ARANY ÉRDEMKERESZT POLGÁRI TAGOZAT KITÜNTETÉSBEN RÉSZESÜLT:

Domokos István
a Kossuth Rádió Országjáró magazin műsorának felelős szerkesztője
Hubert Erzsébet Borbála
művelődésszervező és néprajzkutató, a Debreceni és Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület elnöke

A MAGYAR ARANY ÉRDEMKERESZT KITÜNTETÉSBEN RÉSZESÜLT:

Szentei Tamás
Debrecen Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal, Kulturális Osztály vezetője

MAGYAR ÉRDEMREND LOVAGKERESZT POLGÁRI TAGOZAT KITÜNTETÉSBEN RÉSZESÜLT:

Barta Dóra
Harangozó Gyula-díjas táncművész, koreográfus, érdemes művész, a Kecskeméti City Balett, a Kecskeméti Katona József Nemzeti Színház balett tagozatának vezetője, a Hírös Agóra Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója

MAGYAR ÉRDEMREND LOVAGKERESZT POLGÁRI TAGOZAT KITÜNTETÉSBEN RÉSZESÜLT:

Kékedi László Vilmos
népi iparművész, a népművészet mestere, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja,
a Népművészeti Tagozat vezetője, Kisgyőr község polgármestere

A MAGYAR ARANY ÉRDEMKERESZT KITÜNTETÉSBEN RÉSZESÜLT:

Hoffner Tibor
a Pannon Kincsesház Kft. ügyvezetője, a Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért szakmai vezetője,
Taliándörögd község korábbi polgármestere

MAGYAR EZÜST ÉRDEMKERESZT POLGÁRI TAGOZAT KITÜNTETÉSBEN RÉSZESÜLT:

Lisztes Éva
a Berettyó Kulturális Központ igazgatóhelyettese, a Bihari Szabadművelődési és Népfőiskolai Egyesület elnöke

A MAGYAR BRONZ ÉRDEMKERESZT KITÜNTETÉSBEN RÉSZESÜLT:

Barczáné Tóth Boglárka
a tapolcai Tamási Áron Művelődési Központ intézményvezetője

MAGYAR EZÜST ÉRDEMKERESZT POLGÁRI TAGOZAT KITÜNTETÉSBEN RÉSZESÜLT:

Balogh Zsigmond
fafaragó mester, népi iparművész

Befektetés a kultúrába

„A kultúra közös ügyünk – Befektetés a kultúrába” címmel rendezte meg tavaszi stratégiai konferenciáját a Nemzeti Művelődési Intézet Lakiteleken március 20-án. Nem csak a közművelődési szakterületen dolgozók, hanem partnerintézmények képviselői és településvezetők is részt vettek a plenáris előadásokon és műhelymunkákon.

Szentmártoni János helyettes államtitkár, a Kulturális és Innovációs Minisztérium nevében köszöntötte a stratégiai konferencián megjelenteket. Kiemelte, hogy a kultúra nem csupán ügy, hanem olyan éltető közeg az embernek, mint halnak a víz.

„A kultúrába való befektetés hosszú távú, egy nép megmaradásának fedezete, amely nem csak gazdaságilag, hanem szellemileg térül meg. Egy társadalom mentális egészségét segít megőrizni. A kultúrába való befektetés nemzetmegtartó erővel bír, ezért mindannyiunk felelőssége a kultúra támogatása szellemi és anyagi tőkével, pénzzel, ötlettel, javaslattal és vízióval. Kultúránk megőrzése azért is fontos, hogy a gyermekeink épek maradjanak, hogy esélyük legyen jobbá tenni a világot. Nem az a kérdés, hogy milyen világot hagyunk a gyermekeinkre, hanem milyen gyermekeket hagyunk a világra” - fogalmazott Szentmártoni János.

Novák Irén, a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője azzal a gondolattal nyitotta meg a rendezvényt, hogy az Intézet stratégiai konferenciáin jellemzően olyan aktuális témákat vetnek fel, amelyek hatással vannak a közművelődésre, továbbá a szakemberek tudnak egymástól tanulni, valamint bővíteni tudják az ismereteiket és látókörüket.

Lezsák Sándor, az Országgyűlés alelnöke, a Népfőiskola Alapítvány kuratóriumának elnöke köszöntőjében saját, több évtizedes szakmai tapasztalatait osztotta meg a kulturális és közművelődési események, rendezvények és programok finanszírozásával kapcsolatban.

Évet értékeltek és a jövő évet tervezték a határon túli magyar szakköri közösségek

Szakmai műhelymunkán értékelték ASzakkör Program 2023/2024-es évét, valamint tervezték az idei évadzáró kiállításokat és a jövő évet a határon túli magyar közösségek Felvidéken, Nagykaposon.

A határon túli magyar szakköri közösségek az ASzakkör program indulásától kezdődően bekapcsolódtak a Nemzeti Művelődési Intézet tárgyalkotó kézműves tevékenységeibe. Idén összesen 582 határon túli szakköri közösség működik, közel 3000 résztvevővel.

A 2024. április 4-6. között Felvidéken, Nagykaposon tartott szakmai műhelymunkán az előző év szakköri közösségeinek munkáját értékelték, szervezték az évadzáró kiállításokat és a következő évet. Az eseményen minden határon túli közösség koordinátora részt vett.

Az ASzakkör program mellett napirendre kerültek a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai képzései, a Pajtaszínház Program, a Bűvös Bábos Program, a KözösÉg Fesztivál.

A látóutakban rejlő lehetőségeket első kézből is megtapasztalták a szakmai közösség tagjai, amikor ellátogattak Királyhelmecre, a magyar múzeumba, a borsi Rákóczi-várkastélyba, a Dobóruszkára, Dobó István sírhelyéhez, valamint Nagyszelmencre, a kettévágott faluba.

Karrierlehetőségek tárházát ismerhették meg az egyetemisták

Több mint száz közösségszervezés alapszakos hallgató és oktatóik látogattak a Nemzeti Művelődési Intézet székházába, Lakitelekre április 18-án.

A közművelődési szakterületen szakmai elköteleződést erősítő programsorozat eseményére a Pécsi Tudományegyetemről, a Budapesti Gazdasági Egyetemről, valamint a Kodolányi János Egyetemről érkeztek hallgatók.

A Nemzeti Művelődési Intézet a program keretében lehetőséget biztosított arra, hogy a hallgatók megismerjék az Intézet székházát, a kultúrstratégiai intézmény munkáját. Előadások és interaktív tréning formában a közművelődési karrierlehetőségekről is áttekintést nyújtott a program a hallgatók számára. Megtudhatták: a közművelődési szervezeteken túl a közigazgatásban, valamint az oktatói és kutatói pályán is számos lehetőség közül választhatnak a sikeres diplomaszerzést követően.

Agóra szakmai műhely tanácskozott Lakiteleken

Magyarország tizennégy agórája folyamatosan minden szervezetével képviselteti magát az évente két-három alkalommal megrendezésre kerülő szakmai tanácskozáson. A tavaszi alkalom egyik helyszíne a Nemzeti Művelődési Intézet székháza volt Lakiteleken.

Az Agóra szakmai műhely már több mint tíz éve működik a Nemzeti Művelődési Intézet koordinálásával. Ezúttal Lakitelek mellett a kecskeméti Hírös Agóra volt a rendezvény házigazdája, ahol az aktuális szakmai témák megbeszélése, új innovációk elindítása mellett a kecskeméti házigazdák szakmai tevékenységével is részletesen megismerkedett a több mint negyven résztvevő.

A tanácskozáson részt vett Závogyán Magdolna, a Kulturális és Innovációs Minisztérium kultúráért felelős államtitkára, aki többek között a közművelődési szakma hazai helyzetét elemezte.

A „Szolgáltató Agóra” című kerekasztal-beszélgetést Novák Irén, a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője vezette, melyben Fekete-Dombi Ildikó, a gyulai Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. ügyvezetője és Somogyi Béla, a debreceni Agóra Tudományos Élményközpont ügyvezetője osztotta meg szakmai tapasztalatait.

„Ma van húsvét napja” – húsvéti hagyományaink a Kárpát-medencében

Ezzel a címmel hirdetett fotó- és videópályázatot a húsvét helyi népszokásainak megismerése érdekében közösségek számára a Nemzeti Művelődési Intézet, arra hívva a pályázókat, hogy dokumentálják és népszerűsítsék a közösségekben megélt húsvéti ünnepeket. A pályázat fókuszában a hímes tojás állt, ezért ennek mindenképpen meg kellett jelennie a pályázatban.

A zsűri a pályamunkák értékelése kapcsán hangsúlyozta, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet pályázata lehetőséget biztosított, hogy olyan videók és fotók készüljenek, amelyek rávilágítanak a valódi értékekre, a húsvéti ünnepkör és a hagyományainak igazi megélésére közösségekben. A jövőre vonatkozóan biztatták a pályázókat, hogy bátran mutassák meg elődeik húsvéti szokásait, az ünnepek valódi tartalmi rendjét egy-egy településen.

A zsűri tagja volt a Nemzeti Művelődési Intézet részéről Harangozó Imre néprajzkutató, a Magyar Művészeti Akadémia levelező tagja, a Tojásdíszítők Egyesülete részéről pedig Berkovics Emőke Népi Tárgyalkotó Iparművész, Gajdos Zsuzsanna Népművészet Ifjú Mestere, Népi Tárgyalkotó Iparművész, valamint Jókainé Gombosi Beatrix néprajzkutató, Népi Tárgyalkotó Iparművész.

A díjazottak szakköri csomagban részesültek. Kiemelkedő volt Gerzsenyiné Hódos Ildikó A múltunk örökségei a jövőnk értékei című, illetve az óvodás, kisiskolás kategóriában Berényi Éva Húsvét Vámosszabadin című pályaműve.

Többszáz gyermek a paravánok mögött

Összesen tizenkilenc magyarországi és tíz határon túli csoport mutatkozott be a Bábos Találkozók alkalmával az „Amatőr bábjátszás fejlesztése a Kárpát-medencében” programban. A Pápai Művelődéstörténeti Társaság – Pegazus Népfőiskola „Amatőr bábjátszás fejlesztése a Kárpát-medencében” programja keretében többszáz magyarországi és határon túli gyermek mutatkozott be az elmúlt hónapokban a regionális Bábos Találkozókon Veszprémben, Debrecenben, Tiszakécskén és a felvidéki Pozsonyeperjesen. A program szakmai vezetője a pápai Pegazus Színház volt, a koordinációban a Nemzeti Művelődési Intézet is részt vett.

A találkozók sorát az Agóra Veszprém Kulturális Központban rendezett Bábos Találkozó nyitotta. Nem volt újdonság a bábos rendezvény az intézményben, hiszen a központ tavaly a Bűvös Bábos Fesztiválnak adott otthont.

Brányi Mária, Veszprém alpolgármestere köszöntőjében elmondta: a 2023. évi Európa Kulturális Fővárosa programban való bemutatkozás után ismét Veszprém ad otthont a Bábos Találkozó nagyszabású programjának. Sarkadi Nagy László és Végh Zsolt, a Pegazus Színház igazgatói, a projekt szakmai vezetői, mint a zsűri tagjai is köszöntötték a találkozó résztvevőit.

Igazán különleges, vidám és érdekes előadásokat, klaszszikus meséket, valamint a közönség bábos produkcióját is láthatták az érdeklődők, de sokat tanulhattak a csoportok egymástól is. A Bábos Találkozón a felnőttek, csoportvezetők szakmai beszélgetésen vettek részt. A bábcsoportok gyermek részvevőit kézműves játszóház, táncház és egy igazi világbajnok lufihajtogató is várta.

Hogy minden báb a helyén legyen, vagy hogy időben villanjon fel a fény az árnyjátékhoz a színpadon, ahhoz összefogás és közös munka szükséges a paraván mögött. A bábjáték egy összetett műfaj, mely a gyermekek különböző készségeit fejleszti, többek között a beszédkészséget, a csapatmunkát, a koncentrációt és a motorikus képességeket, tartják a szakemberek.

A Bábos Találkozók utolsó állomása Tiszakécskén volt, ahol paravános, asztali és élőszereplős játékkal is találkozhatott a közönség. Minden csoport más és más bábtechnikához nyúlt az előadás elkészítésekor. A találkozón háromfős zsűri értékelte a produkciókat. Lénárt András bábművész, Bagi Márta és Tóth Géza Sándorné pedagógusok, bábjátékosok szakmai jótanácsokkal látták el a bemutatók után a csoportvezetőket és mentorokat. Tiszakécskére is érkeztek határon túli fiatalok: két vajdasági bábcsoport előadását tekinthették meg az érdeklődők.

„Állati jó” az idei Közösségek Hete országszerte

Ember és állat kapcsolatát ünnepelte az idei Közösségek Hete országos rendezvénysorozat május 20-a és május 26-a között. Az „Ez állati jó lesz!” mottó jegyében országszerte közösségi programokat szerveztek a közművelődési intézmények, a múzeumok, a könyvtárak és a különböző civil közösségek.

A rendezvénysorozat 2017-ben indult útjára a „Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás” című európai uniós projekt keretében. A rendezvény a Szabadtéri Néprajzi Múzeum igazgatósága, a Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ koordinálásával és az Országos Széchényi Könyvtár, valamint a Nemzeti Művelődési Intézet együttműködésével valósult meg. A Nemzeti Művelődési Intézet szakmai küldetésének része, hogy ezt a szellemiséget terjessze az országban.

Dr. Cseri Miklós, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum főigazgatója hangsúlyozta: a Közösségek Hete szép példa arra, hogy egy európai uniós projektben kifejlesztett program a projekt befejezését követően is tovább él, sőt évről évre egyre nagyobb érdeklődés kíséri. Az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója, Rózsa Dávid elmondta: a könyvtárak a településeken valódi közösségformáló erővel bírnak, hiszen megszólítják az oktatási-nevelési intézmények tanulóit és a felnőtteken át a szépkorú olvasókat is.

Dr. Baloghné Uracs Marianna, a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai igazgatója a közművelődési intézmények kulturális agóra szerepét emelte ki a Közösségek Hete országos rendezvénysorozat megnyitása kapcsán. Elmondta, hogy a 2024. évi tematika rendkívül sokszínű kapcsolódási lehetőséget biztosít a programszervezőknek, segítve a felelős állattartás és a környezettudatos szemlélet országos népszerűsítését.

A helyi közösségeket erősítik a többfunkciós színterek és szolgáltatások

Mérföldkő jelentőségű együttműködési rendszert épít ki a Magyar Posta és a Nemzeti Művelődési Intézet. Závogyán Magdolna, a Kulturális és Innovációs Minisztérium kultúráért felelős államtitkára világörökségi helyszínen, a hollókői múzeumposta átadásán szólt az együttműködésről.

A Nemzeti Művelődési Intézet és a Magyar Posta egyaránt elkötelezett abban, hogy támogassa a vidék megtartó erejét, és keresse azokat a megoldásokat, amelyekkel hozzájárulhatnak a települések intézményeinek hatékony és fenntartható működéséhez. A két szervezet egyeztetést folytatott annak érdekében, hogy konstruktív megoldást ajánlhassanak a településeknek.

A Magyar Posta 2023 februárjától hirdette meg a Postapartneri programját, melynek keretében postahelyek partnerségi üzemeltetésére keres együttműködő partnereket, kiemelten a 400 és 1500 fő közötti lakosságszámú településekre. A Postapartnerek az alapvető postai szolgáltatásokhoz kapcsolódó felvételi és értékesítési tevékenységben működnek közre. A Postapartneri programhoz való csatlakozás lehetővé teszi, hogy a szolgáltatások helyben, az adott kistelepülésen elérhetőek legyenek.

A Nemzeti Művelődési Intézet vármegyei hálózatával valamennyi 1500 fő alatti települést eléri. Az Nemzeti Művelődési Intézet ajánlja a lehetőséget a közművelődésben kistelepülésen dolgozó szakemberek számára.

Értékek, közösség és jó példák a KÉK országos programsorozatban

Több mint tízezer látogató hazánk többszáz településéről vett részt a Nemzeti Művelődési Intézet által szervezett Közösségépítő Kultúránk országos programsorozatban 2024 tavaszán. Lakitelek, Kondoros, Kiscsősz, Gyula, Kaposmérő és Kápolnásnyék – hazánk hat emblematikus helyszíne várta az érdeklődőket. Olyan intézményeket, szervezeteket ismerhettek meg, amelyekben kiemelkedő kulturális-, értékközvetítő-, közösségépítő tevékenység folyik, és amelyek a szakembereknek példát, a közösségek tagjainak pedig motivációt adhatnak. A kulturális intézmények és szervezetek nem csak a településen élők számára biztosítanak minőségi programokat, valamint segítik a közösségek működését, hanem sok látogatót vonzanak azokkal a különleges szolgáltatásokkal, melyek egyediek és a helyi értékekre építenek.

Folytatódik a KÉK Látóút Program

A Nemzeti Művelődési Intézet folytatja a korábban nagy sikerrel lebonyolított Közösségépítő Kultúránk (KÉK) programsorozatát, az eddigi megszokott szakmai utak mellett új típusú kínálatot is biztosít. KÉK Látóút Program címen szakmai tapasztalatcserét, gyakorlati tudásátadást kínálunk Látópontokra, elsősorban közművelődési szakemberek, településvezetők, felsőoktatásban résztvevő hallgatók, civil szervezetek képviselői részére.

A Látópont Hálózatot a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesület hozta létre. A Látópontok olyan települések, közösségi színterek, közművelődési intézmények, civil szervezetek, ahol bemutatható, megérthető és eltanulható valamely közösségi jó gyakorlat. Ahol a tapasztalataikat szívesen megosztják az érdeklődőkkel, inspirálva, motiválva őket.

Jelenleg 101 Látópont Címbirtokos nyerte el pályázat útján ezt a rangos címet a Kárpát-medencében. Közülük 42 szervezet vállalta, hogy részt vesz az idei Programban, és látóutakon fogadják az érdeklődőket.

A látóutak kétnaposak, lehetőséget adva alkalmanként két település közösségi munkájának megismerésére, valamint esti beszélgetésre, kapcsolatépítésre is. A résztvevők maximális létszáma húsz fő.

Az esemény célja, hogy a résztvevők megismerjék a közművelődés kultúraközvetítő, közösségépítő szerepét, megtapasztalják a települések közösségmegtartó erejét, helyi értékeit, jó gyakorlatait, melyek mintaként szolgálnak és adaptálhatóak mások számára is.

Országos szakköri évadzáró kiállítássorozat május végén

Országos programsorozattal zárult az ASzakkör Program 2023/24-es évada. A szakköri közösségek hazánk minden vármegyéjében nagyszabású kiállítássorozatot szerveztek, a határon túli régiók – Felvidék, Kárpátalja, Erdély, Székelyföld, Délvidék és Muravidék – pedig a Nemzeti Művelődési Intézet székházában, Lakiteleken mutatkoztak be. A külhoni régióknak második alkalommal nyílt lehetőségük, hogy megmutassák a szakköri foglalkozásokon készült alkotásaik legjavát.

A harmadik esztendeje működő ASzakkör Program indulásától kezdve magától értetődő természetességgel ezeréves történelmi hazánkra, az egész Kárpát-medencére kiterjedt, hangsúlyozta a kiállításmegnyitó felvezetőjében Molnár György, a Nemzeti Művelődési Intézet partnerségi központvezetője. A külhoni szakköri közösségeknek 160 településen közel 3000 résztvevője van. Dr. Baloghné Uracs Marianna, a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai igazgatója kiemelte annak jelentőségét, hogy a jelenleg működő, már a 2500-at meghaladó szakköri közösségek negyede az anyaország határán kívül tölti be kulturális nemzetegyesítő, szemléletformáló, közösségépítő szerepét.

Péter Szidónia, a Hagyományok Háza Közművelődés-szervezési osztályvezetője arról szólt köszöntőjében, hogy az ASzakkör Program csoportjaiban készült alkotások voltaképpen összmagyar és európai értéket, kulturális örökséget képviselnek. Péter Szidónia utalt a Nemzeti Művelődési Intézet és a Hagyományok Háza közös küldetésére is, elmondta: „Hiszek abban, hogy mindkét intézmény a következő évtizedekben is jelentős közösségformáló erővel fog rendelkezni, összefogja és összetartja a hagyományos magyar népi kultúra és népművészet iránt érdeklődő, fogékony egyéneket és közösségeket, miközben karakterisztikus kulturális és etnikai azonosságtudattal fogja ellátni, gazdagítani őket.”

Molnár Eleonóra, a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület elnöke rámutatott, hogy mekkora ereje van a szakköri közösségek tagjainak, ahogy fogalmazott: „öt asszony ereje” nyomán önzetlen ajándékozás is elindul egy-egy településen például az adventi időszakban.

Az ASzakkör Program előzményeire tekintett vissza Pál Miklósné, a Népművészeti Egyesületek Szövetségének tiszteletbeli elnöke, a Békés Megyei Népművészeti Egyesület elnöke.

A Népművészeti Egyesületek Szövetségének szakmai védnökségével készült négy kísérleti filmsorozatot, amelyből meg lehetett tanulni hímezni, csipkét verni, mézeskalácsot sütni és díszíteni, valamint gyöngyöt fűzni, további száz követte. Az idei évadban pedig az egyesület részvételével kiépült az online és jelenléti mentorálást is magába foglaló vármegyei szintű együttműködés, mely a program szakmaiságát segíti.

Pál Miklósné köszönő szavait a szakköri tagokhoz, a csoportokat vezető reménybeli szakemberekhez és legfőképpen Závogyán Magdolna államtitkár asszonyhoz intézte, aki az ASzakkör Program megálmodója és elindítója volt.

A külhoni szakköri közösségek alkotásaiból nyílt kiállítás megnyitójának a végén Molnár György megköszönte valamennyi külhoni partnerszervezet – a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal, a PannonForrás Első Kárpát-medencei Fejlesztési és Tudásklaszter és a felvidéki Rákóczi Hálózat – szerepvállalását, akik szervezik, működtetik az egyes nemzetrészek szakköreit, így a nagykaposi központú Rákóczi Hálózat, a szürtei Kárpát-aljai Népfőiskolai Egyesület, a beregszászi Pro Cultura Subkarpathika szervezet, a kolozsvári székhelyű Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, a sepsiszentgyörgyi Amőba Alapítvány, a magyarkanizsai központú Felnőttképzők Regionális Hálózata és a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet munkáját.

Az eseményen a délvidéki Magyarkanizsán működő Forrás Zenekar muzsikált, kísérő programként pedig magyarkanizsai makramé szakkör és a Borsiban működő bútorfestő szakkör egy-egy vezetője nyújtott bepillantást alkotási folyamataikba.

A kiállítást a Békés Megyei Népművészeti Egyesület képviseletében Dr. Illés Károlyné és Borbényi M. Éva rendezte.

A 18 féle szakköri szakágból válogatott alkotásokat augusztus végéig tekinthetik meg az érdeklődők Lakiteleken, a Nemzeti Művelődési Intézet székházában.

Rekordszámú minőségfejlesztési pályázat

A „Minősített Közösségi Színtér Cím”, a „Minősített Közművelődési Intézmény Cím” és a „Közművelődési Minőség Díj” elnyerésére meghirdetett 2024. évi pályázati kiírásra 31 pályázat érkezett határidőre, 2024. május 31. éjfélig.

Idén sokkal jobb arányban nyújtottak be pályázatot a jelentkezők, hiszen 2023-ban a közel száz előjelentkezőtől mindössze 29 pályázat érkezett, ebben az évben az 55 előjelentkezőből végül 31 szervezet adta be pályázatát.

Az idei év újdonsága volt a Nemzeti Művelődési Intézet minőségfejlesztési felületének elindítása. A felület rendkívül felhasználóbarát, a fejlesztése a felhasználókkal együtt, észrevételeik alapján történt. A felület megismertetésére, a felmerülő kérdések megválaszolására online felkészítőt is tartott az Intézet Minőségfejlesztési Központja, de egyéni konzultációra is folyamatosan volt lehetőség.

A 2024. évi kiírás számos új feltételt is szabott a jelentkezőknek. Ezek egyike az volt, hogy a szervezet legalább egy munkatársa a Közművelődési kiválóság modell képzést elvégezze. A Szakmafejlesztési Igazgatóság a megnövekedett érdeklődésnek eleget téve négy helyszínen (Budapest, Decs, Kecskemét és Szombathely) indította el a képzést, ami így számos szervezet számára lehetővé tette a megfelelést a pályázati kiírásnak.

Azon színterek munkatársainak (nyolc helyszínen), akik nem tudtak a képzéseken részt venni, műhelyfoglalkozásokat tartottunk annak érdekében, hogy ők se induljanak hátrányokkal a pályázaton.

A beérkezett pályázatok feldolgozása megtörtént, az online felület használatának köszönhetően formai hibák már nem fordultak elő, a benyújtott pályázatok egységesek, jól áttekinthetők. A Szakmai Minősítő Testület hamarosan összeül, ekkor döntenek a pályázatok elfogadásáról és auditra bocsátásáról.

A Szakkör.

TUDÁSUNKKAL KÉZEN FOGVA

A Szakkör. Shop

jogyakorlatON.hu

HAPUTON

ÉBRESZTENI A FÉNYT

Országjárás Gasztrobusszal, kulturális és kulináris csemegékkel fűszerezve

Igazi kulturális és kulináris csemegékkel jelentkezik hétről hétre a Nemzeti Művelődési Intézet Gasztrobusza a Kossuth Rádió Országjáró műsorával. Az eseménysorozat idei különlegessége az „Ország Pogácsája” versenysorozat. Az egyes helyszíneken hagyományos és különleges pogácsákkal lehet nevezni.

Felfedező úton: szombatonként hazánk más-más településére látogat el a Nemzeti Művelődési Intézet Gasztrobusza hagyományosan a Kossuth Rádió Országjáró műsorával. Idén az elmúlt fél évben januártól júliusig Magyarország szinte valamennyi vármegyéjében bemutatkozott a program: összesen tizenhat helyszínen járt a Gasztrobusz. Derecske, Mohács, Novaj, Géberjén, Székkutas, Enying, Győr, Nagykanizsa-Miklósfa, Hegyháthodász, Biatorbágy, Noszvaj, Gyomaendrőd, Gyula, Tököl, Vecsés és Nagyecsed adott otthont az eseménysorozatnak.

ÉRTÉK, KÖZÖSSÉG, ÉLMÉNY ÉS PRESZTIZS

Derecskén a XV. Derecskei Disznótor és Téli Vásár vendége volt a Nemzeti Művelődési Intézet Gasztrobusza, ahol az Intézet sátrában készült a főzőversenybe is benevezett kolbász. A friss kenyérrel, mustárral és fokhagymás tejföllel tálalt ételt végül a rendezvény zsűrije a harmadik helyezéssel ismerte el. Angyal László, az Intézet Hajdú-Bihar vármegyei igazgatója tapasztalatait összegezve elmondta: az ikonikus derecskei rendezvényen való aktív részvétel fontos, hiszen több értékteremtő és értékőrző művelődő közösség is bemutatkozott a rendezvényen.

A Mohácsi Busójárás hungarikum, melynek évszázados hagyománya van. A Gasztrobuszban délelőtt farsangi fánk sült, délután pedig hagyományos mohácsi ponty halászlé készült bográcsban . Kurucz Ildikó, az Intézet Baranya vármegyei igazgatója úgy fogalmazott, hogy rövid történetet is kértek a jelentkezőktől az Ország Pogácsája megmérettetésre, az anekdoták ugyanis jól tükrözik, hogy egy-egy hagyományos íz, egy-egy recept a dédnagymamák kézzel írt füzetéből ma is jelentéshordozóvá tud válni a családokban, közösségekben.

Helyi különlegességekkel, kapros-túrós és édes lepényekkel, valamint pereccel várták a látogatókat Székkutason. És hogy miért fontos egy ilyen esemény a kisebb településeknek? Börcsök Roland, az Intézet Csongrád-Csanád vármegyei igazgatója azt emelte ki: a településeknek egyfajta presztízskérdés, hogy ők is részt vehettek az adásban, hiszen sokan hallgatják a Kossuth Rádió Országjáró műsorát.

Az idei év sajátossága az „Ország Pogácsája” versenysorozat. A Nemzeti Művelődési Intézet keresi az ország pogácsáját, és a Gasztrobusz-kitelepülések helyszínein regionális megmérettetésekre lehet nevezni. Egy-egy vármegyére jellemző, nagymamáinktól örökölt vagy újragondolt receptek alapján készített pogácsákat vár a zsűri. A pogácsaverseny folyamatos népszerűségnek örvend, jellemzően többtíz nevezés érkezik, és már pogácsatorta is megjelent a Gasztrobusz „pogácsamenüjén”.

Júniusban ismét együtt a közművelődési szakma a Durkó Mátyás Konferencián

„Kihívások a művelődés és a felnőttképzés világában” címmel szervezte meg a Debreceni Egyetem és a Nemzeti Művelődési Intézet a Durkó Mátyás Emlékkonferenciát június 20-án és 21-én Debrecenben. Az eseményen átadták a Durkó Mátyás Emlékérmet.

A közművelődés és felnőttképzés tudományos konferenciája minden évben jelentős esemény a közművelődési szakma és a felsőoktatási tudományos képviselők közössége számára. A 2024-es találkozó a művelődés és a felnőttképzés kihívásaira fókuszált.

Az eseményen átadták a Durkó Mátyás Emlékérmet, amelynek alapítói a Debreceni Egyetem, Nemzeti Művelődési Intézet és a Magyar Tudományos Akadémia Andragógiai Albizottsága.

A Durkó Mátyás-díj azoknak a művelődéskutatás területén tevékenykedő szakembereknek adományozható, akik a szakterületen olyan eredmények felmutatására képesek, amelyek segítik a szakterület integrációját a tudományos közéletbe, illetve a felsőoktatásba, valamint hozzájárulnak a tudományos utánpótlás fejlesztéséhez. 2024-ben a Durkó Mátyás Emlékérmet Dr. Kerülő Judit kapta.

Júliusban újra lesz közösségszervező tábor Lakiteleken

A közösségszervezés BA, a kulturális mediáció MA, a közösségi művelődés tanára OMA és a kulturális témájú PhD szakos hallgatók számára szervez közösségszervező nyári tábort a Nemzeti Művelődési Intézet 2024. július 7-e és július 11-e között Lakiteleken.

Az egyetemisták és a PhD-hallgatók számára a Nemzeti Művelődési Intézet által szervezett tábor célja, hogy a hallgatók megismerjék a közösségszervező szakma feladatait, új kutatási témáit és gyakorlati módszereit, valamint élményeket és tapasztalatokat szerezzenek, továbbá a különböző felsőoktatási intézményekben tanulók jobban megismerjék egymást, amely által erősödik a közművelődési szakterület felé a fiatalok szakmai elköteleződése.

A közösségszervező táborban az étkezés, a szállás és programok Nemzeti Művelődési Intézet támogatásával térítésmentesek, a jelentkezők az utazást saját költségükön oldják meg.

Nemzeti Művelődési Intézet

Petőfi Kulturális Ügynökség

A Petőfi Kulturális Ügynökség
támogatásával jelenik meg.

Kövess online felületeinken!